

PROGRAM NAUCZANIA
EDUKACJI WCZESNOSZKOLNEJ
"DROGA UCZNIĄ DO SUKCESU"

Przeznaczony do realizacji dla I etapu edukacyjnego
Autorki programu: Izabella Głogowska, Aneta Watemborska

Kraków 2014

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

CZŁOWIEK - NAJLEPSZA INWESTYCJA

PUBLIKACJA WSPÓLFINANSOWANA ZE ŚRODKÓW UNII EUROPEJSKIEJ W RAMACH EUROPEJSKIEGO FUNDUSZU SPOŁECZNEGO

Program nauczania edukacji wczesnoszkolnej

„Droga ucznia do sukcesu”

stworzony w ramach projektu „Droga ucznia do sukcesu” współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego – Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.4 Modernizacja treści i metod kształcenia - projekty konkursowe.

Program nauczania przeznaczony do realizacji dla I etapu edukacyjnego.

Program nauczania obejmuje edukację wczesnoszkolną: edukację polonistyczną, edukację społeczną, edukację przyrodniczą, edukację matematyczną, zajęcia techniczne, zajęcia komputerowe, edukację muzyczną, edukację plastyczną, wychowanie fizyczne.

Autorki: Izabella Głogowska, Aneta Watemborska

Recenzja:

Anna Kajetanowicz – nauczyciel dyplomowany

Anna Papros – nauczyciel dyplomowany

Barbara Parzymies – nauczyciel dyplomowany

Projekt okładki, grafika, skład: Sebastian Kopiec

Korekta: Aleksandra Ścibich-Kopiec

Publikacja upowszechniana bezpłatnie.

Wydawca:

EVACO spółka z ograniczoną odpowiedzialnością

ul. Kapelanka 13/13A

30-347 Kraków

Druk:

Drukarnia LIV.PL

SPIS TREŚCI

SPIS TREŚCI	str.
Charakterystyka programu nauczania w aspekcie psychologiczno-pedagogicznym	3
Zadania szkoły	12
Cele ogólne i szczegółowe kształcenia i wychowania	13
Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia uczniów	17
Procedury osiągnięcia celów ogólnych i szczegółowych kształcenia i wychowania	103
Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć uczniów	130

Charakterystyka programu nauczania w aspekcie psychologiczno-pedagogicznym

„Dzieci są różne, ale te różnice są większe niż dotychczas uznawaliśmy. Te małe nicponie nie chcą przy tym dorastać jednakowo”.

John Goodlad, w: J.I Goodlad, „Curriculum Inquiry”

„Jeśli dziecko nie uczy się w sposób w jaki nauczysz, wtedy musisz nauczać je w ten sam sposób, w jaki się uczy”.

Rita Dunn, w: A. Bruetsch „Multiple Intelligences Lesson Plan Book”

Program nauczania „**Droga ucznia do sukcesu**” jest propozycją i inspiracją dla nauczycieli edukacji wczesnoszkolnej. Zaproponowane w programie metody nauczania, szczególnie uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych opierają się na koncepcji Inteligencji Wielorakiej Howarda Gardniera. Gardner stwierdził¹, że człowiek ma bardzo indywidualną drogę uczenia się, poznawania i rozumienia świata. Definiuje on inteligencję człowieka, jako zdolność do rozwiązywania problemów lub tworzenia rzeczy nowych. To także zdolność do rozumienia, uczenia się i myślenia. Jesteśmy tak różni, ponieważ na naszą własną inteligencję składają się różne jej kombinacje.

Gardner zidentyfikował osiem rodzajów inteligencji człowieka. Każdy posiada profil biologiczny i profil zdolności, z którym się urodził i własne możliwości ich rozwoju.

¹ w: Gardner Howard; *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002.

Gardner wyróżnił następujące rodzaje inteligencji²:

- a) **inteligencja kinestetyczna** – umiejętność wyrażania uczuć, pomysłów, rozwiązywania problemów. Są to zdolności fizyczne takie jak: koordynacja ruchów, giętkość, poruszanie się. Nauczyciel może wpływać na rozwijanie tego rodzaju zdolności podczas dostarczania uczniom różnego rodzaju ćwiczeń fizycznych.
- b) **inteligencja intrapersonalna** - zdolność do rozumienia siebie, swoich zalet, słabości, nastrojów, pragnień intencji. To także umiejętność rozumienia różnic i podobieństw do innych ludzi, rozumienia swojego postępowania. Nauczyciel rozwija ten rodzaj inteligencji przez dostarczanie uczniowi możliwości własnej ekspresji oraz pomaga w odnalezieniu swojego własnego stylu uczenia się.
- c) **inteligencja interpersonalna** - to zdolność rozumienia innych, ich zachowań, nastrojów, uczuć, motywacji. Nauczyciel pomaga uczniom w rozwijaniu zdolności interpersonalnych poprzez działania mające na celu wskazywanie im jak należy rozwiązywać problemy, konflikty, czy stwarzanie warunków do współdziałania np. wykonywanie projektów.
- d) **inteligencja lingwistyczna** - jest to umiejętność stosowania słów w mowie i w piśmie. Obejmuje ona umiejętność gromadzenia i zapamiętywania informacji. Nauczyciel pomaga uczniom w rozwijaniu zdolności lingwistycznych przez dostarczanie możliwości swobodnego wypowiedzania się, słuchania, opisywania elementów środowiska a także przez tworzenie właściwych relacji pomiędzy nauczycielem i uczniem.
- e) **inteligencja logiczno-matematyczna** - jest to zdolność rozumienia liczb, posługiwania się nimi, dostrzeganie zależności, przyczyn, skutków, myślenia abstrakcyjnego. Nauczyciel rozwija zdolności logiczno-matematyczne przez stwarzanie warunków do eksperymentowania z liczbami, przez używanie prostych mechanizmów lub programów komputerowych.
- f) **inteligencja muzyczna** - to zdolność do rozróżniania rytmu, melodii, tempa, dźwięków otaczającego świata. To umiejętność rozpoznawania i odtwarzania piosenek, melodii.

² w: Howard Gardner, Pięć umysłów przyszłości, Laurum, Kielce 2009.

Nauczyciel pomaga uczniom w rozwijaniu umiejętności muzycznych np. przez wykorzystywanie na lekcjach płytoteki, stosowanie nagrań, śpiewanie stosowanie ćwiczeń rytmicznych, odtwarzanie dźwięków.

- g) **inteligencja przestrzenna** - to zdolność rozumienia formy, kształtu, płaszczyzny, koloru, linii, wielkości. Obejmuje ona umiejętność graficznego, czy przestrzennego przedstawiania zjawisk. Nauczyciel powinien zachęcać uczniów do projektowania i wykonywania gazetek ściennych, kolorowych obrazów, itp.
- h) **inteligencja przyrodnicza** - zdolność do rozpoznawania i klasyfikowania roślin, minerałów, zwierząt, skał. To także umiejętność rozpoznawania zjawisk kulturowych. Zdolności te możemy doskonalić przez rozwijanie zainteresowań światem zewnętrznym, światem przyrodniczym, najlepiej - poza klasą.

Teoria Inteligencji Wielorakich uznaje indywidualne, a tym samym pluralistyczne podejście do kształcenia każdego ucznia w odróżnieniu od podejścia ujednoczonego, w którym wszyscy uczą się tego samego w podobny sposób. Pozwala także dostrzec, że każdy uczeń jest zdolny w specyficzny dla niego sposób. Każdy może osiągać sukcesy. Międzynarodowa Komisja do Spraw Edukacji wyróżniła kompetencje kluczowe potrzebne współczesnemu człowiekowi do sprawnego i twórczego funkcjonowania w świecie. Są to³:

- a) kompetencje matematyczne rozumiane jako umiejętność wykorzystywania matematyki w życiu codziennym;
- b) kompetencje naukowo-techniczne czyli wiedza z dziedziny matematyki i przyrody połączona z umiejętnością korzystania z nośników informacyjnych;
- c) porozumiewanie się w języku ojczystym i językach obcych;
- d) kompetencje informatyczne, czyli umiejętność sprawnego i krytycznego korzystania z nowoczesnej technologii;

³ w: *Edukacja we współczesnym społeczeństwie*, Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku.

- e) kompetencje społeczne i obywatelskie pojmowane jako zdolność zgodnego współżycia w grupie, rozumienia i akceptowania norm społecznych oraz chęć wpływania na środowisko społeczne;
- f) inicjatywność i przedsiębiorczość;
- g) ekspresja kulturalna, czyli przeżywanie i tworzenie dóbr kulturowych.

Aby wykształcić u uczniów wszystkie wyżej wymienione kompetencje, niezbędne jest uwzględnienie indywidualnego potencjału każdego dziecka i ukierunkowanie go tak, aby rozwinął zdolności wrodzone, a poprzez nie rozwinął inteligencje mniej wykształcone. Realizacja założeń umożliwia wykształcenie ludzi zaradnych, odważnych i twórczych. Takie podejście indywidualistyczne Gardnera skupia się na uczniu i zakłada, że różni ludzie mają różne zdolności i w różny sposób się uczą.

Teoria Inteligencji Wielorakich Howarda Gardnera staje się przydatna w przypadku dzieci, które nie przyswajają wiedzy w zwykły sposób. Przyjęcie jej w procesie edukacji powinno skutkować tworzeniem warunków rozwoju każdego ucznia poprzez trafne określenie jego potencjału, a następnie umożliwienie realizowania własnej drogi rozwoju zgodnie z indywidualnymi preferencjami. W związku z tym szczególnie efektywna staje się praca z programem nauczania „Droga ucznia do sukcesu” opartym na Teorii Inteligencji Wielorakich w przypadku uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.

Sposób kształcenia proponowany w programie nauczania ma na celu rozwój każdego dziecka i uwzględnia różnorodność, indywidualność, aby różnice między dziećmi nie były przyczyną spychania niektórych na margines. Takie działanie jest przyczyną porażki i obniżania się poczucia własnej wartości u uczniów.

Howard Gardner twierdził, że „obecne programy nauczania przygotowują do życia w świecie minionym, a nie do jednej z wizji świata, który nadejdzie w przyszłości”.⁴ Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” będzie sprzyjał nabywaniu przez uczniów systematycznej wiedzy, kształtował

⁴ Howard Gardner, Pięć umysłów przyszłości, Laurum, Kielce 2009, s. 89

umiejętności i przygotowywał do zadań, które przyniesie przyszłość. Uczniowie będą nabywać wiedzę głównie poprzez działanie, odkrywanie, eksperymentowanie i doświadczanie.

„Najważniejszym wkładem, jaki może wnieść oświata do rozwoju dziecka, jest dopomożenie mu w znalezieniu dziedziny, która najbardziej odpowiada jego talentom, w której będzie kompetentnym fachowcem, w której praca będzie dawała mu zadowolenie. (...). Powinniśmy poświęcać mniej czasu na klasyfikowanie uczniów według uzyskiwanych przez nich ocen, a więcej na odkrywanie ich naturalnych predyspozycji czy uzdolnień i rozwijanie ich.”⁵ – głosi Howard Gardner.

Proponowany materiał kształcenia w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu”:

- jest zintegrowany i interdyscyplinarny;
- jest tworzywem do kształtowania i doskonalenia umiejętności;
- umożliwia dzieciom o specjalnych potrzebach edukacyjnych indywidualny rozwój;
- daje możliwość kształcenia poczucia własnej wartości;
- akcentuje wartość dziecka jako osoby, a w szczególności jego autonomię, niepowtarzalność, odmienność i tożsamość.

Edukacja wczesnoszkolna jest pierwszym etapem kształcenia ogólnego, przygotowującym każdego ucznia do podjęcia systematycznej nauki różnych przedmiotów w klasach 4–6 szkoły podstawowej.

„Droga ucznia do sukcesu” to propozycja, która za priorytet stawia:

- dziecko-ucznia wraz z jego potrzebami, zainteresowaniami i możliwościami;
- indywidualne i grupowe uczenie się we współpracy i współdziałaniu;
- doświadczanie, badanie, tworzenie, działanie, zdobywanie nowych umiejętności;
- rozumienie zdobywanej wiedzy, kształtowanie i doskonalenie umiejętności.

⁵ Daniel Goleman, Inteligencja emocjonalna, Media Rodzina of Poznań, Poznań 1997, s. 167.

Założenia programu nauczania „Droga ucznia do sukcesu”

PROGRAM NAUCZANIA					
FILARY PROGRAMU	Diagnoza profilu inteligencji uczniów	Praca metodą projektu	Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych i zróżnicowanych wiekowo (6-7lat)	Praca nad rozwojem myślenia matematycznego	Praca nad kształceniem umiejętności obserwacji, stawiania hipotez, formułowania wniosków
ROZWIĄZANIA PRAKTYCZNE	<ol style="list-style-type: none"> 1. Indywidualizacja procesu nauczania. 2. Interdyscyplinarny program nauczania. 3. Kształcenie różnych typów inteligencji. 4. Wykorzystanie multimedialnej obudowy dydaktycznej. 				
PRACA NAD TWORZENIEM PROGRAMU					

Zadaniem nauczyciela w programie nauczania „**Droga ucznia do sukcesu**” jest dokonanie diagnozy profilu inteligencji własnej oraz każdego ucznia. Będzie to podstawa przygotowania optymalnego sposobu nauczania każdego ucznia, pozwoli na dostosowanie metod nauczania i zastosowanie odpowiednich sposobów oceniania. Każdy uczeń otrzyma informację o swoich mocnych stronach i zainteresowaniach, aby nauka była przyjemnym poznawaniem świata, aby uczeń widział cel i sens uczenia się. Wiedzę o profilu inteligencji ucznia nauczyciel wykorzystuje do organizowania odpowiedniej stymulacji sprzyjającej rozwojowi słabiej rozwiniętych, a pożądanym zdolności i do wykorzystywania cech mocnych.

Główne założenia, które przyjęły autorki programu nauczania, w trakcie tworzenia programu, obejmowały:

- a) **indywidualizację procesu nauczania** - głównym celem indywidualizacji jest zwiększenie możliwości uczniów, a więc zarówno pomoc dzieciom zdolnym, jak i tym, których zdolności w danym zakresie są przeciętne bądź niskie. Najlepsze efekty indywidualnego podejścia do ucznia nie wymagają indywidualnych zajęć, lecz angażowania dzieci podczas zwykłych zajęć w pracę w małych grupach, obserwowania sposobu ich uczestniczenia w tej pracy oraz ujawniających się mocnych i słabych stron dziecka. Na indywidualizację procesu nauczania ma wpływ sposób dokonywania oceny efektywności nauczania. Przyjęte w programie „Droga ucznia do sukcesu” ocenianie kształtujące zakłada w swej istocie indywidualne podejście do dziecka, porównywanie dziecka z samym sobą, a nie z innymi. Zastosowane metody dydaktyczne – odwołujące się do różnych stylów i strategii uczenia się – będą ułatwiały wcielenie innowacyjnych rozwiązań edukacyjnych w praktykę. Indywidualizacja będzie najpełniej doświadczalna na poziomie poszczególnych zadań: ich efekty, sposoby realizacji oraz punkty ciężkości mogą być uzależnione od potrzeb i umiejętności poszczególnych uczniów,
- b) **interdyscyplinarność programu nauczania** - oznacza tworzenie zadań łączących wiedzę i kompetencje z przynajmniej dwóch odrębnych dziedzin wiedzy. Realizacja treści w programie w rzeczywisty sposób ma ujmować integrację elementów łączących się ze sobą, jednocześnie pokazując złożoność różnych elementów zdobywanej wiedzy. Tym samym prezentowany program nauczania ma prowadzić do zebrania spójnej wiedzy dzięki usuwaniu sztucznych podziałów między dziedzinami kształcenia, a także wykształcenia umiejętności łączenia zebranych fragmentów wiedzy,
- c) **kształcenie różnych typów inteligencji** – program nauczania opiera się na Teorii Inteligencji Wielorakich, w związku z tym opracowane przykładowe scenariusze lekcji pobudzają następujące inteligencje: interpersonalną, intrapersonalną, lingwistyczną, matematyczno – logiczną, wizualną i przestrzenną, kinestetyczną oraz przyrodniczą. Zaproponowane

w programie rozwiązania metodyczne zakładają aktywizowanie różnych typów inteligencji, co oznacza, że żadna z nich nie jest dominująca,

- d) wykorzystanie multimedialnej obudowy dydaktycznej** – program w dużej części opiera się na opracowanych materiałach multimedialnych, które składają się z gier interaktywnych, quizów i projektów edukacyjnych. Zaznaczyć tu należy, że mają to być materiały dodatkowe dla nauczyciela i mają wzbogacać proces nauczania – uczenia się uczniów. Uczniowie mogą korzystać z materiałów zawartych w pakietach w powiązaniu z treściami realizowanymi podczas lekcji.

W celu osiągnięcia jak najlepszych efektów kształcenia nauczyciel otrzyma narzędzie do diagnozy uczniów. Będzie miał możliwość diagnozowania indywidualnych preferencji każdego ucznia. Wyniki diagnozy przyczynią się do planowania pracy i umożliwią dostosowanie wymagań do możliwości każdego ucznia. Organizowane zajęcia powinny być różnorodne i ciekawe, po to aby każdy uczeń, bez względu na swoje indywidualne preferencje, miał możliwość kształcić różne umiejętności i efektywnie uczyć się. W takich warunkach organizowanie procesu nauczania – uczenia się w szkole staje się świadomym wyborem, a nie przypadkiem. Zrozumienie założeń programu „Droga ucznia do sukcesu” zwiększa szansę na radzenie sobie z problemami, jakie napotyka w pracy nauczyciel, szczególnie ma to wpływ na efektywną pracę z uczniami ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Uczniowie mają szansę na sukces.

Realizując program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” nauczyciel będzie wspierał ucznia w działaniach, mających na celu:

- rozwijanie i doskonalenie różnych talentów;
- funkcjonowanie w zmieniającej się rzeczywistości;
- podejmowanie ustawicznego uczenia się;
- gromadzenie informacji, analizowanie i porządkowanie wiedzy;
- podejmowanie decyzji w trudnych, nowych, problemowych sytuacjach.

Efektom działań podejmowanych przez nauczyciela za pośrednictwem proponowanego programu nauczania wraz z obudową dydaktyczną, zgodnie z założeniami Teorii Inteligencji Wielorakich będzie uczeń, który potrafi: obserwować i badać świat, stawiać hipotezy i formułować wnioski,

gromadzić informacje i je przetwarzać, rozpoznawać własne możliwości, talenty, uzdolnienia i zainteresowania, wykorzystywać wiedzę w praktyczny sposób, wytrwale pracować i ustawicznie się kształcić, podejmować decyzje i dokonywać samodzielnych wyborów, dbać o siebie i innych, pracować w grupie oraz być odpowiedzialnym za własne słowa i czyny.

Treści nauczania w ramach I etapu edukacyjnego zostały rozmieszczone spiralnie. Oznacza to, że wiadomości i umiejętności nabywane przez ucznia w klasie I będą powtarzane i pogłębiane w kolejnych dwóch latach edukacji. Zdobyte wiadomości i umiejętności określone w niniejszym programie stanowiąc będą podstawę dalszego kształcenia.

Zadania szkoły

Zadaniem szkoły jest kształtowanie u uczniów postaw sprzyjających ich dalszemu rozwojowi indywidualnemu, w poszanowaniu tradycji i kultury własnego narodu, a także innych kultur i tradycji. Jasno sprecyzowane zadania wyznaczają kierunek pracy szkoły, umożliwiają wdrażanie celów oraz dostosowanie podejmowanych czynności do możliwości technicznych, lokalowych i środowiskowych każdej szkoły.

Działalność edukacyjna szkoły jest określona przez:

1. szkolny zestaw programów nauczania, który uwzględniając wymiar wychowawczy, obejmuje całą działalność szkoły z punktu widzenia dydaktycznego;
2. program wychowawczy szkoły obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym;
3. program profilaktyki dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska, obejmujący wszystkie treści i działania o charakterze profilaktycznym.

Szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły oraz program profilaktyki tworzą spójną całość i muszą uwzględniać wszystkie wymagania opisane w podstawie programowej. Ich przygotowanie i realizacja są zadaniem zarówno całej szkoły, jak i każdego nauczyciela.

Zadaniem szkoły w I etapie kształcenia jest:

1. Realizowanie programu nauczania skoncentrowanego na dziecku, na jego indywidualnym tempie rozwoju i możliwościach uczenia się;
2. Respektowanie trójpodmiotowości oddziaływań wychowawczych i kształcących: uczeń - szkoła - dom rodzinny;
3. Rozwijanie predyspozycji i zdolności poznawczych dziecka;

4. Kształtowanie u dziecka pozytywnego stosunku do nauki oraz rozwijania ciekawości w poznawaniu otaczającego świata i w dążeniu do prawdy;
5. Poszanowanie godności dziecka: zapewnienia dziecku przyjaznych, bezpiecznych i zdrowych warunków do nauki i zabawy, działania indywidualnego i zespołowego, rozwijania samodzielności oraz odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie, ekspresji plastycznej, muzycznej i ruchowej, aktywności badawczej, a także działalności twórczej;
6. Wyposażenie dziecka w umiejętność czytania i pisania, w wiadomości i sprawności matematyczne potrzebne w sytuacjach życiowych i szkolnych oraz przy rozwiązywaniu problemów;
7. Dbłość o to, aby dziecko mogło nabywać wiedzę i umiejętności potrzebne do rozumienia świata, w tym zagwarantowania mu dostępu do różnych źródeł informacji i możliwości korzystania z nich;
8. Sprzyjanie rozwojowi cech osobowości dziecka koniecznych do aktywnego i etycznego uczestnictwa w życiu społecznym.

Cele ogólne i szczegółowe kształcenia i wychowania

Na podstawie obowiązującej podstawy programowej sformułowano następujące cele ogólne i szczegółowe:

Cele ogólne kształcenia i wychowania z podstawy programowej:

Celem edukacji wczesnoszkolnej jest wspomaganie dziecka w rozwoju intelektualnym, emocjonalnym, społecznym, etycznym, fizycznym i estetycznym. Ważne jest również takie wychowanie, aby dziecko w miarę swoich możliwości było przygotowane do życia w zgodzie z samym sobą, ludźmi i przyrodą. Należy zadbać o to, aby dziecko odróżniało dobro od zła, było świadome przynależności społecznej (do rodziny, grupy rówieśniczej i wspólnoty narodowej) oraz rozumiało konieczność dbania o przyrodę. Jednocześnie dąży się do ukształtowania systemu

wiadomości i umiejętności potrzebnych dziecku do poznawania i rozumienia świata, radzenia sobie w codziennych sytuacjach oraz do kontynuowania nauki w klasach IV-VI szkoły podstawowej.

Cele ogólne i szczegółowe kształcenia i wychowania

Cele ogólne	Cele szczegółowe
<p>Kształtowanie umiejętności służących zdobywaniu wiedzy (czytanie, pisanie i liczenie)</p>	<p>Kształtowanie umiejętności posługiwania się poprawnym językiem ojczystym:</p> <p>a) <u>w zakresie mówienia:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wdrażanie do świadomego stosowania środków językowych w zależności od adresata, treści i celu wypowiedzi; ▪ kształtowanie i wprowadzanie do czynnego słownika pojęć: społecznych, przyrodniczych, plastycznych, matematycznych, technicznych, muzycznych; ▪ wdrażanie do uważnego słuchania jako podstawowego warunku odbioru; <p>b) <u>w zakresie pisania:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kształtowanie umiejętności czytelnego, estetycznego i poprawnego pod względem ortograficznym pisania; ▪ kształtowanie umiejętności redagowania wielozdaniowych, spójnych wypowiedzi ustnych i pisemnych w różnych formach literackich. <p>c) <u>w zakresie czytania:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kształtowanie umiejętności płynnego, poprawnego i wyrazistego czytania; ▪ kształtowanie umiejętności czytania ze zrozumieniem tekstów literackich i innych tekstów pisanych; ▪ rozbudzanie wrażliwości na piękno słowa pisanego. <p>d) <u>kształtowanie umiejętności matematycznych:</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kształtowanie – na miarę uczącego się dziecka – pojęcia liczby naturalnej

	<p>i działań arytmetycznych: dodawania, odejmowania, mnożenia, dzielenia;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwijanie świadomego i sprawnego liczenia; ▪ rozwijanie orientacji i wyobraźni przestrzennej; ▪ rozwijanie rozumienia sensu mierzenia długości, masy (ciężaru), pojemności; ▪ kształtowanie świadomości czasu w skali dnia, w skali roku, w skali lat i w skali historycznej; ▪ kształtowanie umiejętności praktycznego stosowania zdobytej wiedzy matematycznej; ▪ wyrabianie nawyku korzystania z różnych źródeł informacji; ▪ kształtowanie umiejętności stawiania hipotez i samodzielnego dochodzenia do rozwiązania problemu.
<p>Kształtowanie umiejętności nawiązywania i utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi dziećmi, dorosłymi, osobami niepełnosprawnymi, przedstawicielami innej narodowości i rasy</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudzanie życzliwości wobec członków rodziny, kolegów, nauczycieli i pracowników szkoły; ▪ kształtowanie umiejętności przestrzegania norm społecznych, utrzymywania poprawnych kontaktów z innymi osobami (w tym z przedstawicielami innych narodowości); ▪ kształtowanie umiejętności komunikowania się z rówieśnikami i dorosłymi oraz rozwiązywania problemów bez użycia przemocy i bez agresji; ▪ rozbudzanie potrzeby dzielenia się z innymi własną wiedzą, obserwacjami; spostrzeżeniami; ▪ kształtowanie umiejętności poznawania własnej odrębności i niepowtarzalności; ▪ uwrażliwianie na odrębność drugiego człowieka poprzez pielęgnowanie indywidualnego stylu wypowiedzi oraz poszanowanie cudzych pomysłów i oryginalności; ▪ kształtowanie osobowości i dojrzałości emocjonalnej, pozwalającej

	<p>racjonalnie kierować swoim postępowaniem;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ kształtowanie postaw prospołecznych i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz innych.
<p>Rozwijanie poczucia przynależności do społeczności szkolnej, środowiska lokalnego, regionu i kraju</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozwijanie umiejętności poznawania otoczenia rodzinnego i społecznego; ▪ zapoznanie z tradycjami regionu, kraju i Europy; ▪ kształtowanie umiejętności prowadzenia obserwacji najbliższej okolicy; ▪ rozwijanie zainteresowań poprzez zapoznanie z zabytkami, miejscami pamięci narodowej oraz osobami związanymi z kulturą regionu.
<p>Kształtowanie umiejętności działania w różnych sytuacjach szkolnych i pozaszkolnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ kształtowanie właściwych postaw w czasie działań indywidualnych i zespołowych (w tym podczas zabawy); ▪ kształtowanie twórczej postawy; ▪ kształtowanie umiejętności samodzielnego zdobywania informacji z różnych źródeł, z wykorzystaniem technologii komputerowej; ▪ kształtowanie umiejętności dokonywania wyboru programów telewizyjnych, radiowych, multimedialnych oraz użyteczności publicznej; ▪ kształtowanie właściwej postawy w kontaktach z nieznanymi osobami; ▪ wyrabianie krytycyzmu wobec postaw agresji i przemocy; ▪ wyrabianie nawyku dbania o własne zdrowie: odżywianie, zapobieganie chorobom, aktywny wypoczynek; ▪ kształtowanie harmonijnego rozwoju psychofizycznego dziecka zgodnie z jego możliwościami; ▪ kształtowanie umiejętności bezpiecznego posługiwania się urządzeniami technicznymi.
<p>Wdrażanie nawyków i umiejętności związanych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyrabianie umiejętności bezpiecznego poruszania się po drogach i przestrzegania przepisów ruchu drogowego;

<p>z bezpiecznym uczestnictwem w ruchu drogowym</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ wyrabianie świadomości możliwych zagrożeń zdrowia i życia; ▪ kształtowanie umiejętności szukania pomocy w sytuacji zagrożenia i wypadku; ▪ kształtowanie poczucia odpowiedzialności za zdrowie i bezpieczeństwo innych w szkole, w domu, na ulicy, w czasie zabaw.
<p>Rozbudzanie potrzeby kontaktu z przyrodą</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudzanie zainteresowania dzieci przyrodą i potrzeby kontaktu z przyrodą; ▪ zapoznawanie z różnorodnością świata roślin i zwierząt, ich budową, warunkami i trybem życia, odżywianiem się; ▪ kształtowanie zachowań sprzyjających do ochrony środowiska i jego zasobów; ▪ kształtowanie ekologicznego stylu życia; ▪ kształtowanie właściwych zachowań w stosunku do zwierząt, roślin i całej przyrody; ▪ kształtowanie umiejętności badawczych i przeprowadzanie prostych doświadczeń, eksperymentowanie, ▪ kształtowanie umiejętności formułowanie wniosków.

Treści kształcenia i oczekiwane osiągnięcia uczniów

Cele kształcenia i wychowania warunkują dobór treści nauczania. W programie „Droga ucznia do sukcesu” treści nauczania przedstawione zostały w podziale na edukacje zawarte w Podstawie Programowej Edukacji Wczesnoszkolnej z pominięciem etyki.

Treści nauczania przyporządkowano kolejnym klasom – klasie I, klasie II oraz klasie III. Zgodnie z tym, co zapisano w komentarzach do *podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej*, ze względu na prawidłowości rozwoju umysłowego dzieci, treści nauczania narastają i rozszerzają się w układzie

spiralnym. W każdym następnym roku edukacji wiadomości i umiejętności nabyte przez ucznia powinny być powtarzane i pogłębiane, a potem rozszerzane⁶.

W programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu” pogrubioną czcionką wskazane zostały te treści ponadpodstawowe, dodatkowe, uzupełniające, rozszerzające, które wykraczają ponad podstawę programową.

⁶ Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, *Podstawa programowa z komentarzami, Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna*, t. 1, MEN, Warszawa 2008r.

Treści kształcenia i przewidywane efekty edukacyjne uczniów

EDUKACJA POLONISTYCZNA

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
SŁUCHANIE	Słuchanie i zrozumienie wypowiedzi rówieśników i dorosłych, wykonywanie prostych poleceń, słuchanie krótkich tekstów literackich.	Obdarza uwagę rówieśników i dorosłych, słucha wypowiedzi innych i stara się je zrozumieć, słucha i rozumie krótkie teksty literackie.

MÓWIENIE	<p>Wypowiadanie się na temat własnych przeżyć, wydarzeń z życia, ilustracji, usłyszanego lub przeczytanego tekstu, dobieranie słownictwa odpowiedniego do sytuacji, używanie form grzecznościowych: proszę, dziękuję, przepraszam, poszukiwanie z pomocą nauczyciela ustnych wyjaśnień znaczeń nowych wyrazów i zwrotów, używanie w wypowiedzi zwrotów: obok, nad, później, teraz. Poprawne artykułowanie głosek wyrazów, dostosowanie tonu głosu do sytuacji, układanie pytań do podanych sytuacji, próby tworzenia ustnej wypowiedzi do ilustracji, wygłaszanie wierszy z pamięci.</p>	<p>Uczestniczy w rozmowach na tematy związane z życiem rodzinnym i szkolnym, mówi na temat życia rodzinnego i szkolnego, rozmawia w kulturalny sposób, zwracając się bezpośrednio do rozmówcy, zna, rozumie i używa zwrotów grzecznościowych, dostosowuje ton głosu do sytuacji, udziela komunikatywnej odpowiedzi, systematycznie wzbogaca słownictwo, zadaje pytania i odpowiada na pytania innych osób. Wypowiada się na temat ilustracji.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Stosuje w mowie elementy techniki języka mówionego (tempo, pauza, intonacja...). Rozumie wypowiedzi innych. Wypowiada się poprawnie gramatycznie.</p>
-----------------	--	---

<p style="text-align: center;">CZYTANIE</p>	<p>Wskazywanie i odczytywanie wszystkich liter alfabetu, analiza i synteza wzrokowa wyrazu, wskazywanie głosek oraz sylab, czytanie grupowe i indywidualne, ciche i głośne, wdrażanie do poszanowania książki.</p> <p>Czytanie wyrazów, zdań, podpisów pod ilustracjami, krótkich tekstów literackich, akcentowanie kropki na końcu zdania, próby czytania z podziałem na role, wdrażanie do czytania książek i czasopism dziecięcych, wspólne czytanie fragmentów lektur, czytanie i rozumienie piktogramów, znaków informacyjnych, uproszczonych rysunków.</p>	<p>Zna wszystkie litery alfabetu, dzieli wyrazy na głoski i sylaby, potrafi czytać głośno i cicho.</p> <p>Czyta i rozumie krótkie, proste teksty, rozumie sens kodowania i dekodowania informacji, podejmuje próby czytania z podziałem na role, wspólnie z innymi czyta fragmenty lektur, interesuje się książką i czasopismami.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Słucha w skupieniu i ze zrozumieniem czytane teksty literackie. Biegle czyta ze zrozumieniem symbole, tabelki, schematyczne rysunki, wykresy wynikające z realizowanych treści. Czyta płynnie krótkie teksty. Czyta lektury wskazane przez nauczyciela.</p>
<p style="text-align: center;">INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY</p>	<p>Wyrażanie emocji tonem głosu, mimiką, gestem, ruchem, wyodrębnianie w utworze literackim głównego bohatera, rozpoznawanie zdarzeń realnych i fantastycznych, określanie nastroju utworu: smutny, wesoły, zabawny, budzący strach. Wskazywanie rymów, interpretacja wiersza lub fragmentu prozy poprzez mimikę, głos, ciało, ruch, posługiwanie się rekwizytami.</p>	<p>Uczestniczy w zabawie teatralnej, ilustruje mimiką, gestem i ruchem zachowania bohaterów, rozumie umowne znaczenie rekwizytu i umie posłużyć się nim w odgrywanej scenie.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Aktywnie uczestniczy w zabawach teatralnych. Samodzielnie przygotowuje proste rekwizyty i się nimi posługuje.</p>

<p style="text-align: center;">PISANIE</p>	<p>Ćwiczenie nawyku prawidłowego uchwytu przyborów piśmiennych, kreślenie znaków litero podobnych, pisanie liter po śladzie i samodzielnie, kształcenie płynności pisma, proporcji i mieszczania w liniaturze, poprawne łączenie liter w wyrazach, układanie i zapisywanie wyrazów z rozsypani literowej, układanie zdań z rozsypani wyrazowej, przepisywanie wyrazów i krótkich zdań z tablicy i książki, podpisywanie ilustracji wyrazami i krótkimi zdaniami, pisanie z pamięci wyrazów.</p> <p>Pisanie z zachowaniem właściwego rozmieszczenia liter w wyrazie, pisanie wyrazów z dwuznakami i spółgłoskami miękkimi, poznanie zasad pisowni wielką literą. Pisanie wyrazów z „ó” i „rz”, „ą”, „ę”.</p>	<p>Przepisuje wyrazy i krótkie zdania, pisze poprawnie z pamięci wyrazy czyste fonetycznie i krótkie zdania.</p> <p>Stosuje wielką literę na początku i kropkę na końcu zdania, stosuje wielką literę w pisowni nazw własnych: imiona, nazwiska, nazwy rzek, miast, ulic.</p> <p>Poprawnie pisze wyrazy z dwuznakami i spółgłoskami miękkimi. Pisze kształtnie i starannie litery, wyrazy, zdania, uwzględniając właściwy kształt liter, poprawne ich łączenie oraz równomierne położenie i jednolite pochylenie. Bezbłędnie i starannie przepisuje litery, wyrazy, zdania zapisane za pomocą liter pisanych i drukowanych.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Pisze z pamięci wyrazy i krótkie zdania zgodnie z zasadami pisowni.</p> <p>Potrafi samodzielnie korzystać z podręczników.</p>
<p style="text-align: center;">NAUKA O JĘZYKU</p>	<p>Rozpoznawanie liter jako obrazu graficznego głosek, dzielenie wyrazów na głoski, litery, sylaby. Wyróżnianie głosek i spółgłosek w wyrazie, wskazywanie i przeliczanie wyrazów w zdaniu, wskazywanie zdań w tekście.</p>	<p>Posługuje się ze zrozumieniem określeniami: wyraz, głoska, litera, spółgłoska, samogłoska, wyraz, zdanie.</p>

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
SŁUCHANIE	<p>Słuchanie wypowiedzi osób dorosłych, rówieśników, słuchanie i rozumienie poleceń, instrukcji, informacji, objaśnień, słuchanie i czytanie tekstów literackich, w tym wierszy, baśnie, legend, opowiadań, opisy, słuchanie nagrań audycji radiowych i materiałów audio, słuchanie czytanych informacji zawartych w słownikach i encyklopedii, słuchanie objaśnień niezrozumiałych słów w nich zawartych lub używanych przez nadawcę, zachowanie kultury słuchania, akceptowanie faktu, że rozmówca może mieć inne zdanie.</p>	<p>Słucha wypowiedzi innych oraz tekstów czytanych przez nauczyciela i kolegów i je rozumie. Korzysta z biblioteki. Korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji, np. z podręczników, materiałów pomocniczych, encyklopedii, słowników. Rozpoznaje teksty użytkowe, np. zawiadomienia, listy do bliskich, życzenia z różnych okazji, zaproszenia, ogłoszenie.</p>

MÓWIENIE	<p>Redagowanie samodzielnych wypowiedzi na podany temat, udzielanie odpowiedzi ustnych, z pomocą nauczyciela lub pracując w grupie poszukiwanie wyjaśnień znaczeń nowych wyrazów i zwrotów, wyszukiwanie wyrazów o podobnym lub przeciwnym znaczeniu, ustne formułowanie zdań pytających, oznajmujących i rozkazujących do tekstu literackiego, indywidualne tworzenie krótkich wypowiedzi ustnych, oceniających postępowanie bohaterów ilustracji lub historyjki obrazkowej, ustne opowiadanie krótkich tekstów literackich, układanie krótkich opowiadań według własnej inwencji, tworzenie w formie wypowiedzi ustnej dalszych losów bohaterów utworu i zmienianie zakończenia opowiadania, układanie zdań na temat różnych przedmiotów jako przygotowanie do opisu, ustne indywidualne i grupowe opisywanie przedmiotów z otoczenia, używanie słów: odmawiam, nie zgadzam się itp. wyrażanie w formie wypowiedzi ustnej tolerancji w stosunku do innych ludzi, rozwiązywanie problemów za pomocą rozmowy, komunikowanie się w zespole zadaniowym, jasne wypowiadanie własnych potrzeb i przekonań.</p>	<p>Samodzielnie redaguje ustne wypowiedzi na podany temat, wyszukuje informacje w różnych źródłach, formułuje pytania, zdań oznajmujące i rozkazujące. Tworzy krótkie wypowiedzi ustne, potrafi ocenić postępowanie bohaterów ilustracji i historyjki obrazkowej. Potrafi opowiedzieć krótki tekst literacki i ułożyć krótkie opowiadanie ustne wg własnego pomysłu. Układa dalsze losy bohaterów utworu i potrafi zmienić zakończenie opowiadania. Potrafi pracować w grupie i jasno komunikować się. Potrafi ustnie opisać przedmiot z otoczenia. Prezentuje zachowania tolerancyjne w stosunku do osób znanych i obcych.</p>
-----------------	--	---

CZYTANIE	<p>Analiza i synteza wzrokowa wyrazów, czytanie wyrazów i prostych zdań całościowo, płynne czytanie prostych tekstów z przygotowaniem, czytanie głośne i ciche oraz z podziałem na role prostych tekstów literackich, w tym wierszy, objaśnień, instrukcji. Kształcenie nawyków dbania o czystość rąk, prawidłowego oświetlenia i poszanowania książki. Doskonalenie umiejętności poprawnego czytania głośnego, cichego, indywidualnego i zbiorowego. Analiza i interpretacja tekstów kultury, czytanie i rozumienie znaków informacyjnych, piktogramów, napisów, skrótów: ul., s., dn., r., nr, godz. Stosowanie znaków przestankowych: kropki, przecinka, znaku zapytania, wykrzyknika. Oddawanie głosem nastroju i tempa w wierszu, wskazywanie zwrotów poetyckich, odszukiwanie i wskazywanie w tekście prostych informacji, wspólne czytanie wybranych fragmentów lektur, wdrażanie do samodzielnego czytania lektur, czasopism dziecięcych, literatury dziecięcej.</p>	<p>Potrafi dokonać analizy i syntezy wzrokowej wyrazów.</p> <p>Czyta głośno i po cichu ze zrozumieniem różne krótkie teksty. Potrafi dbać o książki.</p> <p>Potrafi analizować i interpretować krótkie teksty kultury. Zna i rozumie znaki informacyjne, piktogramy i popularne skróty. Poprawnie stosuje znaki przestankowe: kropkę, przecinek, znak zapytania i wykrzyknik.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Czyta poprawnie, płynnie, wyraziście ze zrozumieniem różne teksty. Sprawnie korzysta z różnych źródeł wiedzy i informacji np. z podręczników, albumów, encyklopedii, słowników. Samodzielnie czyta lektury.</p>
-----------------	--	---

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY</p>	<p>Wyrażanie emocji i opinii ustnie, ruchowo (krótkie inscenizacje, drama), plastycznie i muzycznie. Wyodrębnianie w utworze literackim głównego bohatera, miejsca i czasu akcji, narratora, kolejnych zdarzeń, zdarzeń prawdziwych i fantastycznych. Wspólne tworzenie planu wydarzeń, jego porządkowanie i uzupełnianie. Rozpoznawanie gatunków: wiersz, opowiadanie, baśń, rozumienie pojęć: zwrotka, refren, rym, tworzenie rymów, określanie nastroju wiersza, wskazywanie fragmentów humorystycznych, wzruszających, budzących strach, smutnych. Wspólne interpretowanie wybranych związków frazeologicznych i przysłów ludowych. Inscenizowanie małych form teatralnych, interpretowanie głosem, ciałem, mimiką, gestem i ruchem wybranych form literackich: wiersze, fragmenty prozy lub dramatu (dobranego do poziomu ucznia).</p>	<p>Potrafi w sposób ekspresyjny wyrazić emocje. Wskazuje w utworze literackim: głównego bohatera, miejsce i czas akcji, narratora, kolejność zdarzeń, zdarzenie prawdziwe i fantastyczne. Potrafi przy pomocy nauczyciela lub pracując w grupie stworzyć plan wydarzeń. Potrafi samodzielnie rozpoznać gatunki: wiersz, opowiadanie, baśń. Wie co to jest zwrotka, refren, rym. Potrafi ułożyć rymy, określić nastrój w wierszu, wskazać fragmenty humorystyczne, wzruszające, budzące strach i smutek.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Samodzielnie rozpoznaje związki frazeologiczne, zna przysłowia. Potrafi interpretować głosem, ciałem, mimiką, gestem, ruchem fragmenty wiersza, prozy lub dramatu.</p>
--	---	--

<p style="text-align: center;">PISANIE</p>	<p>Przepisywanie wyrazów i krótkich zdań, wdrażanie do samokontroli w zakresie zgodności przepisane go tekstu z oryginałem. Układanie wyrazów z rozsypanek literowych i sylabowych oraz zdań z rozsypanek wyrazowych, porządkowanie i zapisywanie zdań według planu wydarzeń, wspólne układanie i zapisywanie kilkuzdaniowych wypowiedzi na podany temat, pisanie z pamięci i ze słuchu opracowanych na zajęciach wyrazów, zdań i krótkich tekstów z określoną trudnością ortograficzną, wspólne i samodzielne redaguje różne formy wypowiedzi pisemnej. Tworzenie i pisanie swobodnych tekstów literackich. Zasady pisowni wyrazów wielką literą. Pisownia dwuznaków, zmiękczeń. Skróty. Pisownia wyrazów „ó”, „rz”, „ż”, „ch” wymiennym. Odmiana wyrazów. Reguła pisowni wyrazów z „rz” po spółgłoskach. Wyjątki od reguły ortograficznej: pszczoła, kształt, pszenica, pisownia wyrazów z zakończeniami: ów, ówka, uje, dzielenie wyrazów, znaki interpunkcyjne.</p>	<p>Potrafi prawidłowo chwytać przybory piśmiennicze. Kształtnie, proporcjonalnie i płynnie pisze, potrafi dokonać samokontroli przepisane go tekstu. Potrafi ułożyć wyrazy i zdania z rozsypanek. Z pomocą nauczyciela układa i zapisuje kilkuzdaniowe wypowiedzi. Potrafi napisać z pamięci i ze słuchu znane wyrazy, zdania i krótkie teksty ze wskazaną trudnością ortograficzną. Potrafi napisać list, życzenia, zaproszenie. Pisze zbiorowo i indywidualnie krótkie opisy (np. postaci, przedmiotów, zwierząt). Utrwala pisownię wyrazów wielką literą: początek zdania, imiona i nazwiska, nazwy własne kontynentów, państw, miejscowości, rzek, gór, pisownie dwuznaków i zmiękczeń pisanie wyrazów z utratą dźwięczności na końcu wyrazu, pisanie „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie na podstawie wyrazów występujących w omawianych tekstach. Pisze poprawnie popularne skróty: ul., s., dn., r., nr, godz. Doskonali pisownię wyrazów „ó”, „rz”, „ż”, „ch” wymiennym.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozumie i potrafi odmieniać wyrazy jako uzasadnienie pisowni „ó”, „rz”, „h”, „ż”, „ch”. Zna regułę pisowni wyrazów „rz” po spółgłoskach p, b, t, d, k, g, ch, w, j. Zna wyrazy będące wyjątkami od reguły ortograficznej: pszczoła, kształt, pszenica. Zna i stosuje zasady pisowni wyrazów z zakończeniami: ów, ówka, uje. Potrafi dzielić wyrazy przy przenoszeniu. Stosuje znaki interpunkcyjne: kropkę, przecinek, pytnajnik, wykrzyk, dwukropek.</p>
---	---	---

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">NAUKA O JĘZYKU</p>	<p>Rozpoznawanie i zapisywanie liter, głosek i sylab w wyrazie, określanie ich liczby, rozpoznawanie wyrazów w zdaniu, określanie ich liczby, wyróżnianie samogłosek i spółgłosek, rozpoznawanie zdań pojedynczych: oznajmujących, pytających, rozkazujących, rozpoznawanie rzeczowników jako nazw osób, rzeczy, roślin i zwierząt, określanie liczby rzeczownika (pojedyncza i mnoga), określanie rodzajów rzeczownika w liczbie pojedynczej, rozpoznawanie czasowników jako wyrazów oznaczających czynności, określanie liczby pojedynczej i mnogiej czasownika, poznanie istnienia zgodności form czasownika i rzeczownika pod względem liczby, rozpoznawanie przymiotników jako określenia rzeczowników, tworzenie prostych wyrazów pochodnych, poznanie pojęcia: rodzina wyrazów, rozwijanie zdań pojedynczych.</p>	<p>Rozpoznaje i zapisuje litery, głoski i sylaby w wyrazie i określa ich liczbę. Potrafi rozpoznać wyrazy w zdaniu i określić ich liczbę. Wyróżnia samogłoski i spółgłoski. Rozpoznaje zdania pojedyncze: oznajmujące, pytające, rozkazujące. Rozpoznaje rzeczowniki jako nazw osób, rzeczy, roślin i zwierząt. Potrafi określić liczbę rzeczownika (pojedyncza i mnoga) i rodzaj rzeczownika w liczbie pojedynczej. Rozpoznaje czasowniki jako wyrazy oznaczające czynności. Potrafi określić liczbę pojedynczą i mnogą czasownika. Rozumie zgodność form czasownika i rzeczownika pod względem liczby. Rozpoznaje przymiotniki jako określenia rzeczowników. Tworzy proste wyrazy pochodne. Poznaje pojęcia: rodzina wyrazów.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozwija zdania pojedyncze.</p>
--	--	--

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
SŁUCHANIE	<p>Słuchanie i rozumienie dłuższych wypowiedzi, poleceń, instrukcji, informacji, objaśnień prostych i złożonych. Czytanie utworów literackich. Słuchanie utworów literackich, audycji radiowych, informacji zawartych w słownikach i encyklopedii. Kultura słuchania.</p>	<p>Potrafi słuchać i rozumienie dłuższe wypowiedzi, polecenia, instrukcje, informacje, objaśnienia proste i złożone. Uważnie słucha audycji radiowych i innych nagrań utrwalonych nowoczesnymi metodami, informacji zawartych w słownikach i encyklopedii. Potrafi zapytać o niezrozumiałe słowa.</p> <p>Zna i stosuje zasady kulturalnego zachowania się podczas słuchania. Akceptowanie odmiennego zdania innych osób.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Potrafi słuchać i czyta utwory literackie, w tym teksty o charakterze historycznym i inne przekazy zawierające niestandardowe (np. staropolskie) słownictwo.</p>

MÓWIENIE	<p>Wypowiedzi na podany temat, formułowanie odpowiedzi. Opis postaci i przedmiotu. Argumentowanie. Komunikacja w grupie i zespole. Wyjaśnianie niezrozumiałych pojęć i zwrotów. Zasady gramatyczne w wypowiedziach ustnych. Intonacja i wyrażanie emocji w wypowiedziach ustnych. Opowiadanie tekstów literackich, baśni i legend oraz wg własnej inwencji.</p>	<p>Samodzielnie wypowiada się na podany temat. Potrafi udzielić proste i złożone odpowiedzi na pytanie. Buduje dłuższe wypowiedzi ustne dotyczących omawianego problemu, zagadnienia, ilustracji. Tworzy i wygłasza opis postaci, przedmiotu. Zna i stosuje zasady komunikacji ustnej podczas współpracy w zespołach i dyskusji. Stosuje zasady gramatyczne w wypowiedzi ustnej, poprawnie buduje zdania pytające, oznajmujące i rozkazujące do tekstu literackiego. Stosuje poprawną intonację podczas wypowiedzi. Potrafi opowiedzieć tekst literacki, baśnie i legendy wg planu oraz zmieniać zakończenie opowiadania. Potrafi rozwiązać problem w zespole za pomocą rozmowy.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Ustnie weryfikuje sądy na podstawie gromadzonego materiału i uzasadnia własne zdanie. Potrafi objaśnić niezrozumiałe pojęcia i zwroty oraz formułować wypowiedzi na temat powiązania własnych doświadczeń z wydarzeniami przedstawionymi w utworze literackim, historyjce obrazkowej. Opowiada wg własnej inwencji.</p>
-----------------	---	--

CZYTANIE	<p>Płynne czytanie głośne i ciche, indywidualne i zbiorowe różnych tekstów także z podziałem na role. Ciche czytanie ze zrozumieniem. Czytanie wykresów, tabel, diagramów, rozkładów jazdy. Analiza i interpretacja tekstów kultury. Naśladowanie głosem nastroju wiersza, zwroty poetyckie, interpretacja. Czytanie lektur, czasopism i literatury dziecięcej.</p>	<p>Potrafi płynnie czytać teksty literackie, wiersze, instrukcje, dialogi z zastosowaniem znaków interpunkcyjnych i właściwej intonacji. Czyta cicho i głośno ze zrozumieniem. Poprawnie odczytuje i rozumie skróty, wykresy, tabele, proste diagramy, rozkłady. Przyjmuje poprawną postawę podczas czytania, dba o czystość rąk, prawidłowe oświetlenie i szanuje książki. Wskazuje w wierszu zwroty poetyckie, objaśnia je własnymi słowami. Potrafi odszukać i wskazać w tekście informacje dotyczące wydarzeń, czasu, miejsca akcji, bohaterów. Samodzielnie czyta lektury i czasopisma dziecięce.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Potrafi dokonać analizy i interpretacji tekstów kultury, oddać głosem nastrój wiersza i jego tempo. Potrafi tworzyć własne zwroty poetyckie. Samodzielnie czyta literaturę dziecięcą.</p>
----------	---	--

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">INTERPRETACJA TEKSTÓW KULTURY</p>	<p>Główny bohater w utworach literackich. Wydarzenia i postaci realistyczne i fantastyczne w literaturze. Bohater pozytywny i negatywny. Plan wydarzeń. Akapit. Cechy wiersza, opowiadania, bajki, baśni. Nastroje w utworach literackich. Poznanie pojęć: biblioteka, księgarnia, teatr, drukarnia, reżyser, pisarz, scenograf, aktor, kamerzysta, inspicjent. Inscenizacje teatralne, odgrywanie ról. Interpretacja związków frazeologicznych i przysłów.</p>	<p>Potrafi wyodrębnić w utworze literackim głównego bohatera, miejsca i czasu akcji, narratora, kolejnych zdarzeń. Potrafi odróżnić wydarzenia realistyczne od fantastycznych, postaci realistycznych i fantastycznych, pierwszo- i drugoplanowych, istotnych od mniej znaczących. Potrafi wskazać bohatera pozytywnego i negatywnego. Samodzielnie i w grupie tworzy plan wydarzeń.</p> <p>Rozumienie pojęcia „akapit”, reżyser, pisarz, scenograf, aktor, kamerzysta, inspicjent, drukarnia, biblioteka, księgarnia, teatr. Opisuje z pomocą nauczyciela podstawowe cechy wiersza, opowiadanie, bajki i baśni. Potrafi określić nastroju utworu literackiego oraz interpretować jego wartości dydaktycznej. Potrafi czytać i interpretować treści not prasowych, krótkich artykułów z czasopism dla dzieci. Potrafi inscenizować małe formy teatralnych.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Potrafi interpretować głosem, ciałem, mimiką, gestem i ruchem formy literackie: wiersz, fragment prozy lub dramatu. Potrafi wspólnie z innymi interpretować wybrane związki frazeologiczne i przysłowia ludowe.</p>
--	---	--

<p style="text-align: center;">PISANIE</p>	<p>Technika pisania. Przepisywanie, uzupełnianie luk w tekście. Redagowanie planu wydarzeń, opisu, opowiadania, listu, życzeń, zaproszeń, ogłoszeń. Pisanie z pamięci i ze słuchu. Wypisywanie blankietów na pocztę. Pisownia wielką literą. Pisownia wyrazów wymiennych i niewymiennych: „ó”, „rz”, „ż”, „ch”, pisownia „rz” po spółgłoskach: p, b, t, d, k, g, ch, w, j, pisownia wyrazów z zakończeniami: - ów, ówka, - uje. Znaki interpunkcyjne. Pisownia przeczenia „nie” i liczebników.</p>	<p>Zna techniki pisania i prezentuje odpowiednie do wieku tempo pisania. Bezbłędnie przepisuje wyrazy, zdania, dłuższe form wypowiedzi: sprawozdania, opisy. Poprawnie uzupełnia luki w tekście wyrazami w odpowiedniej formie oraz wyrazami samodzielnie dobrane. Potrafi redagować plan wydarzeń. Samodzielnie układa oraz zapisuje wypowiedzi, opisy, opowiadania na podany temat. Poprawnie pisze z pamięci i ze słuchu wyrazy, zdania i teksty z określoną trudnością ortograficzną. Potrafi samodzielnie napisać list do kolegów, członków rodziny. Zna i stosuje reguły adresowania kopert. Potrafi samodzielnie napisać życzenia, zaproszenie, ogłoszenie. Zna i poprawnie wypisuje blankiety nadawcze na paczkę, list polecony. Zna i stosuje pisownię wielką literą w nazwach własnych rzeczowników. Zna i stosuje reguły pisowni wyrazów „ó”, „rz”, „ż”, „ch” wymiennym i niewymiennym. Zna i stosuje pisownię wyrazów z „rz” po spółgłoskach: p, b, t, d, k, g, ch, w, j i z zakończeniami: - ów, ówka, - uje. Poprawnie stosuje znaki interpunkcyjne: kropkę, przecinek, pytajnik, wykrzyknik, dwukropek, średnik.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Samodzielnie potrafi tworzyć i pisać swobodne teksty literackie. Potrafi poprawnie pisać „ą”, „ę” w różnych pozycjach w wyrazie oraz w czasownikach czasu przeszłego. Stosuje odmianę wyrazów jako uzasadnienie pisowni z „ó”, „rz”, „ż”, „ch”. Potrafi zastosować przecinek i dwukropek przy wyliczaniu. Zna i stosuje pisownię przeczenia „nie” z czasownikiem, przymiotnikiem, przysłówkiem, zna zasady pisowni liczebników (pięć, pięta), stosuje słownik ortograficzny.</p>
---	--	--

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">NAUKA O JĘZYKU</p>	<p>Zdania rozwinięte, złożone, oznajmujące, pytające i rozkazujące.</p> <p>Odmiana czasownika, rozpoznawanie przysłówka, liczebników głównych i porządkowych, rodzaje rzeczownika, stopniowanie przymiotników i przysłówków. Rodzina wyrazów, układanie wyrazów w kolejności alfabetycznej.</p>	<p>Potrafi rozwijać zdania pojedyncze, układa zdania złożone, oznajmujące, pytające i rozkazujące. Odmienia czasowniki przez liczby, osoby, czasy (przeszły, teraźniejszy i przyszły). Rozpoznaje przysłówki jako określenia czasownika. Rozpoznaje liczebniki główne i porządkowe jako oznaczenia liczby i kolejności przedmiotów. Zna rodzaje rzeczownika w liczbie pojedynczej i mnogiej (wraz z przyporządkowanym mu przymiotnikiem). Potrafi dokonać stopniowania przymiotników i przysłówków. Umie tworzyć rodzinę wyrazów. Poprawnie rozpoznaje wyrazy w zdaniu, określa ich liczbę. Doskonali umiejętności wyróżniania samogłosek i spółgłosek oraz podział wyrazu na sylaby.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Poprawnie układa wyrazy w kolejności alfabetycznej, potrafi korzystać ze słowników.</p>
---	---	---

EDUKACJA MUZYCZNA

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
ODBIÓR MUZYKI	<p>Śpiew: proste melodie, śpiew piosenek z repertuaru dziecięcego, śpiewanki i rymowanki.</p> <p>Gra na instrumentach: odtwarzanie prostych rytmów głosem i na instrumentach perkusyjnych.</p> <p>Ruch przy muzyce: płaśnianie i taniec, nastrój i charakter muzyki, zmiana tempa i dynamiki muzyki, odtwarzanie schematów rytmicznych ruchem ciała.</p> <p>Wiadomości: znajomość faktu, że muzykę można zapisać i odczytać, zasad kulturalnego zachowania się w trakcie śpiewania hymnu narodowego.</p> <p>Percepcja: słuchanie muzyki, udział w koncertach muzycznych, poznanie i stosowanie zasad zachowania się na koncertach.</p>	<p>Powtarza głosem proste melodie, wykonuje śpiewanki i rymowanki tematyczne, śpiewa piosenki z dziecięcego repertuaru. Realizuje proste tematy rytmiczne (tataizacją, ruchem ciała), odtwarza proste rytmy głosem i na instrumentach perkusyjnych, rozpoznaje brzmienie fortepianu i gitary, zna i potrafi zagrać 5 dźwięków: <i>sol, mi, la, re, do</i>. Zna podstawowe kroki krakowiaka. Świadomie i aktywnie słucha muzyki, potem wyraża swe doznania werbalnie i niewerbalnie. Reaguje na zmianę tempa i dynamiki, kulturalnie zachowuje się na koncercie, potrafi przyjąć właściwą postawę podczas śpiewania hymnu narodowego.</p> <p>Ponadpodstawowe: Z uwagą i zaangażowaniem słucha utworów muzycznych i je rozpoznaje. Wykonuje staranne ilustracje do wysłuchanej muzyki. Bezbłędnie odtwarza melodie poznanych piosenek. Chętnie akompaniuje do piosenek na różnych instrumentach perkusyjnych. Rozróżnia barwę dźwięku niektórych instrumentów. Potrafi zrelaksować się przy muzyce. Tańczy podstawowe kroki wybranego tańca ludowego.</p>
TWORZENIE MUZYKI	<p>Tworzenie ruchowych ilustracji muzycznych do piosenek, swobodne improwizacje wokalne, do wierszy, przysłów, rymowanek, ilustrowanie zjawisk akustycznych.</p>	<p>Wyraża nastrój i charakter muzyki, płaśając i tańcząc, reaguje na zmianę tempa i dynamiki, tworzy własne proste melodie do rymowanek, przysłów i wierszy, tworzy dźwiękowe ilustracje.</p> <p>Ponadpodstawowe: Potrafi rozpoznać i nazwać niektóre znaki muzyczne (ćwierćnuty, ósemki, pauzę ćwierćnotową).</p>

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
ODBIÓR MUZYKI	<ol style="list-style-type: none"> Śpiew: poznanie piosenek jednogłosowych w skali od c¹ do d². Śpiewanie zbiorowe i indywidualne. Ćwiczenia: oddechowe, dykcyjne, intonacyjne, emisyjne. Gra na instrumentach: dźwięki w otoczeniu, akompaniowanie do piosenek i zabawa ruchowych. Granie na instrumentach perkusyjnych niemethodycznych (kastaniety, marakasy, tamburyna, bębenki, trójkąty, drewnienka), granie na instrumentach melodycznych (dzwonki, flety) prostych melodii i akompaniamentów. Ruch przy muzyce: odtwarzanie ruchem (marsz, bieg, podskoki), gestem, tataizacją wartości nut, puls rytmiczny, zmiana tempa, metrum, dynamika. Inscenizowanie piosenek, zabawy ruchowe, tańce ludowe. Wiadomości: kierunek melodii, rytm, nazwy literowe i solminizacyjne dźwięków, tempo, dynamika, znaki notacji muzycznej. 	<p>Zna kilka piosenek jednogłosowych w skali od c¹ do d², potrafi śpiewać zbiorowo i indywidualnie, zwraca uwagę na poprawną i swobodną postawę podczas śpiewania, potrafi regulować oddech podczas śpiewu, wykonuje poprawnie ćwiczenia: oddechowe, dykcyjne, intonacyjne, emisyjne.</p> <p>Potrafi wydobywać dźwięki z przedmiotów znajdujących się w otoczeniu (papier, kredki, klocki, butelki szklane i plastikowe, itp.;</p> <p>Wykonuje akompaniamenty do piosenek i zabawa ruchowych z wykorzystaniem efektów akustycznych: klaskanie, tupanie, uderzanie, pstrykanie, kłaskanie, itp. Potrafi grać na instrumentach perkusyjnych niemethodycznych (kastaniety, marakasy, tamburyna, bębenki, trójkąty, drewnienka) proste tematy rytmiczne oraz akompaniamenty do piosenek oraz potrafi grać na instrumentach melodycznych (dzwonki, flety) proste melodie i akompaniamenty.</p> <p>Potrafi odtwarzać ruchem (marsz, bieg, podskoki), gestem, tataizacją wartości nut, prostych rytmów i wzorów rytmicznych a także reagować ruchem na puls rytmiczny i jego zmiany, zmiany tempa, metrum, dynamiki. Potrafi inscenizować piosenki oraz zabawy ruchowe ze śpiewem. Zna tańce ludowe oraz podstawowe kroki figur krakowiaka.</p>

ODBIÓR MUZYKI	<p>5. Percepcja: rozpoznawanie i naśladowanie głosów z otoczenia, słuchanie muzyki, określanie treści, charakteru i nastroju utworów. Dźwięk skrzypiec, fortepianu, fletów prostych, dwuczęściowa budowa AB, zmian tempa i dynamiki, udział w koncertach muzycznych.</p>	<p>Rozróżnia podstawowe elementy muzyki: melodia (rozpoznaje jej kierunek), rytm (takt, metrum na 2 i 3). Zna nazwy literowe i solmizacyjne dźwięków, fonogestykę. Rozpoznaje i naśladuje głosy z otoczenia. Potrafi aktywnie słuchać muzyki, określać treści, charakter i nastrój utworów. Rozpoznaje brzmienie: skrzypiec, fortepianu, fletów prostych i dwuczęściowej budowy AB (wskazywanie ruchem lub gestem kolejnych części). Potrafi obserwować zmianę tempa i dynamiki utworu. Bierze udział w koncertach muzycznych, zna zasady kulturalnego słuchania muzyki i właściwego zachowania się podczas koncertu.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Rozróżnia tempo (szybkie, wolne), dynamikę (głośno, cicho). Zna znaki notacji muzycznej: półnuta, ćwierćnuta, ósemka, pauza, pięciolinia, klucz wiolinowy.</p>
TWORZENIE MUZYKI	<p>Rytmy, rytmizowanie tekstów, przysłów, wierszy ze zmianą tempa, dynamiki, artykulacji i intonacji głosu, improwizacje wokalne na podany temat, do wierszy, przysłów, rymowanek, ilustrowanie zjawisk akustycznych, ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów, proste akompaniamenty, formy AB, układy ruchowe do utworów muzycznych.</p>	<p>Potrafi tworzyć rytmy, rytmizować teksty, przysłowia, wiersze ze zmianą tempa, dynamiki, artykulacji i intonacji głosu. Swobodnie improwizuje wokalnie na podany temat, do wierszy, przysłów, rymowanek. Potrafi ilustrować zjawiska akustyczne i wymyślać ilustracje dźwiękowych do tekstów i obrazów;</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ tworzenie prostych akompaniamentów; ▪ improwizowanie zakończenia do tematów rytmicznych i melodii. <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Potrafi tworzyć formy AB i własne układy ruchowe do utworu muzycznego. Wie jakie wartości rytmiczne nut występują w taktach na 2, 3, 4. Odtwarza dźwięki gamy C-dur z towarzyszeniem nagrania lub instrumentu. Gra ze słuchu i częściowo z nut na dostępnych instrumentach fragmenty piosenek lub proste melodie. Potrafi wykorzystać muzykę podczas uczenia się. Gra własne melodie do rymowanek lub wzorów rytmicznych. Tańczy podstawowe kroki i figury krakowiaka.</p>

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
ODBIÓR MUZYKI	<ol style="list-style-type: none"> Śpiew indywidualny i zbiorowy piosenek jednogłosowych, usprawnianie aparatu głosowego. Śpiewanie solmizacyjne. Gra na instrumentach, akompaniowanie, gra na instrumentach perkusyjnych niemelodycznych i melodycznych. Gra na flecie prostym. Ruch przy muzyce, inscenizowanie piosenek, ruchy do prostych rytmów, zabawy ruchowe ze śpiewem. Tańce ludowe. 	<ol style="list-style-type: none"> Zna co najmniej 10 piosenek jednogłosowych w skali od c¹ do d², śpiewa zbiorowo i indywidualnie. Potrafi regulować oddech. Ćwiczy aparat głosowy przez ćwiczenia: oddechowe, dykcyjne, intonacyjne, emisyjne, poszerzające skale głosu. Śpiewa nazwami solmizacyjnymi wzory melodii od różnych dźwięków. Akompaniuje piosenki i zabawy ruchowe z wykorzystaniem naturalnych efektów akustycznych: klaskanie, tupanie, uderzanie, pstrykanie, kłaskanie. Potrafi grać na instrumentach perkusyjnych niemelodycznych (kastaniety, marakasy, tamburyna, bębenki, trójkąty, drewnienka) proste tematy rytmiczne oraz akompaniamenty do piosenek. Potrafi grać na instrumentach melodycznych (dzwonki, flety, ksylofony, met alofony) akompaniament burdonowy, fragmenty piosenek i ostinato melodyczne. Potrafi grać na flecie prostym sopranowym i dzwonek melodii opartych na poznanych dźwiękach. Potrafi odtwarzać ruchem, gestem, tateizacją wartości nut, prostych rytmów i wzorów rytmicznych. Reaguje ruchem na zmianę tempa, dynamiki, wysokość dźwięków, kierunek linii melodycznej i akcent metryczny. Bierze udział w inscenizowaniu piosenek, w zabawach ruchowych ze śpiewem. Zna tańce ludowe oraz podstawowe kroki i figur polki.

ODBIÓR MUZYKI	<p>4. Wiadomości, melodia, rytm, wysokość dźwięku, dynamika, cała nuta i pauza.</p> <p>5. Percepcja, słuchanie muzyki, określenie treści, charakteru i nastroju. Nazywanie głosów ludzkich (sopran, bas). Rozpoznawanie gitary, trąbki, perkusji. Budowa AB i ABA. Uczestnictwo w koncertach muzycznych.</p>	<p>4. Rozróżnia podstawowe elementy muzyki: melodię (rozpoznanie kierunku), rytm (takt, metrum na 4). Potrafi określić wysokość dźwięku, nazwy literowe i solmizacyjne dźwięków, fonogestykę. Rozróżnia tempo (szybkie, wolne, umiarkowane, coraz szybciej, coraz wolniej), dynamikę (głośno, cicho, coraz głośniej, coraz ciszej). Zna całą nutę i pauzę.</p> <p>5. Aktywnie słucha muzyki, określa treść, charakter i nastrój utworów. Rozpoznaje utwory wykonywane: solo i zespołowo, na chór i orkiestrę. Określa rodzaje głosów ludzkich (sopran, bas). Rozpoznaje brzmienie gitary, trąbki, perkusji. Rozpoznaje dwuczęściową budowę AB i trzyczęściową ABA (wskazywanie ruchem lub gestem kolejnych części). Obserwuje zmianę tempa i dynamiki. Bierze udział w koncertach muzycznych, zna i stosuje zasady kulturalnego słuchania muzyki i właściwego zachowania się podczas koncertu.</p>
TWORZENIE MUZYKI	<p>Rytmy i tematy rytmiczne, rytmizowanie tekstów, improwizacje wokalne. Tworzenie akompaniamentów, tworzenie układów ruchowych.</p>	<p>Tworzy rytmy i proste tematy rytmiczne. Potrafi rytmizować teksty, przysłowia, wiersze ze zmianą tempa, dynamiki, artykulacji i intonacji głosu. Potrafi swobodnie improwizować wokalnie na podany temat, do wierszy, przysłów, rymowanek. Ilustruje zjawiska akustyczne. Wymyśla ilustracje dźwiękowe do tekstów i obrazów. Potrafi tworzyć proste akompaniamenty. Improwizuje zakończenia do tematów rytmicznych i melodii.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Tworzy formy ABA i własne układy ruchowe do utworu muzycznego.</p>

EDUKACJA PLASTYCZNA

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
PERCEPCJA SZTUKI	<p>Poznanie dziedzictwa kulturowego najbliższego regionu, tradycji środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego, odwiedzanie wystaw i muzeów, tworzenia prac plastycznych, barwy i kształty podstawowe. Podstawowe faktury.</p>	<p>Zna dziedzictwo kulturowe i tradycję regionu i środowiska rodzinnego, korzysta z narzędzi medialnych w swojej działalności twórczej. Potrafi wykorzystać zasoby Internetu do tworzenia: własnych prac plastycznych, wypowiedzi na temat dzieł sztuki, prac plastycznych własnych i kolegów. Rozpoznaje i nazywa barwy podstawowe: niebieski, czerwony, żółty. Rozpoznawanie i nazywanie podstawowych kształtów: owalnego, kwadratowego, trójkątnego, podłużnego, prostokątnego. Rozpoznawanie i nazywanie podstawowych faktur: gładkiej, lśniącej, cienkiej, grubej, szorstkiej.</p>

<p>EKSPRESJA PRZEZ SZTUKĘ</p>	<p>Techniki plastyczne w pracach na płaskiej powierzchni i przestrzenne. Wyklejanie plasteliną form płaskich, wykonywanie prac plastycznych z wyobraźni i z pamięci, przedstawianie ruchu za pomocą linii łamanych, prostych i falistych, tworzenie w grupie plakatów i reklam, kompozycje płaskie i przestrzenne z papieru. Wykonywanie rekwizytów do przedstawień teatralnych np. kukiełki, maskotki.</p>	<p>Wypowiada się w różnych technikach plastycznych (rysowanie ołówkiem, kredkami ołówkowymi, świecowymi, flamastrami, węglem, kredą, malowanie farbami plakatowymi i akwarelowymi, lepienie z plasteliny, wyklejanie i wydzieranie kolorowym papierem, tworzenie prac techniką kolażu) na płaszczyźnie i w przestrzeni. Poprawnie posługuje się środkami wyrazu plastycznego – kształt, barwa, faktura, wykorzystuje narzędzia multimedialne, rozpoznaje i nazywa barwy, koloruje obrazki i uzupełnia je naklejkami zgodnie z instrukcją. Potrafi wykonać proste projekty plastyczne w zespole, wykonuje i wykorzystuje proste rekwizyty, tnie papier po liniach, projektuje i wykonuje różne formy użytkowe.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Potrafi wypowiedzieć się na temat wykonanej przez siebie pracy. Sprawnie posługuje się różnymi środkami i technikami plastycznymi. Przedstawia wydarzenia z uwzględnieniem postaci ludzi. Tworzy formy przestrzenne ze świadomym użyciem odpowiednich kształtów. Posługuje się symetrią jednoosiową.</p>
--------------------------------------	---	--

<p>RECEPCJA SZTUKI</p>	<p>Działalność twórcza człowieka: praca architekta, architekt ogrodu, rozpoznawanie architektury użytkowej (osiedle, dom). Dzieła artystów polskich</p>	<p>Rozpoznaje wybrane dziedziny sztuki (architektura, malarstwo, rzeźba, grafika), krótko wypowiada się na ich temat.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Swobodni wypowiada się na temat wybranych dziedzin sztuki.</p>
-------------------------------	---	--

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
PERCEPCJA SZTUKI	<p>Dziedzictwo kulturowe regionu, dzieł sztuki, zabytków, tradycji środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego. Sztuka współczesna i dawna. Wykorzystanie przekazów multimedialnych do własnych prac plastycznych. Wzornictwo sztuki użytkowej. Określanie kształtów, wielkości, faktury. Pojęcie przestrzeni, głębi i perspektywy. Posługiwanie się barwami ciepłymi, zimnymi, mieszanie kolorów. Nazywanie linii.</p>	<p>Zna dziedzictwo kulturowe regionu, dzieła sztuki, zabytki, tradycje środowiska rodzinnego, szkolnego i lokalnego. Obserwuje i rozpoznaje dzieła sztuki współczesnej i dawnej, potrafi wypowiadać się na jej temat. Wykorzystuje przekazy multimedialne do tworzenia własnych prac plastycznych (z uwzględnieniem elementarnej wiedzy o prawach autorskich). Potrafi wypowiadać się na temat obserwowanych obiektów, dzieł sztuki. Obserwuje i rozpoznaje dzieła wzornictwa sztuki użytkowej. Potrafi określić wielkość i dopasować obiekt do wielkości płaszczyzny. Potrafi określić kształt obserwowanych obiektów (płaski, wklęsły, wypukły, kwadratowy, trójkątny, owalny, sercowaty, podłużny, spiczasty, nieregularny). Potrafi określić fakturę: szorstka, gładka, miękka, twarda. Zna pojęcia przestrzeń i głębia, elementy perspektywy. Posługuje się terminami: barwy ciepłe i zimne, mieszanie kolorów – paleta barw. Obserwuje i nazywa linie (ciągła, przerywana, gruba, cienka, długa, krótka, jasna, ciemna).</p>

<p>EKSPRESJA PRZEZ SZTUKĘ</p>	<p>Techniki plastyczne: rysowanie, malowanie, lepienie, wyklejanie, rzeźbienie, tworzenie płaskorzeźby. Abstrakcyjne środki wyrazu. Prace plastyczne z wyobraźni, pamięci, modelu. Rozmieszczenie elementów na płaszczyźnie. Plakat, reklama – prace grupowe. Tworzenie okładki do książki. Eksperymentowanie z kolorami. Materiały przyrodnicze w pracach plastycznych. Wykonywanie prostych rekwizytów teatralnych.</p>	<p>Rysuje ołówkiem, kredkami, flamastrami, węglem, tuszem, patykiem, kredą. Maluje farbami plakatowymi i akwarelowymi. Lepi z plasteliny i modeliny. Wykleja kolorowym papierem, tworzy prace techniką kolażu. Rzeźbi w masie solnej, glinie, mydle, ziemniaku formy przestrzenne. Tworzy płaskorzeźby. Przedstawia znane obiekty, muzykę, rytm, odczucia za pomocą abstrakcyjnych środków wyrazu. Wykonuje prace plastyczne z wyobraźni, pamięci, według modelu. Przedstawia ruch za pomocą linii z uwzględnieniem perspektywy. Potrafi rozmieszczać elementy na płaszczyźnie prostokątnej i owalnej. Wykorzystuje różne wielkości kartek. Stosuje zasady kompozycji otwartej i zamkniętej. Tworzy wspólne, grupowe prace plastyczne (plakat, reklamę). Tworzy okładki do książki, stosuje liternictwo artystyczne. Eksperymentuje za pomocą koloru, plam, tworzy barwy pochodne. Wykorzystuje materiały przyrodnicze do tworzenia kompozycji płaskich i przestrzennych (liście, muszelki, kasztany, żołądźcie, trawa). Potrafi wykonać rekwizyty do małych form scenicznych (kukiełki, maskotki).</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Projektuje odzież, budynki, formy użytkowe, tereny zielone. Projektuje i wykonuje przedmioty użytkowe sztuki ludowej na potrzeby środowiska szkolnego.</p>
--------------------------------------	---	--

RECEPCJA SZTUKI	<p>Stosowanie terminów: malarstwo, sztuka użytkowa, grafika, pejzaż. Rozpoznawanie architektury użytkowej, przemysłowej, mieszkaniowej. Dzieła artystów polskich i światowych.</p>	<p>Zapoznaje się z wybranymi dziedzinami działalności twórczej człowieka. Stosuje terminy: malarstwo: artystyczne, ludowe, sztuka użytkowa: ceramika, tkactwo, meblarstwo, moda, grafika: komputerowa, użytkowa pejzaż, portret, kolaż. Potrafi rozpoznać architekturę użytkową, przemysłową, mieszkaniową. Zna dzieła wybranych artystów polskich i światowych.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Swobodnie wypowiada się na temat oglądanych reprodukcji dzieł malarskich, rzeźbiarskich i sztuki ludowej opisując nastrój i własne wrażenia. Potrafi korzystać z przekazów medialnych w zakresie pozyskiwania informacji o wybranych dziedzinach sztuki.</p>
------------------------	--	---

EDUKACJA SPOŁECZNA

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
Tworzenie własnego wizerunku	<p>Znajomość nazw części ciała. Własne cechy fizyczne, zainteresowania, emocje. Rozpoznawanie własnych możliwości intelektualnych, zdolności i umiejętności. Potrzeba doskonalenia umysłu. Odwaga cywilna, przyznawanie się do błędów, odpowiedzialności za własne czyny i słowa. Ocena własnego zachowania. Dobro i zło, sprawiedliwość, pomoc słabszym.</p>	<p>Zna nazwy części ciała, potrafi je wskazać i nazwać. Umie ocenić postępowanie swoje i innych, potrafi odróżnić, co jest dobre, a co złe. Rozumie, że należy mówić prawdę. Właściwie reaguje na sygnały alarmowe, sytuacje niebezpieczne. Dbą o dobro własne i innych. Buduje pozytywny obraz samego siebie. Przeżywa satysfakcję z własnego działania i osiągniętych wyników. Wykazuje poczucie przynależności do rodziny, społeczności szkolnej, lokalnej. Przestrzega przepisów i zasad bezpieczeństwa w szkole, domu, na ulicy, wie, gdzie można organizować zabawy. Podejmuje próby samooceny. Wykazuje szacunek i zrozumienie dla innych osób. Szanuje pracę własną i innych, wie, że pieniądze otrzymuje się za pracę. Podejmuje zadania wymagające troskliwości i opiekuńczości. Akceptuje różnice między ludźmi, uczy się zachowań tolerancyjnych i szacunku dla odmienności. Uczy się, jak właściwie się zachowywać w sytuacji zagrożenia ze strony innych ludzi. Współpracuje z innymi w różnych sytuacjach.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Trafnie ocenia postępowanie swoje i innych. Dokonuje samooceny. Chętnie i zgodnie współpracuje z rówieśnikami i z dorosłymi.</p>

<p>ZASADY BEZPIECZEŃSTWA</p>	<p>Bezpieczeństwo w szkole, w domu i na ulicy. Planowanie zabaw. Adres zamieszkania, numer telefonu i nazwa miejscowości w kontekście bezpieczeństwa. Zasady zachowania w sytuacjach zagrożenia. Powiadamianie służb ratowniczych. Wzywanie pomocy przez telefon. Sport i rekreacja w życiu dziecka.</p>	<p>Zna i stosuje zasady bezpiecznego zachowania się w szkole i w klasie, bezpiecznego poruszania się po ulicy w drodze do szkoły, do domu. Zna i stosuje zasady bezpiecznego planowania zabawy w domu i na świeżym powietrzu. Zna nazwę swojej miejscowości, adres zamieszkania i numer telefonu do domu. Potrafi rozpoznać zagrożenia i rozsądnie zachowuje się w sytuacjach zagrożenia. Kształci umiejętność powiadamiania służb ratowniczych, zna numery alarmowe, potrafi prowadzić rozmowę telefoniczną. Rozumie potrzebę odpoczynku, zabawy na świeżym powietrzu, uprawiania sportów, odpowiedniej ilości snu. Podejmuje próby otwartego mówienia o problemach, strachu, lękach.</p>
<p>ZASADY WSPÓŁŻYCIA W RODZINIE</p>	<p>Znajomość imion i nazwisk członków rodziny. Uczucie miłości i szacunku do osób bliskich. Tradycje rodzinne. Potrzeby członków rodziny. Obowiązki domowe, dbałość o mieszkanie i własny pokój. Sytuacja ekonomiczna w rodzinie a potrzeby dziecka. Planowanie wydatków.</p>	<p>Zna imiona i nazwiska członków najbliższej rodziny i stopień pokrewieństwa. Obdarza miłością i szacunkiem członków rodziny. Zna tradycje rodzinne. Rozumie potrzeby członków rodziny. Wypełnia obowiązki domowe, pomaga najbliższym, dba o mieszkanie i własny pokój. Zna sytuację ekonomiczną rodziny i potrafi dostosować swoje potrzeby do tej sytuacji. Potrafi planować wydatki.</p>
<p>SPOŁECZNOŚĆ SZKOLNA</p>	<p>Prawa i obowiązki ucznia, pozytywne relacje ze społecznością szkolną. Poszanowanie godności własnej i drugiego człowieka. Szanuje przybory szkolne. Aktywne życie szkolne. Pozytywne kontakty społeczne z rówieśnikami. Sposoby rozładowania agresji, sporów i kłótni.</p>	<p>Zna prawa ucznia i zasady bycia dobrym kolegą. Buduje dobre relacje ze społecznością szkolną. Ma świadomość godnego traktowania przez wszystkich członków społeczności szkolnej i praw do szukania pomocy u nauczycieli. Zna i wypełnia obowiązki ucznia. Szanuje przybory szkolne. Angażuje się w życie klasy i szkoły. Sumiennie uczy się i odrabia prace domowe. Chętnie uczestniczy w zajęciach pozalekcyjnych i konkursach. Jest dobrym kolegą. Wie jak rozładować agresję, spory i kłótnie. Jest tolerancyjny.</p>

<p>POSTAWA OBYWATELSKA I PROEUROPEJSKA</p>	<p>Tożsamość narodowa. Poczucie przynależności do społeczności i kultury europejskiej</p>	<p>Wie, jakiej jest narodowości i że mieszka w Polsce, zna symbole narodowe (flaga, godło, hymn narodowy). Wie, że Polska znajduje się w Europie. Zna polskie tradycje. Rozpoznaje flagę i hymn Unii Europejskiej.</p>
---	---	--

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
TWORZENIE WŁASNEGO WIZERUNKU	<p>Podobieństwa i różnice w wyglądzie ludzi. Własne cech fizyczne. Nazywanie własnych upodobań i zainteresowań, emocji, możliwości intelektualnych, świadomość własnych zdolności i umiejętności. Odwaga cywilna. Samoocena. Rozróżnianie dobra od zła. Dbanie o własny wygląd i higienę osobistą.</p>	<p>Potrafi dostrzec i akceptuje podobieństwa i różnice w wyglądzie różnych ludzi. Potrafi określić własne szczegółowe cechy fizyczne: wzrost, waga, kolor oczu, włosów, owal twarzy. Rozpoznaje i nazywa upodobania, zainteresowania i oczekiwania własne i innych dzieci. Poznaje własne możliwości intelektualne. Kształci odwagę cywilną, umiejętności przyznawania się do błędu i porażki oraz odpowiedzialność za własne czyny i słowa. Kształci umiejętności oceny własnego postępowania. Poznaje sposoby odróżniania dobra od zła, potrzeby bycia sprawiedliwym i nawyku pomagania słabszym. Potrafi dbać o własny wygląd i higienę osobistą, rozumienie potrzeby częstego mycia rąk, kąpieli, mycia zębów.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Trafnie rozpoznaje i nazywa emocje, zna sposoby właściwego reagowania na nie. Rozumie potrzebę ciągłego doskonalenia umysłu, docenia posiadane zdolności i umiejętności. Rozwija umiejętności postrzegania siebie samego jako nierozdzielnej części życia społecznego i przyrodniczego.</p>

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ZASADY BEZPIECZEŃSTWA</p>	<p>Bezpieczeństwo w szkole i w domu i innych miejscach znanych dziecku. Przestrzeganie zasad bezpieczeństwa. Zasady zachowania w sytuacjach zagrożenia. Sport i rekreacja w życiu dziecka.</p>	<p>Przestrzega zasady bezpiecznego zachowania się w szkole, w domu, na ulicy, podwórku w lesie. Wie jak ostrożnie zachować się wobec nieznanymi zwierząt, nieprovokowanie sytuacji zagrażających bezpieczeństwu własnemu i innych.</p> <p>Poznaje zasady zachowania w sytuacjach zagrożenia. Wie jak zawiadomić służby ratownicze. Rozumienie konieczności odpoczynku, potrzeby ruchu na świeżym powietrzu, uprawiania sportów, odpowiedniej ilości snu.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Kształci umiejętności otwartego mówienia o problemach, strachu, lekach, zna możliwości i sposoby ich pokonywania.</p>
<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">ZASADY WSPÓŁŻYCIA W RODZINIE</p>	<p>Dziecko jako członek rodziny. Święta rodzinne, szacunek i miłość w rodzinie. Godność osobista. Obowiązki domowe.</p>	<p>Identyfikuje się z własną rodziną, zna, szanuje, pielęgnuje jej tradycje i zwyczaje. Zna imiona i nazwiska członków rodziny najbliższej i dalszej. Zna zawody swoich rodziców. Potrafi opisać historię swojego rodu. Okazuje miłość i szacunek członkom rodziny, dostrzega ich potrzeby. Ma przydzielone obowiązki domowe. Potrafi zadbać o estetykę mieszkania i własnego pokoju.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Ma świadomość własnej godności i potrzeby jej poszanowania przez pozostałych członków rodziny.</p> <p>Potrafi podejmować pomoc najbliższym. Rozumie co to jest sytuacja ekonomiczna rodziny. Umie Dzielić się z potrzebującymi.</p> <p>Identyfikuje się z rodziną i jej tradycjami. Rzetelnie wywiązuje się z obowiązków domowych.</p>

SPOŁECZNOŚĆ SZKOLNA	<p>Prawa i obowiązki ucznia. Aktywne życie szkolne. Pozytywne kontakty społeczne z rówieśnikami. Wsparcie kolegów i koleżanek w trudnych sytuacjach. Sposoby rozładowania agresji, sport.</p>	<p>Poznaje prawa ucznia i zasady bycia dobrym kolegą, rozwija postawy poszanowania szkoły. Potrafi utrzymywać dobre relacje z całą społecznością szkolną. Ma świadomość swoich praw oraz potrafi zwrócić się o pomoc do nauczyciela i pedagoga szkolnego. Wypełnia obowiązki ucznia, jest chętny do pomocy nauczycielom, kolegom i koleżankom. Zna i wypełnia obowiązki dyżurnego klasowego. Szanuje przybory szkolne własne i kolegów. Służy pomocą koleżeńską. Wdraża się do obowiązków szkolnych i domowych. Aktywnie uczestniczy w życiu szkoły. Rozwija swoje pasje i zainteresowania. Wie jakie są zachowania uprzejme do kolegów i koleżanek oraz osób dorosłych, potrafi zachować się uprzejmie. Podejmuje próby pomocy innym.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Wie jak rozładować zachowania agresywne, jest tolerancyjny i empatyczny. Wie jak można pomagać słabszym i potrzebującym z zachowaniem szacunku do innych.</p>
----------------------------	---	--

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">POSTAWA OBYWATELSKA I PROEUROPEJSKA</p>	<p>Symbole narodowe. Znajomość własnej miejscowości, gminy, regionu. Osoby zasłużone dla miejscowości i gminy. Zawody wykonywane przez miejscową ludność. Pojęcie Unii Europejskiej. Różnice kulturowe i tradycje innych krajów, szczególnie krajów Unii Europejskiej.</p>	<p>Posiada wiadomości o symbolach narodowych: flaga, godło, hymn narodowy, barwy narodowe. Zna nazwę swojego miejsca zamieszkania (nazwa miasta, wsi, gminy, dzielnicy, ulicy). Zna legendy i wątki historyczne miejsca zamieszkania i regionu. Zna osoby szczególnie zasłużone, związane z dziejami kraju i regionu. Bierze udział w wyjściach do teatru, filharmonii, kina. Zna prace zawodową ludności własnego regionu. Rozumienie pojęcie Unii Europejskiej i zna jej symbole. Rozróżnianie pojęcia: kraj, język, stolica.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozwija postawy zainteresowania własnym regionem. Poznaje życie dzieci z różnych krajów Europy i świata. Rozumie potrzebę utrzymywania dobrych relacji z sąsiadami w miejscu zamieszkania. Zna nazwy krajów sąsiadujących z Polską i potrafi określić ich położenie w stosunku do Polski.</p>
---	--	---

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
TWORZENIE WŁASNEGO WIZERUNKU	<p>Własne cechy fizyczne, potrzeby i zainteresowania. Rozwój intelektualny przez aktywne uczestnictwo w życiu klasy i szkoły. Doskonalenie umysłu, docenianie własnych zdolności. Interakcje ze środowiskiem. Rozpoznawanie i nazywanie emocji. Samoocena. Odwaga cywilna. Kultura słowa, wygląd i zainteresowania. Odróżnianie dobra od zła. Bycie sprawiedliwym, pomaganie słabszym. Higiena osobista jako warunek zdrowia i powodzenia społecznego.</p>	<p>Określa własne cechy fizyczne, potrzeby i zainteresowania. Wyraża i rozwija własne możliwości intelektualne poprzez aktywne uczestnictwo w życiu klasy i szkoły. Dostrzega potrzeby ciągłego doskonalenia umysłu, doceniania posiadanych zdolności i umiejętności. Określa własne odczucia w interakcji ze środowiskiem, rozpoznaje i nazywa emocje, zna podział emocji na pozytywne i negatywne oraz zna sposoby właściwego reagowania na nie. Rozwija umiejętności oceny własnego postępowania: względem siebie, innych ludzi, zwierząt i przyrody. Kształci odwagę cywilną, umiejętność przyznawania się do błędów i porażki, postawę odpowiedzialności za własne czyny i słowa. Wyraża siebie, własną indywidualność poprzez kulturę słowa, wygląd, zainteresowania.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zna sposoby odróżniania dobra od zła, rozumie potrzebę bycia sprawiedliwym i pomagania słabszym. Kształci nawyk dbania o własny wygląd i higienę osobistą jako warunku zdrowia i powodzenia społecznego.</p>

<p style="text-align: center;">ZASADY BEZPIECZEŃSTWA</p>	<p>Asertywność. Reagowanie w sytuacjach niebezpiecznych i zagrażających życiu i zdrowiu. Prowadzenie restytucji. Apteczka. Potrzeba odpoczynku. Umiejętność mówienia o problemach.</p>	<p>Kształci umiejętność krytycznego postrzegania nowych, nieznanymi sytuacji. Uczy się postawy asertywności wobec ludzi budzących niepokój, namawiających do łamania zasad i praw. Potrafi właściwie reagować w sytuacji realnego zagrożenia (załamanie lodu, tonięcie, omdlenie, próba wtargnięcia do domu, pożar). Umiejętność powiadamiania służb ratowniczych i prowadzenia akcji ratującej życie. Przestrzega zasady bezpieczeństwa podczas kontaktu z nieznanymi osobami dorosłymi. Rozumie konieczność odpoczynku organizmu, potrzeby ruchu na świeżym powietrzu, uprawiania sportów, odpowiedniej ilości snu.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Posiada umiejętność otwartego mówienia o problemach, strachu, lekach, zna możliwości i sposoby ich pokonywania. Praktyczna umiejętność ratowania życia i zdrowia, nauka bandażowania, sztucznego oddychania. Zna wyposażenie apteczki.</p>
<p style="text-align: center;">ZASADY WSPÓŁŻYCIA W RODZINIE</p>	<p>Rodzina, jej potrzeby, okazywanie miłości i szacunku, godność osobista, poszanowanie rodziców. Zwyczaje i tradycje rodzinne. Pełnienie obowiązków domowych. Dbałość i porządek w mieszkaniu i w swoim pokoju. Opiekuje się rodzeństwem, pomaga starszym.</p>	<p>Zna i respektuje potrzeby własnej rodziny, potrafi okazać miłość i szacunek najbliższym. Ma świadomość własnej godności i potrzeby jej poszanowania przez pozostałych członków rodziny. Szanuje i pielęgnuje tradycje i zwyczaje swojej rodziny (przestrzeganie świąt, urodzin, Dnia Matki, Dnia Ojca, Dnia Babci). Wypełnia obowiązki domowe, podejmuje samorządne próby pomocy najbliższym, troszczy się o estetykę mieszkania i własnego pokoju. Potrafi i chce opiekować się młodszym rodzeństwem, chętnie pomaga chorym i starszym członkom rodziny.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozumie konieczność dostosowywania własnych oczekiwań do zasobów ekonomicznych rodziny.</p>

SPOŁECZNOŚĆ SZKOLNA	<p>Prawa ucznia, zasady bycia dobrym kolegą, pozytywne relacje ze społecznością szkolną. Prawo szukania pomocy u nauczycieli i pedagoga szkolnego. Pomoc nauczycielom i kolegom. Sumienne pełnienie powierzonych obowiązków. Poszanowanie przyborów szkolnych. Odrabianie prac domowych. Uczestnictwo w zajęciach pozalekcyjnych. Postawa akceptacji i zrozumienia. Reagowanie na kłopoty kolegów. Aktywne metody rozładowania agresji.</p>	<p>Zna prawa ucznia i zasad bycia dobrym kolegą. Wykazuje postawę poszanowania miejsca, w którym się uczy. Utrzymuje dobre relacje z całą społecznością szkolną, w tym ze wszystkimi pracownikami szkoły. Ma świadomość prawa szukania pomocy u nauczycieli i pedagoga szkolnego w sytuacjach trudnych. Zna i wypełnia obowiązki ucznia jest chętny do pomocy nauczycielowi i kolegom. Pełni sumiennie obowiązki dyżurnego. Szanuje podręczniki szkolne, zeszyty i przybory. Czynnie angażuje się w życie klasy i szkoły. Jest świadomy obowiązku uczenia się i odrabiania prac domowych.</p> <p>Aktywnie uczestniczy w życiu szkoły. Uczestniczy w różnych formach zajęć pozalekcyjnych, kołach zainteresowań, konkursach. Utrzymuje pozytywne kontakty z kolegami. Wie rozładować agresję i załagodzić spór.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Prezentuje postawę akceptacji i zrozumienia, reagowanie na kłopoty i przeżycia kolegów.</p> <p>Jest tolerancyjny i empatyczny.</p>
--------------------------------	---	--

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">POSTAWA OBYWATELSKA I PROEUROPEJSKA</p>	<p>Historia swojej miejscowości. Postawa opiekuńcza w stosunku do własnej miejscowości. Poszanowanie mienia wspólnego. Uczestnictwo w wydarzeniach lokalnych. Rozwój własnej miejscowości i regionu. Mapa Polski, typowe krajobrazy. Kraje sąsiednie. Unia Europejska. Udział w akcjach humanitarnych. Różnice kulturowe i tradycje różnych krajów Europy i świata.</p>	<p>Zna historie swojej miejscowości, zabytki i ciekawe miejsca. Jest opiekuńczy w stosunku do swojej miejscowości. Dbą o czystość miejsca zamieszkania, nie niszczy mienia wspólnego. Jest dumnym członkiem społeczności lokalnej. Uczestniczy w ważnych wydarzeniach lokalnych, odwiedza miejsca pamięci narodowej i ośrodki kultury. Potrafi wcielić się w rolę przewodnika po swojej okolicy. Interesuje się rozwojem swojego miasta, regionu, wsi. Zna mapę Polski i jej typowe krajobrazy: góry, wyżyny, niziny, pojezierza, morze. Potrafi wskazać miast Polski na mapie, jej stolicę i główne rzeki. Odczytuje z mapy sąsiadów Polski oraz nazw innych krajów europejskich. Wymienia kraje wchodzące w skład Unii Europejskiej. Utrwala pojęcia: kraj, język, stolica, symbole narodowe, symbole UE.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Orientuje się, że są ludzie szczególnie zasłużeni dla miejscowości. Wymienia niektóre zwyczaje i obrzędy typowe dla polskiej tradycji i kultury. Wymienia niektóre zwyczaje i obrzędy typowe dla wybranych krajów Europy. Potrafi znaleźć informacje na temat wspólnych działań Polski i jej partnerów z UE. Wymienia podobieństwa i różnice między Europejczykami, zna ich wkład w tworzenie wspólnego dziedzictwa kulturowego. Angażuje się na rzecz potrzebujących w Polsce i na świecie. Wspiera akcje humanitarne. Zna różnice kulturowe i różne tradycje krajów Europy i świata poprzez poznanie życia dzieci z różnych krajów. Szanuje prawo innych do własnej tradycji i obrzędowości.</p>
--	---	---

EDUKACJA PRZYRODNICZA

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
ZMIANY ZACHODZĄCE W PRZYRODZIE	<p>Obserwowanie pogody i zjawisk atmosferycznych. Prowadzenie kalendarza pogody. Dostosowanie ubioru do warunków pogodowych. Dostrzeganie zagrożeń ze strony zjawisk przyrodniczych.</p>	<p>Potrafi obserwować pogodę, wymienia elementy pogody, prowadzi obrazkowy kalendarz pogody, wie, o czym mówi osoba zapowiadająca pogodę w radiu i w telewizji, stosuje się do podanych informacji o pogodzie i potrafi odpowiednio się ubrać. Nazywa zjawiska atmosferyczne charakterystyczne dla poszczególnych pór roku. Określa opady atmosferyczne. Stosuje pojęcia dzień i noc. Podejmuje rozsądne decyzje i nie naraża się na niebezpieczeństwo wynikające z pogody. Zna zagrożenia ze strony zjawisk przyrodniczych, takich jak: burza, huragan, powódź, pożar. Rozumie wpływ negatywnej działalności człowieka na przyrodę.</p>

<p>DOŚWIADCZENIA PRZYRODNICZE I UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNE</p>	<p>Prowadzenie upraw roślin doniczkowych. Sadzenie drzewek. Rozpoznawanie charakterystycznych drzew po liściach i owocach. Prowadzenie obserwacji przyrodniczych. Posługiwanie się lupą i lornetką. Potrzeba segregacji śmieci. Korzystanie z opakowań ekologicznych. Prowadzenie prostych doświadczeń.</p>	<p>Posiada umiejętność uprawy roślin w klasowym kąci przyrody. Wie jakie czynniki sprzyjają wzrostowi roślin. Potrafi sadzić drzewka. Wie w jakim celu i jak oszczędzać wodę. Dokarmia ptaki zimą. Potrafi rozpoznać i nazwać liście i owoce drzew podczas klasowych wycieczek do parku. Prowadzi obserwacje przylotu ptaków. Potrafi stosować proste przyrządy do obserwacji lupę i lornetkę. Wie, że należy segregować śmieci. Rozumie konieczność korzystania z opakowań ekologicznych i wielokrotnego użytku. Wie jak prowadzić proste doświadczenia.</p>
--	---	---

<p>PRZYRODA OŻYWIIONA I NIEOŻYWIIONA</p>	<p>Obserwacje roślin i zwierząt wybranych ekosystemów ze zwróceniem uwagi na przystosowanie zwierząt do pór roku. Pożytek z wybranych zwierząt. Zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka. Zagrożenia ze strony zwierząt i roślin. Rolę ptaków w walce ze szkodnikami. Zapylenie kwiatów przez owady. Spulchnianie gleby przez</p> <p>Dżdżownice. Pojęcia drzewa liściaste i iglaste. Grzyby jadalne i trujące. Zagrożenia w środowisku leśnym. Mieszkańcy polskich lasów. Sposoby dzikich zwierząt na przetrwanie zimy. Znaczenie lasu. Zachowanie się w lesie. Zwierzęta hodowlane. Obowiązki hodowcy. Typy krajobrazów.</p>	<p>Rozpoznaje rośliny i zwierzęta w takich środowiskach jak: park, las, pole uprawne, sad, ogród (działka). Zna sposoby przystosowania się zwierząt do poszczególnych pór roku (odloty i przyloty ptaków, zapadanie w sen zimowy). Wymienia warunki konieczne do rozwoju roślin i zwierząt w gospodarstwie domowym. Prowadzi proste hodowle i uprawy. Zna rolę ptaków w walce ze szkodnikami. Wie, jaki pożytek przynoszą owady w zapyłaniu kwiatów. Zna pożyteczną rolę dżdżownic w spulchnianiu gleby. Zna zagrożenia dla środowiska ze strony człowieka (wypalanie łąk i ściernisk, zatrucie powietrza i wód, pożary lasów, wyrzucanie odpadów i spalanie śmieci itp.). Zna zwierzęta żyjące w lesie. Dbą o czystość środowiska, szanuje rośliny, zachowuje ciszę w parku i w lesie. Pomaga zwierzętom przetrwać zimę i upalne lato. Zna znaczenie lasu dla człowieka. Zna zagrożenia ze strony niebezpiecznych i chorych zwierząt oraz trujących roślin i grzybów, wie, jak zachowywać się w sytuacji zagrożenia. Wie, że należy oszczędzać wodę. Wie, jakie znaczenie ma woda w życiu człowieka, zwierząt i roślin. Wymienia i rozpoznaje poszczególne typy krajobrazów (nizinny, górski, nadmorski). Wymienia różnice i podobieństwa występujące w tych krajobrazach. Charakteryzuje typowe elementy krajobrazów.</p>
---	--	---

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
ZMIANY ZACHODZĄCE W PRZYRODZIE	<p>Pojęcia: dzień, noc, pory roku, nazwy miesięcy. Temperatura powietrza. Opady atmosferyczne. Wiatr, powódź, zmiany atmosferyczne. Prognoza pogody.</p>	<p>Zna takie zagadnienia przyrodnicze , jak: dzień, noc, pory roku (wiosna, lato, jesień, zima), zna i posługuje się nazwami miesięcy. Potrafi określić temperaturę otoczenia: chłodniej – cieplej, dni coraz krótsze – coraz dłuższe. Rozróżnia i nazywa opady atmosferyczne: ulewa, deszcz, śnieg i związane z nimi skutki: powódź, mgła, jesienna szaruga. Posługuje się pojęciem wiatr: kierunek i siła wiatru (osuszanie prania, rozsiewanie nasion, strącanie liści, poruszanie żagliówek, przemieszczanie chmur, niszczenie budynków mieszkalnych, wyrywanie drzew, itp.). Interesuje się prognozą pogody i potrafi opisać pogodę po obejrzeniu informacji w telewizji.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozumie pojęcie powodzi i skutki powodzi. Wie co to są zmiany atmosferyczne – na przedwiośniu i wiosną. Orientuje się, że zmiana pór roku ma związek z wpływem światła słonecznego. Zna wybrane cech światła słonecznego, powietrza i gleby. Potrafi wymienić stany skupienia wody, zna jej wybrane właściwości i znaczenia dla człowieka. Potrafi wymienić krążenie wody w przyrodzie. Umie powiązać z porami roku kolejne fazy rozwoju roślin. Potrafi samodzielnie i dokładnie określić stan pogody w danym dniu.</p>

<p>DOŚWIADCZENIA PRZYRODNICZWE I UMIEJETNOŚĆ PRAKTYCZNE</p>	<p>Opieka nad roślinami doniczkowymi. Kalendarz przyrody, obserwacja pogody. Higiena spożywania owoców i warzyw. Termometr, mapa fizyczna Polski, typy krajobrazów. Zwierzęta i rośliny charakterystyczne dla regionów Polski. Mapa Europy. Dokarmianie zwierząt. Woda w różnych stanach skupienia. Ochrona przyrody. Racjonalne odżywianie się. Kontrola stanu zdrowia i higiena ciała. Lekarz stomatolog i kontrola stanu uzębienia.</p>	<p>Potrafi sprawować opiekę nad roślinami doniczkowymi. Wie jak prowadzić kalendarza przyrody. Zbiera „dary” przyrody, określa ich pochodzenie, nazewnictwo, wygląd, przeznaczenie (np. jako pokarm niektórych zwierząt). Stosuje zasady higienicznego spożywania owoców i warzyw. Wie jak witaminy wpływają na funkcjonowanie organizmu człowieka. Potrafi prowadzić obserwacje pogody i wie jak uzupełniać kalendarza pogody. Potrafi określić skutki ruchu obrotowego Ziemi (dłuższe noce, krótsze dni, niższa temperatura). Odczytuje wskazania termometru, zna budowę termometru. Potrafi odczytać informacje z mapy fizycznej Polski: odczytuje główne miasta i stolicę, największe rzeki, typowe krajobrazy (nizinny, górski, nadmorski). Potrafi rozpoznać zwierzęta i rośliny charakterystyczne dla poszczególnych regionów Polski – posługuje się mapą. Wskazuje na mapie Europy Polskę oraz państw sąsiadujące. Poznaje sposoby dokarmiania ptaków. Wie czym jest śnieg, prowadzi pod kierunkiem nauczyciela: doświadczenia, obserwacje, dyskusje, wyciąga wnioski i stawia hipotezy. Wie do czego wykorzystać przyrządy obserwacji lupę, lornetkę. Potrafi prowadzić obserwacje przyrodnicze: wysiewa nasiona roślin doniczkowych, obserwuje wzrost. Bierze czynny udział w akcjach na rzecz ochrony przyrody: „Sprzątanie Świata” i „Święta Ziemi”. Wie i praktycznie stosuje wiedzę z zakresu: segregacji śmieci, recyklingu, oszczędzanie wody i elektryczności. Potrafi zadbać o swoje zdrowie, rozumie potrzebę racjonalnego odżywiania się, dostosowywania ubioru do warunków pogodowych, kontrolowania stanu zdrowi u lekarza i stomatologa. Dbania o ciało: higiena osobista.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Potrafi nazwać części ciała i najważniejsze narządy wewnętrzne człowieka. Zna wybrane metody przetwarzania produktów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego.</p>
--	--	--

<p>PRZYRODA OŻYWIIONA I NIEOŻYWIIONA</p>	<p>Warzywa, owoce, krzewy i drzewa owocowe. Wartości odżywcze warzyw i owoców. Siew i sadzenie drobnych roślin. Prace polowe. Rośliny łąkowe, ogrodowe, pól. Sad, ogród, łąka, pole. Rodzaje lasu, grzyby jadalne i trujące. Zwierzęta polskich lasów. Dokarmianie zwierząt. Zasady zachowania się w lesie. Park, zmiany w przyrodzie na przykładzie parku. Życie ptaków, zakładanie gniazd. Zwierzęta domowe, hodowlane, egzotyczne. Praca weterynarza. Zachowanie w stosunku do dzikich i nieznananych zwierząt.</p>	<p>Potrafi rozpoznać i nazwać warzywa i ich części jadalne (np. marchew – korzeń, kalafior – kwiat). Rozpoznaje i nazywa owoce, krzewy i drzewa owocowe polskich sadów i egzotyczne. Zna wartości odżywcze warzyw i owoców, sposoby ich przechowywania i przetwarzania. Zna narzędzia i prace ogrodowe, prace polowe – orka i siew, żniwa. Rozróżnia i nazywa rośliny łąkowe: bratek polny, jaskier, koniczyna, rumianek, mniszek lekarski, mak. Rozpoznaje pospolite chwasty (pokrzywa, skrzyp polny, oset, perz). Zna wpływ chwastów na wzrost roślin uprawnych. Potrafi rozpoznać i nazwać kwiaty w ogrodzie: aster, malwa, nagietek. Potrafi rozróżnić szkodniki roślin (mszyce, ślimaki) i zwierzęta pożyteczne (biedronka, jeź). Rozpoznaje zwierzęta żyjące na łące: mysz polna, zając, owady. Potrafi rozpoznać i nazwać zboża rosnące na polu. Zna różnice między sadem, ogrodem łąką i polem. Wie, że wypalanie łąk i ściernisk jest działalnością człowieka niszczącą środowisko przyrodnicze. Rozpoznaje rodzaje lasów: liściasty, iglasty i mieszany. Potrafi rozpoznać drzewo po kształcie liści i owocach. Zna budowę grzyba i potrafi rozróżnić grzyby jadalne i trujące. Zna zwierzęta polskich lasów: sarnę, dzika, jelenia, żubra, zaskrońca, jaszczurkę, żmiję, żabę, salamandrę, kosa, szpaka, sowę, dzięcioła. Wie w jaki sposób dzikie zwierzęta przygotowują się na przetrwanie zimy: gromadzenie zapasów i przygotowanie legowiska przed zimą (niedźwiedź, wiewiórka, mrówki, zając, lis, żaba, borsuk, dzik, sarna). Zna zawód leśnika i zasady bezpiecznego i kulturalnego zachowywania się w lesie. Potrafi zaobserwować zmiany w parku wiosną: wzrost liści, kwiatów, budzenie się zwierząt i obserwację ptaków. Wie jakie potrzeby mają zwierzęta domowe, potrafi opiekować się nimi. Zna zwierzęta hodowlane: ssaki – krowa, owca, koza, świnia, koń, ptaki – indyk, kura, kogut, kaczka, gęś. Wie kto to jest weterynarz i na czym polega jego praca.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zna zwierzęta egzotyczne z zoo. Wie jaki ma wpływ temperatura na zachowanie się liści jesienią. Zna i stosuje zasady bezpieczeństwa dotyczących zbierania, przechowywania i spożywania grzybów. Rozumie znaczenie hodowli zwierząt w życiu człowieka.</p>
---	--	---

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
ZMIANY ZACHODZĄCE W PRZYRODZIE	<p>Znajomość pojęć: doba, pory roku, nazwy miesięcy, dni tygodnia, temperatura powietrza, opady atmosferyczne. Skutki powodzi i wichury. Wiatr.</p>	<p>Zna i stosuje pojęcie doby, pory roku, nazwy miesięcy, dni tygodnia.</p> <p>Posługuje się pojęciami: temperatura - pojęcia chłodniej – cieplej, dni coraz krótsze – coraz dłuższe, odczytuje wskazania termometru, skala Celsjusza. Zna rodzaje opadów atmosferycznych: ulewa, deszcz, śnieg, grad, i związane z nimi oznaczenia na mapie pogodowej.</p> <p>Potrafi wymienić skutki powodzi i wichury, zna sposoby przeciwdziałania żywiołom naturalnym.</p> <p>Rozumie i stosuje w opisach pogody pojęcie wiatru: kierunek i siła wiatru (wietrzyk, wiatr, silny wiatr, wichura, huragan, trąba powietrzna) i jego skutki (osuszanie prania, rozsiewanie nasion, strącanie liści, poruszanie żaglówek).</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozumie i opisuje skutki żywiołów przemieszczanie chmur, niszczenie infrastruktury budowlanej, wrywanie drzew.</p>

<p style="text-align: center;">DOŚWIADCZENIA PRZYRODNICZE I UMIEJĘTNOŚCI PRAKTYCZNE</p>	<p>Woda i jej stany skupienia. Kompas. Kolory na mapie fizycznej, legenda mapy. Globus jako model kuli ziemskiej. Pojęcia układ słoneczny, gwiazda, kometa, planeta. Skąły, minerały ich nazwy, wygląd. Rozwój żaby i motyla. Części ciała i organy wewnętrzne człowieka. Sposoby zabezpieczania roślin przed zimą. Dokarmianie ptaków. Opieka nad roślinami w klasie. Kalendarz pogody. Przyrządy służące do obserwacji przyrody.</p>	<p>Potrafi przeprowadzić doświadczenia związane z wodą. Zna trzy stany skupienia wody, filtrowanie wody, wyporność różnych obiektów. Zna budowę i działanie kompasu, potrafi określić kierunki świata za pomocą kompasu. Potrafi czytać mapę fizyczną, zna legendę mapy. Nazywa charakterystyczne elementy krajobrazów: nadmorskiego, nizinnego, górskiego. Zna etapy rozwoju żaby i motyla. Zna części ciała i wybrane organy wewnętrzne człowieka i psa na podstawie manekina lub planszy. Zna sposoby zabezpieczania drzew i niektórych kwiatów przed zimą. Zna sposoby dokarmiania ptaków. Stosuje proste przyrządy obserwacji (lupe, lornetkę) podczas wyjść do parku i lasu. Potrafi opiekować się roślinami w klasie. Prowadzi kalendarz pogody.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zna model kuli ziemskiej (globus). Zna pojęcia: Układ Słoneczny, gwiazda, planeta, kometa. Zbiera skał/minerały, określa ich pochodzenie, nazwę, wygląd, przeznaczenie. Wymienia przykłady przystosowania się roślin i zwierząt do warunków życia. Zna potrzeby człowieka i zwierząt, orientuje się, które organy są odpowiedzialne za ich zaspokajanie.</p>
--	--	--

<p style="writing-mode: vertical-rl; transform: rotate(180deg);">PRZYRODA OŻYWIONA I NIEOŻYWIONA</p>	<p>Rozróżnianie części jadalnych warzyw i owoców. Wartości odżywcze owoców i warzyw - witaminy. Etapy uprawy buraka. Rośliny okopowe, włókniste i oleiste. Rozpoznawanie chwastów. Szkodniki roślin (popularne). Zwierzęta pożyteczne. Rodzaje lasu, warstwy lasu, znaczenie lasu dla ludzi, lasy na innych kontynentach, zasady zachowania się w lesie. Ssaki żyjące w Polsce. Wędrowki ptaków. Zwierzęta dziko żyjące. Ssaki i ptaki hodowlane. Hodowla zwierząt w życiu człowieka. Zwierzęta egzotyczne. Powietrze i woda jako elementy przyrody nieożywionej.</p>	<p>Potrafi rozpoznać warzywa i ich części jadalne, owoce, krzewy i drzewa rosnące w sadach. Zna prace jesienne w ogrodzie. Zna wartości odżywcze warzyw i owoców, sposoby ich przechowywania i przetwarzania. Zna witaminy i ich wpływu na organizm człowieka. Stosuje zasady higienicznego spożywania owoców i warzyw. Zna etapy uprawy buraka cukrowego, pastewnego i ćwikłowego z uwzględnieniem ich użytkowego przeznaczenia. Zna rośliny okopowe, włókniste i oleiste z uwzględnieniem ich użytkowego przeznaczenia. Rozpoznaje popularne chwasty: osiet, perz, pokrzywa, skrzyp. Wie jaki wpływ mają chwasty na rośliny uprawne. Rozpoznaje szkodniki roślin: mszyce, ślimaki. Rozpoznaje zwierzęta pożyteczne: biedronkę, jeża. Zna rodzaje lasu: liściasty, iglasty, mieszany. Rozpoznaje drzewa po kształcie liści i owocach. Potrafi wskazać i nazwać warstwy lasu. Poznaje rodzaje lasów rosnących na innych kontynentach. Zna ssaki polskich lasów (sarna, dzik, jelen, zając) oraz ich środowisko życia. Obserwuje wędrowki ptaków. Wie jak radzą sobie zwierzęta dziko żyjące w przetrwaniu zimy. Zna i stosuje zasady bezpiecznego i kulturalnego zachowywania się w lesie. Wymienia przykłady zwierząt egzotycznych. Zna wpływ przyrody nieożywionej na życie ludzi, zwierząt i roślin. Zna znaczenie powietrza i wody dla życia organizmów. Zna stany skupienia wody.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Wie jakie znaczenie ma las dla ludzi, jak wpływa wyręb lasu na zmiany środowiskowe. Rozumie znaczenie hodowli w życiu człowieka. Wymienia cech zewnętrzne, środowisko życia i odżywianie wybranych zwierząt egzotycznych. Rozpoznaje krajobraz naturalny i zmieniony przez człowieka. Zauważa istnienie energii elektrycznej w przyrodzie, wymienia przykłady wykorzystania energii. Zna skutki nadmiernego promieniowania słonecznego.</p>
--	---	---

EDUKACJA MATEMATYCZNA

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
OKREŚLENIE POŁOŻENIA PRZEDMIOTÓW	<p>Położenie przedmiotów, kierunki w przestrzeni. Stosowanie określeń: za, przed, nad, pod, obok, w, do, wewnątrz, na zewnątrz, dalej, bliżej.</p>	<p>Potrafi określić położenie przedmiotów względem obranego obiektu, względem siebie oraz innego obserwatora. Wskazuje kierunki w przestrzeni z zastosowaniem pojęć na prawo, na lewo, w górę, w dół, do przodu, do tyłu. Potrafi stosować znaki graficzne określające kierunek. Stosuje ze zrozumieniem określenia: za, przed, nad, pod, obok, w, do, wewnątrz, na zewnątrz, dalej, bliżej.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Określa położenie przedmiotów w przestrzeni. Ustawia przedmioty zgodnie z podanymi warunkami. Określa prawą i lewą stronę drugiej osoby stojącej tyłem i przodem. Wyprowadza kierunki od innej osoby. Dostrzega stałe następstwa i regularność.</p>

<p style="text-align: center;">KLASYFIKOWANIE PORÓWNYWANIE PORZĄDKOWANIE</p>	<p>Porządkowanie przedmiotów. Numerowanie przedmiotów w ciągu. Porównywanie przedmiotów wg podanej cechy. Mierzenie, ważenie i porównywanie wyników pomiaru. Jednostki wagi, masy i długości. Kalendarz. Zegar. Obliczenia pieniężne. Tworzenie zbioru wg podanej cechy. Tworzenie podzbiorów.</p>	<p>Wie jak uporządkować przedmioty w sposób rosnący i malejący. Potrafi ponumerować przedmioty w ciągu. Porównuje przedmioty wg podanej cechy – mały – mniejszy, długi – dłuższy, wąski – szeroki, wysoki – niski. Mierzy długości posługując się, np. linijką. Porównuje długości obiektów. Potrafi ważyć różne przedmioty. Różnicuje przedmioty cięższe, lżejsze. Wie, że towar w sklepie jest pakowany wg wagi. Potrafi mierzyć ilości płynów kubkiem i miarką litrową. Zna pojęcia cm, kg, litr. Potrafi porównywać wyniki pomiarów. Nazywa dni w tygodniu i miesiące w roku. Orientuje się, do czego służy kalendarz i potrafi z niego korzystać. Rozpoznaje czas na zegarze w takim zakresie, który pozwala mu orientować się w ramach czasowych szkolnych zajęć i obowiązków domowych. Zna monety i banknoty będące w obiegu o wartości 10 zł. Zna wartość nabywczą monet i radzi sobie w sytuacji kupna i sprzedaży. Zna pojęcie długu i spłacenie go. Potrafi utworzyć zbiór wg podanego warunku. Umie określić liczebność zbiorów i przelicza elementy zbioru. Używa pojęcia mniej, więcej tyle samo. Potrafi zapisać wynik pomiaru z użyciem znaków: <, >, =. Potrafi utworzyć podzbiór i wyznaczyć część wspólną zbioru.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Podaje warunki klasyfikowania przedmiotów. Klasyfikuje wg podanej cechy. Oblicza upływ czasu na zegarze. Stosuje w praktyce pojęcia cm, kg, litr i godzina.</p>
--	--	--

FIGURY GEOMETRYCZNE	<p>Figury geometryczne na modelach klockowych i w otoczeniu. Odtwarzanie kształtów figur. Rysowanie i mierzenie odcinków.</p>	<p>Rozpoznaje i nazywa podstawowe figury geometryczne: kwadrat, prostokąt, trójkąt, koło. Nazywa kształty figur w otoczeniu. Odtwarza kształty figur za pomocą patyczków, klocków, poprzez cięcie, zginanie, łamanie. Potrafi dostrzec drugą połowę figury symetrycznej. Potrafi narysować odcinek za pomocą linijki i zmierzyć odcinek w zakresie 10cm.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zauważa zjawisko symetrii w figurach geometrycznych. Potrafi rozpoznać figury nietypowe.</p>
--------------------------------	---	---

<p style="text-align: center;">POJĘCIE LICZBY I LICZENIE PRZEDMIOTÓW</p>	<p>Liczenie, przeliczanie, porównywanie. Rozumienie sumy i różnicy. Dodawanie i odejmowanie. Stosowanie zapisu cyfrowego liczb. Rozwiązywanie zadań tekstowych.</p>	<p>Potrafi przeliczać objekty do 20 korzystając z konkretów lub rysunków. Potrafi liczyć kolejno i wstecz. Wymienia kolejno liczebniki od wybranej liczby, także wspak. Wie jak zapisać liczby cyframi do 10. Potrafi wyznaczyć sumę i różnicę w zakresie 10 korzystając z obiektów lub rachując na zbiorach zastępczych. Potrafi poprawnie zapisać dodawanie i odejmowanie. Radzi sobie w sytuacjach życiowych, w których pomyślne zakończenie wymaga dodawania lub odejmowania. Potrafi rozwiązać proste zadania tekstowe przedstawione słownie i za pomocą rysunków. Wie jak zastosować zapis cyfrowy i zapis działań.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Umie dodawać i odejmować w zakresie 20 w pamięci. Poprawnie posługuje się liczebnikami porządkowymi do 30. Zapisuje dziesiątkami liczby do 100. Rozpoznaje liczby do 100. Liczy dziesiątkami. Prawidłowo analizuje zadania tekstowe. Potrafi wskazać dane i szukane w zadaniu. Potrafi obliczyć i zapisać proste działania z okienkiem.</p>
--	---	--

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
OKREŚLENIE POŁOŻENIA PRZEDMIOTÓW	Kierunki względem siebie i w przestrzeni, znaki graficzne kierunków, określanie kierunków i odległości.	Potrafi określać kierunki względem siebie i innych osób i wskazywać kierunki w przestrzeni. Umie stosować znaki graficzne (strzałki) określające kierunki. Potrafi zastosować ze zrozumieniem określenia: prawa, lewa, w górę, w dół, z przodu, z tyłu, nad, pod, obok. Potrafi określić odległości: dalej, bliżej.

<p style="text-align: center;">KLASYFIKOWANIE PORÓWNYWANIE PORZĄDKOWANIE</p>	<p>Porządkowanie i mierzenie przedmiotów i odległości. Jednostki centymetr i metr. Ważenie, jednostki wagi. Odmierzanie cieczy. Temperatura. Obliczenia pieniężne. Dаты i dni tygodnia. Czas. Zbiory i podzbiory.</p>	<p>Potrafi porządkować przedmioty w sposób rosnący i malejący. Ćwiczy umiejętność mierzenia. Potrafi mierzyć i zapisywać wynik pomiaru długości, szerokości i wysokości przedmiotów. Posługuje się jednostkami: centymetr, metr. Wie jak zważyć przedmiot, pojęcie ciężaru: 1 kg, 2 kg, 5 kg. Potrafi odmierzyć płyny różnymi miarkami. Potrafi odczytać temperaturę (np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera). Dokonuje prostych obliczeń pieniężnych: cena, ilość, wartość. Potrafi zastosować obliczenia pieniężne w sytuacjach codziennych. Dokonuje prostych obliczeń pieniężnych i próbuje układać zadania tekstowe z tymi obliczeniami. Umie zapisywać dаты, przelicza dni tygodnia. Potrafi odczytać pełne godziny na zegarze w systemie 12-godzinnym z uwzględnieniem pojęć: po południu, rano, wieczorem. Dokonuje proste obliczenia zegarowe. Zna pojęcie minuty, potrafi odczytywać minuty na zegarze na przykład: „za piętnaście trzecia”, „dziesięć minut po ósmej”. Potrafi utworzyć zbiory według podanej cechy, umie określić liczebność zbiorów. Umie porównywać liczebność zbiorów.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Określa część wspólną zbiorów, tworzy sumę zbiorów, wyróżnia podzbiory. Potrafi obliczyć koszt zakupów na podstawie ilości i ceny towarów. Wie jak obliczyć wartość otrzymanej reszty.</p>
--	---	--

FIGURY GEOMETRYCZNE	<p>Podstawowe figury geometryczne. Symetria osiowa – ćwiczenia praktyczne. Odcinek, krzywa, łamana, prosta, punkt. Proste równoległe i prostopadłe.</p>	<p>Rozpoznaje i nazywa podstawowe figury geometryczne: kwadrat, prostokąt, koło, trójkąt. Potrafi odtwarzać kształty figur za pomocą patyczków, klocków. Umie narysować drugą połowę figury symetrycznej (symetria osiowa). Rozumie regularności w prostych motywach np. szlaczkach. Umie narysować odcinki za pomocą linijki, potrafi zmierzyć odcinki. Rozpoznaje i kreśli krzywe, łamane, proste, punkty. Rozpoznaje proste równoległe i prostopadłe.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozpoznaje figury geometryczne położone nietypowo.</p>
--------------------------------	---	---

<p style="text-align: center;">POJĘCIE LICZBY I LICZENIE PRZEDMIOTÓW</p>	<p>Liczby do 20, 30 i do 100 - liczby dwucyfrowe. System dziesiętny. Porównywanie liczb. Własności dodawania. Porównywanie różnicowe. Liczenie dziesiątkami. Dodawanie i odejmowanie do 100. Równania z jedną niewiadomą. Mnożenie do 30. Zadania z treścią. Liczby rzymskie.</p>	<p>Zna liczby drugiej dziesiątki. Rozumie strukturę liczby dwucyfrowej. Poznaje z dziesiątkowy systemem zapisywania liczb, wyróżnia rzędy jedności i dziesiątek. Potrafi porównać liczby dwucyfrowe. Umie przedstawić działania na osi liczbowej. Zna i stosuje własności dodawania – przemienność. Rozumie porównywanie różnicowe – o tyle mniej. Zna liczby do 30 i do 100. Potrafi przeliczać do 100 dziesiątkami i jednościami w przód i w tył. Potrafi dodawać i odejmować liczby w zakresie 100 bez przekraczania progu dziesiątkowego. Potrafi dodawać i odejmować liczby w zakresie 100 z przekroczeniem progu dziesiątkowego. Umie rozwiązać łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w okienkach. Potrafi mnożyć liczby w zakresie 30, rozumie co to jest mnożenie. Poznaje związek mnożenia z dzieleniem. Potrafi rozwiązać typowe zadania z treścią i zadania logiczne. Zna liczby rzymskie do XII.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozumie zależność dodawania od odejmowania. Potrafi przekształcać zadania jednodziałaniowe. Rozwiązuje zadania złożone łańcuchowo. Rozwiązuje zadania złożone nielańcuchowo, pomagając sobie rysunkiem, liczmanami.</p>
--	---	---

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
OKREŚLENIE POŁOŻENIA PRZEDMIOTÓW	Określanie kierunków względem siebie w przestrzeni z uwzględnieniem kierunków pośrednich, określenia: prawa, lewa, na ukos, w górę, w dół, z przodu, z tyłu, nad, pod, obok. Dokonywanie pomiarów.	Potrafi określić kierunki względem siebie i innych osób, potrafi wskazywać kierunki w przestrzeni z uwzględnieniem kierunków pośrednich. Stosuje znaki graficzne (strzałki) określające kierunki. Rozumie i stosuje określenia: prawa, lewa, na ukos, w górę, w dół, z przodu, z tyłu, nad, pod, obok. Potrafi określić odległości i dokonuje pomiary za pomocą linijki.

<p style="text-align: center;">KLASYFIKOWANIE PORÓWNYWANIE PORZĄDKOWANIE</p>	<p>Porównywanie i porządkowanie przedmiotów wg określonych cech. Mierzenie i zapis pomiaru z jednostką. Praktyczne użycie pojęcia „kilometr”. Mierzenie cieczy i określenia: pół litra, ćwierć litra. Temperatura powietrza – odczytywanie. Obliczenia pieniężne w sytuacjach codziennych, jednostki zł, gr. Kalendarz, cyfry arabskie i rzymskie, godziny w systemie 12 i 24 godzinnym, pojęcia: doba, godzina, minuta, kwadrans, obliczenia zegarowe. Ważenie z określeniem: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram. Zbiory, liczebność zbiorów, suma zbiorów, wyróżnianie podzbiorów.</p>	<p>Porównuje i porządkuje kilka przedmiotów według określonych cech: grubości, długości, ciężaru, szerokości, wysokości, prędkości. Potrafi mierzyć i zapisywać wyniku pomiaru z oznaczeniem jednostek (ca, m, mm). Wykonuje proste obliczenia bez zamiany jednostek i wyrażeń dwumianowanych. Wie kiedy używać pojęcia „kilometr” w sytuacjach życiowych i pojawiających się w zadaniach matematycznych. Potrafi odmierzać płyny różnymi miarkami. Posługuje się określeniami: pół litra, ćwierć litra. Odczytuje temperaturę (bez konieczności posługiwania się liczbami ujemnymi, np. 5 stopni mrozu, 3 stopnie poniżej zera). Potrafi wykonać proste obliczenia pieniężne (na monetach i banknotach). Umie praktycznie zastosować obliczenia pieniężne w sytuacjach codziennych. Posługuje się jednostkami monetarnymi: zł, gr. Potrafi zapisać daty (w tym miesiące cyframi arabskimi i rzymskimi), przelicza dni tygodnia i miesiące. Potrafi odczytać kalendarz. Rozumie pojęcia: kwartał, pół roku. Potrafi odczytać godziny na zegarze ze wskazówkami i elektronicznym, w systemie 12 i 24-godzinnym, z uwzględnieniem pojęć: doba, godzina, minuta, kwadrans. Wykonuje proste obliczenia zegarowe. Potrafi ważyć przedmioty i zapisywać wskazania wagi z podaniem jednostek. Potrafi używać określenia: kilogram, pół kilograma, dekagram, gram. Wykonuje proste obliczenia bez zamiany jednostek i wyrażeń dwumianowanych w obliczeniach formalnych. Potrafi tworzyć zbiory według danej cechy, określa liczebność zbiorów, porównuje liczebność zbiorów. Potrafi wyznaczyć część wspólną zbiorów, sumę zbiorów, wyróżnia podzbiory.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Zapisuje liczby słowami.</p>
---	---	---

FIGURY GEOMETRYCZNE	<p>Figury geometryczne: : kwadrat, prostokąt, koło, trójkąt. Mierzenie i rysowanie odcinków. Obwody figur: kwadratu, prostokąta, trójkąta. Rozpoznawanie i rysowanie: krzywej, łamanej, prostej, odcinka, półprostej, punktu. Symetria osiowa – rysowanie drugiej połowy figury symetrycznej. Rysowanie figur w powiększeniu i pomniejszeniu.</p>	<p>Potrafi rozpoznać i nazywać figury geometryczne: kwadrat, prostokąt, koło, trójkąt (także w różnym ułożeniu i w sytuacji, gdy zachodzą na siebie). Potrafi zmierzyć odcinki i rysować odcinki o podanej długości. Potrafi odwzorowywać figury geometrycznych. Dokonuje obliczeń obwodu kwadratu, prostokąta, trójkąta (wynik pomiaru podaje w centymetrach). Potrafi rozpoznać i narysować krzywą, łamaną, prostą, odcinek, półprostą, punkt. Potrafi narysować drugą połowę figury symetrycznej. Potrafi narysować figury w powiększeniu i pomniejszeniu.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zna i stosuje pojęcie skali w zadaniach i ćwiczeniach praktycznych. Rozpoznaje i nazywa wybrane cech figur geometrycznych.</p>
--------------------------------	---	--

<p>POJĘCIE LICZBY I LICZENIE PRZEDMIOTÓW</p>	<p>Zakres liczbowy do 1000, struktura liczby dwu, trzy i czterocyfrowej, rzędy jednośc, dziesiątek, setek i tysięcy. Przeliczanie do przodu i do tyłu. Porównywanie i użycie znaków większy, mniejszy, równy. Dodawanie i odejmowanie w zakresie 100, 1000. Przemienność dodawania. Porównywanie różnicowe. Równania jednodziałaniowe z niewiadomą w okienku. Mnożenie i dzielenie w zakresie 100. Związek mnożenia z dzieleniem. Zadania z treścią. Obliczenia pieniężne. Liczby rzymskie do XII.</p>	<p>Zna liczby do 1000. Zna strukturę liczby dwucyfrowej, trzycyfrowej i czterocyfrowej. Potrafi wyróżnić rzędy jednośc, dziesiątek, setek i tysięcy. Biegłe przelicza do przodu i do tyłu po 1, dziesiątkami od danej liczby w zakresie 100 i setkami od danej liczby w zakresie 1000. Potrafi porównać słownie z użyciem znaków: <, >, =, dwie dowolne liczby w zakresie 1000. Potrafi zapisać i odczytać liczby w zakresie 1000. Dodaje liczby w zakresie 100 bez przekraczania i z przekroczeniem progu dziesiątkowego typu: $56 + 3$, $38 + 7$, $45 + 30$, $28 + 37$. Potrafi sprawdzić wynik dodawania za pomocą odejmowania. Potrafi odejmować liczby w zakresie 100 bez przekraczania i z przekroczeniem progu dziesiątkowego typu: $37 - 7$, $65 - 8$, $38 - 20$, $59 - 39$, $93 - 46$. Potrafi sprawdzić wynik odejmowania za pomocą dodawania. Dodaje i odejmuje liczby w zakresie 1000 bez przekraczania progu dziesiątkowego. Potrafi stosować przemienność dodawania. Wykonuje działania na porównywanie różnicowe. Potrafi rozwiązać łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w okienku. Potrafi mnożyć i dzielić liczby w zakresie 100. Ma świadomość związku mnożenia z dzieleniem. Potrafi sprawdzić wynik mnożenia za pomocą dzielenia i odwrotnie. Potrafi rozwiązać zadania z treścią wymagające wykonania jednego działania. Wykonuje typowe obliczenia pieniężne z uwzględnieniem pojęć : cena, ilość, wartość. Potrafi obliczyć łatwe równania jednodziałaniowe z niewiadomą w postaci okienka. Zna i posługuje się liczbami rzymskimi do XII.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u> Dodaje i odejmuje w zakresie 100 stosując algorytm działań pisemnych. Ilustruje działania matematyczne na drzewkach, grafach i tabelkach funkcyjnych. Wykonuje łatwe obliczenia w zakresie 1000. Zna terminy: czynnik, iloczyn, dzielna, dzielnik, iloraz. Rozwiązuje zadania złożone łańcuchowo i niełańcuchowo. Układa i przekształca zadania tekstowe. Rozwiązuje zadania złożone w kilku etapach. Stosuje w ćwiczeniach praktycznych porównywanie ilorazowe.</p>
---	--	---

ZAJĘCIA KOMPUTEROWE

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
BEZPIECZEŃSTWO PRACY PRZY KOMPUTERZE	Poznanie zasad bezpiecznego korzystania z komputera, bez narażania zdrowia. Stosowanie się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera.	Zna Regulamin pracowni komputerowej. Wie, jak trzeba korzystać z komputera, żeby nie narażać swojego zdrowia. Stosuje się do ograniczeń dotyczących korzystania z komputera.
OBŚLUGA KOMPUTERA	<p>Elementy zestawu komputerowego: monitor, komputer, klawiatura, myszka. Uruchamianie stacji dysków CD.</p> <p>Posługiwanie się komputerem w podstawowym zakresie. Uruchamianie (z pomocą nauczyciela) edukacyjnych gier komputerowych i poznanie zasad ich działania.</p>	<p>Potrafi posługiwać się komputerem w podstawowym zakresie. Korzysta z klawiatury i myszy. Potrafi uruchomić programy. Uruchamia (z pomocą nauczyciela), np. MultiBook, edukacyjne gry komputerowe i poznaje zasady ich działania.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Wie, że za pośrednictwem komputera można korzystać z tablicy interaktywnej i z Internetu, przegląda strony www z pomocą nauczyciela. Potrafi wykonać rysunki, np. figury geometryczne (Inteligentny długopis), potrafi wymazać (Gumka).</p>

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
BEZPIECZEŃSTWO PRACY PRZY KOMPUTERZE	BHP podczas pracy z komputerem. Zagrożenia.	<p>Stosuje zasady bezpiecznego korzystania z komputera, jako urządzenia zasilanego prądem. Stosuje zasady higieny pracy przy komputerze np. prawidłowa postawa podczas pracy, oświetlenie, czas pracy. Potrafi nazwać zagrożenia wynikające z korzystania z komputera, a w szczególności na zdrowie emocjonalne i kontakty społeczne.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozumie, jakie zagrożenia wynikają z anonimowości kontaktów i podawanie swojego adresu w komunikacji multimedialnej.</p>

<p style="text-align: center;">OBŚLUGA KOMPUTERA</p>	<p>Postugiwanie się myszką i klawiaturą, uruchamianie i wyłączanie programu. Narzędzia przybornika Paint. Edytor graficzny Paint. Edytor tekstu MS Word. Komputerowe gry edukacyjne. Program Kalkulator.</p>	<p>Kształci umiejętności posługiwania się myszką i klawiaturą. Zna działanie klawiszy numerycznych i klawiszy strzałek kursora. Potrafi samodzielnie uruchamiać i wyłączać program. Umie posługiwać się narzędziami Przybornika: Elipsa, Prostokąt, Zaznacz, Wypełnij kolorem, Pędzel, Ołówek, AeroGRAF, Gumka, Linia, Krzywa, Zaznacz, Pipeta, Tekst, paleta kolorów. Potrafi kopiować rysunki, wklejać i wycinać, powiększać elementy.</p> <p>Potrafi tworzyć proste schematy rysunków za pomocą Przybornika. Umie drukować własne obrazki. Umie napisać proste teksty, zapisać małe i wielkie litery, znaki: ę, ą, ć, ś, ź. Uczy się podstawowego formatowania tekstu: zmiana Trzcionki, jej rozmiaru i koloru, podkreślenie, pogrubienie, kursywa. Umie kopiować, wklejać, wycinać tekst. Sprawnie posługuje się klawiszami: Enter, Delete, Alt, Caps Lock, Shift, Spacja. Umie odtworzyć gry komputerowe. Posługuje się strzałkami kursora. Odczytuje instrukcje gier komputerowych.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zapoznaje się z kalkulatorem i jego funkcjami. Potrafi korzystać z podstawowych funkcji kalkulatora: +, -, x, /. Umie posługiwać się wybranymi programami i grami edukacyjnymi.</p>
---	--	--

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
BEZPIECZEŃSTWO PRACY PRZY KOMPUTERZE	Zasady BHP podczas pracy przy komputerze. Prawidłowa postawa ciała przy komputerze. Bezpieczeństwo w Internecie. Świadomy wybór gier komputerowych.	Potrafi stosować zasady bezpiecznego korzystania z komputera i pracowni komputerowej w szkole. Potrafi stosować zasady higieny pracy przy komputerze tj. prawidłowa postawa i odległość od monitora podczas pracy, oświetlenie, czas pracy przy komputerze. Zna bezpieczne zasady posługiwania się zasobami internetowymi. Wykazuje umiejętność dobierania gier do wieku użytkownika i poziomu jego rozwoju.

<p>OBSŁUGA KOMPUTERA</p>	<p>Lewy i prawy przycisk myszy. Postępowanie się narzędziami z Przybornika (edytor graficzny Paint), drukowanie własnych wytworów. Doskonalenie pisania tekstów w MS Word – kopiowanie, wklejanie, wycinanie. Czytanie instrukcji do gier komputerowych i odtwarzanie gier. Postępowanie się klawiszami: Enter, Delete, Alt, Caps Lock, Shift, Spacja. Kalkulator. Pojęcia Internet, strona WWW, przeglądarka internetowa. Adresy stron, uruchamianie przeglądarki internetowej.</p>	<p>Sprawnie posługuje się myszką i klawiaturą. Poznanie działania lewego i prawego przycisku myszy. Samodzielnie uruchamia i wyłącza programy. Potrafi zapisać i przechowywać pliki na dysku twardym i w pamięci zewnętrznej. Potrafi zapisać i odszukać pliki w folderze Moje dokumenty. Umie wydrukować zapisany dokument.</p> <p>Postępuje się Edytorem graficznym Paint. Sprawnie posługuje się narzędziami Przybornika: Elipsa, Prostokąt, Zaznacz, Wypełnij kolorem, Pędzel, Ołówek, AeroGRAF, Gumka, Linia, Krzywa, Zaznacz, Pipeta, Tekst, Paleta kolorów (kolory podstawowe, kolory niestandardowe). Potrafi kopiować rysunki, wkleja i wycinana, powiększa i pomniejsza elementy. Potrafi tworzyć rysunki za pomocą Przybornika. Potrafi zapisać i wydrukować własne obrazy. Postępuje się Edytorem tekstu MS Word. Potrafi napisać prosty tekst, zapisać małe i wielkie litery, znaki: ę, ą, ć, ś, ź. Doskonali umiejętność formatowania tekstu, potrafi zmienić czcionkę, jej rozmiar i kolor, podkreślenie, pogrubienie, kursywę. Doskonali umiejętność kopiowania, wklejania, wycinania tekstu. Potrafi wyśrodkować i wyrównać tekst. Umie posługiwać się klawiszami: Enter, Delete, Alt, Caps Lock, Shift, Spacja. Potrafi odtwarzać gry komputerowe, posługuje się strzałkami kursora. Umie odczytać instrukcję gier komputerowych. Potrafi korzystać z prostych funkcji kalkulatora.</p> <p>Rozumie pojęcia: Internet, strona WWW, przeglądarka internetowa. Potrafi uruchomić przeglądarkę internetową, wpisać adresy stron internetowych, na przykład strony swojej szkoły, wybranych stron gier edukacyjnych.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Wyszukuje wskazane przez nauczyciela strony internetowe. Zapisuje wyrazy i zdania za pomocą wybranej funkcji paska.</p>
-------------------------------------	--	---

ZAJĘCIA TECHNICZNE

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
BEZPIECZEŃSTWO WŁASNE I INNYCH	<p>Dbłość o porządek w miejscu pracy, wypoczynku.</p> <p>Przestrzeganie zasad bezpieczeństwa podczas obsługi urządzeń. Zasady bezpieczeństwa komunikacyjnego.</p> <p>Komunikowanie się w trudnych sytuacjach życiowych, podczas nieoczekiwanych zdarzeń losowych.</p>	<p>Potrafi utrzymać porządek wokół siebie (na stoliku, w sali zabaw, ogrodzie itp.). Chętnie sprząta po zakończonej pracy i pomaga innym w utrzymywaniu porządku. Zna zagrożenia wynikające z niewłaściwego używania narzędzi i urządzeń technicznych. Potrafi bezpiecznie poruszać się po drogach pieszo i na rowerze. Stosuje elementy odblaskowe. Wie, jak bezpiecznie korzystać ze środków komunikacji. Potrafi zawiadomić dorosłych w sytuacji wypadku. Zna telefony alarmowe.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Potrafi pracować zgodnie z planem. Planuje własną pracę. Potrafi podać zasady obowiązujące pieszych poruszających się po drodze w mieście i na wsi. Rozumie, że należy rozsądnie gospodarować materiałami. Ma świadomość konieczności właściwej organizacji pracy. Rozumie, że jako uczestnik ruchu drogowego musi przestrzegać zasady bezpieczeństwa.</p>

<p>WYCHOWANIE TECHNICZNE</p>	<p>Poznawanie i obsługiwanie urządzeń. Majsterkowanie i konstruowanie. Ocena wartości urządzeń technicznych.</p>	<p>Wie, jak ludzie wykorzystywali siły natury dawniej i dziś. Wykonuje zabawki napędzane siłami natury (latawce, tratwy, wiatraczki). Potrafi posługiwać się urządzeniami technicznymi (latarka, odkurzacz, zegar). Zna ogólne zasady działania urządzeń domowych (czajnik elektryczny, sokowirówka, suszarka do włosów, mikser, odkurzacz).</p> <p>Wykonuje prace z papieru zgodnie z instrukcją (wycina, zagina, skleja). Buduje z różnorodnych przedmiotów płaskie i przestrzenne formy użytkowe (szałas, namiot, tor przeszkód). Konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu (samochody, statki, domy) na miarę swoich możliwości. Zna rodzaje budowli: domy mieszkalne, fabryki, budynki gospodarcze, sklepy. Zna podstawowe środki transportu: samolot, żaglówka, samochód osobowy, autobus, rower, pociąg. Potrafi ocenić wartość urządzeń technicznych (pralka, telewizor, robot kuchenny, żelazko, komputer, telefon).</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Posługuje się prostymi narzędziami. Zna właściwości podstawowych materiałów przyrodniczych i papierniczych. Sprawnie konstruuje urządzenia techniczne z gotowych zestawów do montażu. Potrafi powiedzieć, jak działa wybrane urządzenie domowe.</p>
---	--	---

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
BEZPIECZEŃSTWO WŁASNE I INNYCH	<p>Zasady bezpieczeństwa i higieny pracy na zajęciach technicznych. Przechowywanie narzędzi. Porządek na stanowisku pracy. Bezpieczeństwo komunikacyjne.</p>	<p>Potrafi stosować zasady bezpiecznego korzystania z narzędzi ostrych i elektrycznych (wyjmowanie wtyczki z zasilania, posługiwanie się mikserem, nożem, nożyczkami, dłutem). Zna i stosuje zasady bezpiecznego przechowywania narzędzi technicznych. Zna i stosuje zasady dotyczące utrzymania higieny podczas pracy.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Ostrożnie obchodzi się z lekami, środkami czystości i ochrony roślin. Zna zagrożenia z niewłaściwego ich użycia.</p> <p>Odczytuje znaczenia wybranych znaków drogowych. Rozumie potrzebę znajomości i przestrzegania przepisów ruchu drogowego.</p>

WYCHOWANIE TECHNICZNE	<p>Kształcenie świadomości myśli technicznej. Maszyny i urządzenia. Historia wybranych wynalazków. Właściwości wykorzystywanych materiałów (papier, drewno, szkło, włókno, tworzywo sztuczne). Narzędzia i czynności technologiczne. Proste rysunki techniczne. Posługiwanie się prostymi narzędziami.</p>	<p>Zna i stosuje zasady dotyczące przygotowania stanowiska pracy i zachowania bezpieczeństwa podczas jej wykonywania. Uczy się planowania pracy, doboru narzędzi i materiałów. Zna rodzaje budowli: domy mieszkalne, fabryki, budynki gospodarcze, sklepy, punktowce.</p> <p>Zna rodzaje maszyn i urządzeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wytwórcze – narzędzia, przyrządy; ▪ informatyczne – komputer, telefon komórkowy. <p>Potrafi ocenić wartość urządzeń technicznych pod względem cech:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ użytkowych: pralka, telewizor, radio, robot kuchenny, żelazko, komputer, telefon; ▪ ekonomicznych: tanie-drogie w zakupie, tanie – drogie w użytkowaniu; ▪ estetycznych: ładne, brzydkie, nowoczesne. <p>Zna historię wybranych wynalazków: telefon, druk, prąd, samolot, samochód.</p> <p>Potrafi rozróżnić różne rodzaje materiałów: papiernicze, drewniane, szklane, włókiennicze, z tworzyw sztucznych, naturalne. Rozpoznaje właściwości poszczególnych materiałów: gładkie, szorstkie, twarde, miękkie, giętkie, sprężyste, łamliwe, lśniące, matowe. Dokonuje wyboru materiału adekwatnego do realizacji wybranych zadań.</p> <p>Potrafi posługiwać się: nożyczkami, zszywaczem, dziurkaczem oraz prostymi urządzeniami elektrycznymi gospodarstwa domowego. Rozumie i stosuje proste rysunki techniczne. Potrafi przygotować miejsce pracy i narzędzia. Potrafi obrysowywać, wycinać, składać i sklejać materiały z papieru. Potrafi łączyć, zespalać, przycinać, przeplatać, ciąć różne materiały.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozpoznaje wybrane rodzaje maszyn i urządzeń wytwórczych. Wykonuje modele przestrzenne zgodnie z instrukcją z różnych materiałów. Odmierza niezbędne ilości materiałów. Buduje prosty obwód elektryczny.</p>
------------------------------	--	---

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
BEZPIECZEŃSTWO WŁASNE I INNYCH	<p>BHP podczas używania narzędzi ostrych i elektrycznych. Bezpieczne przechowywanie narzędzi technicznych. Zasady higieny podczas pracy. Bezpieczeństwo komunikacyjne.</p>	<p>Zna i przestrzega zasady bezpiecznego korzystania z narzędzi ostrych i elektrycznych (wyjmowanie wtyczki z zasilania, posługiwanie się mikserem, nożem, igłą). Przestrzega zasad bezpiecznego przechowywania narzędzi technicznych. Zna zasady dotyczące utrzymania higieny podczas pracy.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Postępuje się narzędziami pracy zgodnie z podanymi zasadami. Obsługuje urządzenia techniczne zgodnie z zachowaniem zasad podanych w instrukcji obsługi. Dbą o bezpieczeństwo własne i innych w środkach komunikacji. Ustępuje miejsca starszym i niepełnosprawnym.</p>

WYCHOWANIE TECHNICZNE	<p>Planowanie pracy, dobór narzędzi i materiałów. Poznanie wybranych zawodów: architekt, inżynier, elektryk. Maszyny i urządzenia transportowe, wytwórcze i informatyczne. Ocena wartości urządzeń technicznych. Właściwości materiałów: papierniczych, drewnianych, szklanych, włókienniczych, z tworzyw sztucznych i naturalnych. Określanie właściwości materiałów: gładki, szorstki, twardy, miękki, giętki, sprężysty, łamliwy, lśniący, matowy. Dobór materiałów do zadań. Posługiwanie się: nożyczkami, zszywaczem, dziurkaczem, igłą. Stosowanie prostych rysunków technicznych. Przygotowanie miejsca pracy i narzędzi. Sklejanie, składanie, wycinanie, zespalandzenie i obrysowanie materiałów papierniczych. Szycie prostym ścięciem, przyszywanie guzików.</p>	<p>Posiada umiejętność planowania pracy, doboru narzędzi i materiałów. Zna zawody techniczne: architekt, inżynier, elektryk. Zna rodzaje maszyn i urządzeń:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ transportowe – samochody, statki, samoloty; ▪ wytwórcze – narzędzia, przyrządy; ▪ informatyczne – telewizor. <p>Posiada umiejętność oceny wartości urządzeń technicznych pod względem cech:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ użytkowych: pralka, telewizor, radio, robot kuchenny, żelazko, komputer, telefon; ▪ ekonomicznych: tanie-drogie w zakupie, tanie – drogie w użytkowaniu; ▪ estetycznych: ładne, brzydkie, nowoczesne. <p>Posiada umiejętność rozróżniania materiałów papierniczych, drewnianych, szklanych, włókienniczych, z tworzyw sztucznych, naturalnych.</p> <p>Posiada umiejętność określania właściwości poszczególnych materiałów: gładkie, szorstkie, twarde, miękkie, giętkie, sprężyste, łamliwe, lśniące, matowe.</p> <p>Posiada umiejętność wyboru materiału adekwatnego do realizacji wybranych zadań.</p> <p>Posługuje się: nożyczkami, zszywaczem, dziurkaczem, igłą oraz prostymi urządzeniami elektrycznymi gospodarstwa domowego. Rozumie i stosuje proste rysunki techniczne (schematy poglądowe). Potrafi gospodarować materiałami, umie przygotować miejsce pracy i narzędzia. Potrafi obrysowywać, wycinać, składać i sklejać materiały z papieru. Potrafi łączyć, zespalać, przycinać, przeplatać, ciąć różne materiały, montowanie. Potrafi nawlekać igły, szyc ścięciem prostym, przyszywać (guziki). Potrafi kroić, skrobać, obierać owoce i warzywa.</p>
------------------------------	---	---

WYCHOWANIE FIZYCZNE I EDUKACJA ZDROWOTNA

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa I		
SPRAWNOŚĆ FIZYCZNA	<p>Reagowanie na sygnał wzrokowy i dźwiękowy. Przestrzega reguł. Zabawy ruchowe kształtujące szybkość, zwinność, skoczność. Ćwiczenia przy drabinkach.</p>	<p>Uczestniczy w zabawach orientacyjno-porządkowych. Potrafi ustawić się w rozsypanie, kole, kolumnie, pojedynczej, szeregu i dwuszeregu. Reaguje ruchem na sygnały dźwiękowe i wzrokowe. Potrafi wyrazić ruchem emocje i gesty. Wykonuje trucht w oznaczonym terenie co najmniej 5 minut. Potrafi biegać po prostej i slalomem. Wykonuje zabawy bieżne z przyborami, zabawy kształtujące szybkość, zwinność, skoczność. Wykonuje ćwiczenia przy drabinkach. Potrafi pełzać, czołgać się pod przeszkodą, zisać z drabinki i zeskakiwać ze skrzyni.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Rozumie konieczność rozwijania sprawności fizycznej. Sprawnie pokonuje tor przeszkód. Potrafi jeździć na rowerze, wrotkach i łyżwach. Uczestniczy w mini grach.</p>

<p style="text-align: center;">TRENING ZDROWOTNY</p>	<p>Dbanie o prawidłową postawę. Uczestniczenie w zajęciach korygujących wady postawy.</p>	<p>Wie i umie przyjąć prawidłową postawę. Dbą o prawidłowy sposób siedzenia w ławce, przy stole i na podłodze. Dokonuje próby samokontroli postawy swojego ciała. Wykonuje skoki przez skakankę, obunóż, jednonóż, „pajacyk”, „skoki zajęcze”, skoki zawrotne przez ławeczkę, skok w dal z miejsca, skok w dal techniką naturalną. Wykonuje zabawy i ćwiczenia utrwalający nawyk prawidłowej postawy. Wykonuje zabawy i ćwiczenia korekcyjne stóp i ćwiczenia równoważne.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Systematycznie wykonuje ćwiczenia korekcyjne. Dbą o prawidłową postawę ciała w każdej sytuacji.</p>
<p style="text-align: center;">SPORTY CAŁEGO ŻYCIA</p>	<p>Podania i chwyt piłki. Poznaje w zabawach zasady poruszania się po drogach. Kozłowanie prawą i lewą ręką. Rzuty woreczkami i piłeczkami palantowymi.</p>	<p>Podaje i chwytą piłkę. Potrafi grać w zbijaka. Uczestniczy w zabawach z nietypowymi przyborami. Bawi się w zabawy utrwalające zasady poruszania się po drogach. Potrafi kozłować prawą i lewą ręką. Potrafi rzucać woreczkami i piłeczkami palantowymi.</p>
<p style="text-align: center;">BEZPIECZEŃSTWO I EDUKACJA ZDROWOTNA</p>	<p>Przestrzeganie higieny osobistej. Poznawanie działań prozdrowotnych związanych z systematyczną kontrolą zdrowia.</p>	<p>Wie, że choroby są zagrożeniem. Przestrzega zaleceń lekarza. Rozumie potrzebę systematycznej kontroli lekarskiej (stomatolog, pediatra). Zna podstawowe zasady zdrowego żywienia. Uczestniczy w grach i zabawach ruchowych. Wymienia sposoby aktywności ruchowej. Spędza czas wolny na świeżym powietrzu. Przestrzega zasad higieny osobistej. Ubiera się stosownie do panujących warunków atmosferycznych i okoliczności. Uczestniczy w wycieczkach.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Zna zalety aktywnego wypoczynku. Uprawia wybraną dyscyplinę sportową. Chętnie uczestniczy w działaniach mających na celu zapobieganie chorobom i promowanie zdrowego stylu życia.</p>

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa II		
SPRAWNOŚĆ FIZYCZNA	Marszobieg, biegi, pełzanie, czołganie, biegi sztafetowe.	<p>Wykonuje marszobieg 10-minutowy z pokonywaniem naturalnych przeszkód. Wykazuje sprawność w bieganiu po prostej i slalomem. Potrafi startować z różnych pozycji. Potrafi bawić się w zabawy bieżne. Potrafi pełzać i czołgać się pod przeszkodami.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Potrafi biegać w sztafecie. Właściwie reaguje na sukces i porażkę. Przestrzega zasad i je respektuje w grach i zabawach.</p>
TRENING ZDROWOTNY	Pozycje i ustawienia do ćwiczeń. Przewrót w przód. Skoki, ćwiczenia równoważne. Tory przeszkód, zabawy na śniegu.	<p>Wykonuje ćwiczenia utrwalające znajomość pozycji wyjściowych. Skacze obunóż i jednonóż.</p> <p>Wykonuje skok w dal techniką naturalną. Potrafi odbić się i wykonać skok z odskoczni na materac. Potrafi wykonać skoki przez skakankę w miejscu i w biegu. Wykonuje ćwiczenia równoważne i ćwiczenia równoważne na ławeczce. Wykonuje zabawy i ćwiczenia korekcyjne. Potrafi wykonać ślizgi na kocykach w klęku podpartym i w leżeniu przodem. Potrafi pokonać tor przeszkód z ćwiczeniami kształtującymi siłę mięśni.</p> <p>Potrafi wykonać przewroty w przód, ćwiczenia kształtujące gibkość. Sprawnie potrafi bawić się w zabawy na śniegu, zjazdy na sankach.</p>

<p style="text-align: center;">SPORTY CAŁEGO ŻYCIA</p>	<p>Posługuje się piłką. Różne rodzaje piłek. Gry zespołowe: piłka nożna, unihokej.</p>	<p>Wykonuje podania i chwytów piłki oburącz, gra w zabawy rzutne. Potrafi grać w dwa ognie. Potrafi wykonać rzuty piłeczką palantową. Potrafi wykonać odbicia balonu i piłki plażowej sposobem górnym i dolnym. Sprawnie bawi się w zabawy rzutne. Wykonuje rzuty kótkami ringo. Umie wykonać kozłowanie piłki prawa i lewa ręką po prostej i slalomem. Uczestniczy w zabawach; gra „pięć podań” i „żywy kosz”. Potrafi wykonać strzały do bramki. Potrafi grać w uproszczoną mini piłkę nożną. Uczestniczy w zabawach utrwalających zasady poruszania się po drogach.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Potrafi wykonać prowadzenie i podania piłki nogą. Umie wykonać prowadzenie i podania piłeczki kijem do unihokeja i grać w uproszczonego unihokeja.</p>
<p style="text-align: center;">BEZPIECZEŃSTWO I EDUKACJA ZDROWOTNA</p>	<p>Higiena osobista i czystość odzieży. Prawidłowa postawa ciała. Zasady BHP podczas zabaw. Ochrona własnego zdrowia.</p>	<p>Bawi się w zabawy utrwalające znajomość telefonów alarmowych. Zna telefony alarmowe 999, 998, 997. Wyrabia nawyk prawidłowej postawy. Przestrzega zasady bezpiecznego zachowania podczas zajęć ruchowych. Potrafi posługiwać się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem. Potrafi zachować prawidłową postawę podczas chodzenia, stania i siedzenia.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Potrafi odszukać na opakowaniu spożywczym datę ważności produktu. Zna wartości aktywności fizycznej i właściwego odżywiania się dla prawidłowego funkcjonowania organizmu.</p>

Zakres treści nauczania	Szczegółowe treści nauczania	Przewidywane efekty edukacyjne
Klasa III		
SPRAWNOŚĆ FIZYCZNA	<p>Kształcenie sprawności fizycznej. Marszobiegi w terenie z pokonywaniem przeszkód naturalnych. Start niski i wysoki, wybiegi startowe z różnych pozycji. Bieg na odcinkach do 40m. Biegi sztafetowe, z przyborami i sprinterskie. Rzuty piłkami lekarskimi. Ćwiczenia kształtujące gibkość, zwisy na drabinkach.</p>	<p>Wykonuje marszobieg 15-minutowy w terenie za prowadzącym z pokonywaniem naturalnych przeszkód. Potrafi wykonać start wysoki. Potrafi wykonać start niski i wybiegi startowe z różnych pozycji. Biega na odcinku 30 – 40 m w formie zabawowej. Potrafi przekazywać pałeczkę sztafetową w biegach sztafetowych. Potrafi biegać z przyborami, na przykład z piłką o wadze 1kg. Potrafi biegać sprintem na dystansie 55 – 60 m. Sprawnie rzuca piłkami lekarskimi 1kg. Wykonuje ćwiczenia wzmacniające mięśnie. Wykonuje próby sił mięśni brzucha. Wykonuje ćwiczenia kształtujące gibkość. Wykonuje próby gibkości dolnego odcinka kręgosłupa. Potrafi wykonać zwisy tyłem i przodem na drabinkach i ćwiczenia kształtujące przy drabinkach. Potrafi ćwiczyć z przyborami.</p>

<p>TRENING ZDROWOTNY</p>	<p>Skoki i zabawy skoczne, skoki przez przeszkody. Ćwiczenia równoważne, na przyrządzie i z przyborem. Elementy gimnastyki korekcyjnej. Skoki przez kozła. Przewrót w przód.</p>	<p>Potrafi wykonać skoki obunóż, jednonóż. Bawi się w zabawy skoczne. Potrafi skakać obunóż i jednonóż przez przeszkodę. Wykonuje skoki „zajęcze”, skoki „pajacyka”. Potrafi wykonać skoki zawrotne przez ławeczkę, skoki rozkroczone przez współcwiczącego w przysiadzie, skok w dal z miejsca. Potrafi dokonać pomiaru długości skoku. Potrafi skakać w dal techniką naturalną: rozbieg, odbicie i lądowanie. Wykonuje skoki i biegi ze skakanką. Wykonuje ćwiczenia równoważne, ćwiczenia na przyrządzie i z przyborem. Bierze udział w zabawach z elementami gimnastyki korekcyjnej. Wykonuje odbicia z odskoczni i próbę skoku rozkroczonego przez kozła. Potrafi wykonać przewrót w przód z przysiadu podpartego.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Sprawnie korzysta z różnych przyborów gimnastycznych.</p>
-------------------------------------	--	---

<p style="text-align: center;">SPORTY CAŁEGO ŻYCIA</p>	<p>Zabawy skoczne, bieżne, z mocowaniem i rzutne. Rzuty woreczkami i piłeczkami palantowymi. Gra w „Dwa ognie” i w „Pięć podań”. Odbicia piłki sposobem górnym i dolnym. Podania piłki nogą i strzały do bramki. Podania i chwyt minipiłki ręcznej. Jazda na sankach. Gra w unihokeja. Postawa zwycięzcy i pokonanego.</p>	<p>Uczestniczy w zabawach bieżnych, skocznych, z mocowaniem, rzutnych. Potrafi wykonać rzuty woreczkami i piłeczkami palantowymi. Potrafi wykonać podania i chwyt piłek. Wykonuj zabawy rzutne z piłkami. Potrafi grać w dwa ognie, koźłować piłką w miejscu, w marszu, w biegu, wykonać rzuty do kosza oburącz. Umie grać w „pięć podań” i w uproszczonej mini koszykówkę. Potrafi wykonać odbicia sposobem górnym balonu, piłki plażowej, piłki gumowej i piłki do mini siatkówki, odbicia sposobem dolnym balonu, piłki plażowej, piłki gumowej i do mini siatkówki. Potrafi wykonać podania i prowadzenie piłki nogą. Wykonuje strzały do bramki, minipiłką nożną. Rzuca piłeczką palantową z rozbiegu.</p> <p>Wykonuje podania i chwyt piłki do minipiłki ręcznej, rzuty do bramki. Wykonuje odbicia lotki rakieta do badmintona. Potrafi zjeżdżać na sankach: zjazdy wprost, skręcanie, zatrzymanie. Jeździ na rowerze (wrotkach, rolkach). Prowadzi piłeczkę kijem do unihokeja po prostej i slalomem. Poznaje podstawowe zasady gier i zabaw ruchowych.</p> <p>Szanuje decyzję sędziego podczas gier sportowych. Kształtuje postawę odpowiedniego zachowania w razie zwycięstwa i porażki.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Systematycznie dba o sprawność fizyczną. Uprawia wybraną dyscyplinę sportową. Aktywnie uczestniczy w grach zespołowych.</p>
---	--	--

<p style="text-align: center;">BEZPIECZEŃSTWO I EDUKACJA ZDROWOTNA</p>	<p>Numery telefonów alarmowych. Zachowanie prawidłowej postawy. Bezpieczne zachowanie się podczas zabaw i zajęć ruchowych. Posługiwanie się przyborami sportowymi.</p>	<p>Bierze udział w zabawach kształtujących nawyk prawidłowej postawy. Utrwała znajomość numerów alarmowych poprzez udział w zabawach. Potrafi zachować prawidłową postawę. Przestrzega zasady bezpiecznego zachowania podczas zajęć ruchowych. Posługuje się przyborami sportowymi zgodnie z ich przeznaczeniem. Wybiera bezpieczne miejsca zabaw. Zna telefony alarmowe.</p> <p><u>Ponadpodstawowe:</u></p> <p>Przestrzega zasad właściwego zachowania podczas imprez sportowych. Przestrzega zasad bezpiecznej zabawy w różnych miejscach. Potrafi udzielić pierwszej pomocy (wykonuje opatrunek). Wie jak zachować się podczas krwotoku z nosa.</p>
---	--	--

Procedury osiągnięcia celów ogólnych i szczegółowych kształcenia i wychowania

Sposoby osiągnięcia celów opisują jakimi metodami i za pomocą jakich form organizacyjnych nauczyciel powinien pracować z dziećmi realizując program nauczania „Droga ucznia do sukcesu”, aby osiągnąć założone cele. Autorki programu oparły procedury osiągnięcia celów głównie na:

1. Teorii Inteligencji Wielorakich Howarda Gardnera;
2. Metodach, technikach pracy i strategiach edukacji dzięki, którym wszyscy uczniowie kształcą umiejętności ponadprzedmiotowe, budują motywację do pracy, angażują różne zmysły, wykorzystują ruch, rozwijają wielorakie inteligencje, zachęcają do samodzielnego działania;
3. Dostosowaniu do uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych;
4. Kształceniu kompetencji matematycznych, umiejętności logicznego myślenia, doświadczaniu, eksperymentowaniu i stawianiu hipotez.

Nauczyciel wdrażający program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” będzie się skupiać na rozwijaniu u każdego ucznia motywacji do nauki, zainteresowania matematyką, samodzielności w zdobywaniu wiedzy i kreatywności. Szczególnie ważne dla autorek programu ma rozwój kreatywności, bowiem „osoba kreatywna wyróżnia się temperamentem, osobowością i postawą. Nie satysfakcjonuje jej aktualna praca, istniejące normy, bieżące pytania ani udzielane na nie odpowiedzi. Rusza w nieznanne i cieszy się tym, że różni się od ogółu. Jeśli pojawia się coś nietypowego, nie ucieka przed tym, lecz stara się zrozumieć, czy ma do czynienia z banalnym błędem, niepowtarzalnym wyjątkiem, czy też nieodkrytą dotąd prawdą”.⁷

Każdy uczeń może osiągnąć sukces, jeśli jego nauczyciel mu w tym pomoże, rozwinię jego motywację do nauki, samodzielność, ciekawość, wiarę we własne możliwości. Pozwoli samodzielnie odkryć zjawiska, procesy, pojęcia. Nie poda gotowych rozwiązań, ale sprowokuje do myślenia. Sprawia, że uczniowie angażują wszystkie zmysły. Kształtuje wśród uczniów poczucie własnej wartości, buduje wysoką samoocenę ucznia. Wie, że poczucie sukcesu wpływa na innowacyjność. Aktywizuje różne typy inteligencji nie wyróżniając żadnej z nich. Rozmawia

⁷ Howard Gardner, 2009, *Pięć umysłów przyszłości*, s.87.

z uczniami, rozstrzyga spory i pomaga formułować hipotezy. Pokazuje drogę do celu, po której uczeń musi przejść samodzielnie. Nauczyciel także poszukuje wielu ciekawych rozwiązań. Jest kreatywny, ciekawy nowości, nie boi się zmian lubi eksperymentować. Tylko taki nauczyciel jest wzorem do naśladowania przez uczniów.

Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” zakłada realizację zaplanowanych treści nauczania z zastosowaniem dwóch strategii edukacji. Są to: strategia problemowa i strategia emocjonalnych przeżyć.

Strategia problemowa⁸

Zgodnie z tą strategią program zakłada uczenie się przy pomocy rozwiązywania problemów. Uczniowie przyswajają wiedzę samodzielnie poprzez dokonywanie odkryć, eksperymentowanie, uczą się stawiania hipotez. Dzięki samodzielnemu odkrywaniu pobudzona zostaje aktywność procesów myślowych, która ułatwia poznanie i zapamiętanie wiedzy. Uczniowie uczą się przez poszukiwanie prawidłowych rozwiązań w drodze twórczej aktywności. Samodzielnie dochodzą do wiedzy poprzez odkrywanie jej poszczególnych aspektów, układających się w ciąg coraz szerszych i bardziej pogłębionych struktur do poznania. Uczeń opiera swoje działanie na tworzeniu pytań i stawianiu hipotez. Strategię problemową nauczyciel wybiera wtedy, kiedy chce kształcić zdolności poznawcze ucznia i jego zainteresowania. Nauczyciel wdrażający program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” ciągle pamięta, że organizuje proces uczenia się ucznia a nie naucza ucznia. Nauczyciel stawia zadania możliwe do rozwiązania poprzez odpowiedni dobór narzędzi dydaktycznych i buduje problemy w oparciu o rzeczywistość.

Strategia emocjonalne przeżycie⁹

W oparciu o tą strategię opartą na aktywnym uczeniu, program zakłada stosowanie głównie aktywizujących metod nauczania, których celem jest wzbudzenie motywacji poprzez

⁸ Franciszek Bereźnicki, *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007, s. 371.

⁹ Tamże, s.385

oddziaływanie na sferę emocjonalną ucznia. Nauczyciel eksponuje prezentowane treści za pomocą obrazu, muzyki, ilustracji, stwarzając uczniom warunki przeżywania prezentowanych treści. Strategię tą nauczyciel wybiera wtedy, kiedy chce, aby wiedza była na długo zapamiętana i gdy istotnym celem dydaktycznym jest kształtowanie osobowości ucznia. Strategia służy kształtowaniu sądów, wychowywaniu do wartości i skutecznemu zapamiętywaniu.

Interdyscyplinarność

Realizacja programu nauczania „Droga ucznia do sukcesu” zakłada pracę metodą projektu. Zaplanowano przeprowadzenie 20 projektów edukacyjnych w klasach I – III. Wykorzystanie tej metody pozwoli na realizowanie interdyscyplinarności, kształcenie samodzielności, rozbudzi u dzieci ciekawość świata, pozwoli na eksperymentowanie i doświadczanie, umożliwi aktywizowanie różnych typów inteligencji, wpłynie na stymulowanie procesów uczenia się i pomaganie uczniom w ich rozwoju. Dzięki metodzie projektu wiedza szkolna nawiązuje do indywidualnych doświadczeń dziecka, jest uczeniem się we współpracy w grupie. Odpowiednio zaplanowane projekty edukacyjne pozwolą przechodzić uczniom od prostych do bardziej złożonych problemów, od łatwiejszych do trudniejszych treści, łączą teorię z praktyką oraz myślenie abstrakcyjne z konkretami, utrwalają wiedzę i ułatwiają uczniom stosowanie wiedzy i umiejętności w nowych sytuacjach. Autorki programu przykładają większą wagę do praktycznych umiejętności powiązanych z prezentowaną wiedzą, niż do jej zapamiętania.

Praca metodą projektu edukacyjnego kładzie nacisk na samodzielne stawianie pytań, które jest szczególnie ważne w pracy z uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Chodzi o to, aby nie koncentrować się jedynie na zapamiętywaniu informacji, ale na rozwijaniu zdolności do kojarzenia, wyciągania wniosków, dedukowania. Uczniowie zdolni potrzebują intelektualnej samodzielności, czyli zdolności poruszania się w gąszczu informacji i porządkowanie ich tak, aby służyły zadawaniu pytań i odkrywaniu nowych problemów.

Realizacja treści w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu” w rzeczywisty sposób ma ujmować integrację elementów łączących się ze sobą, jednocześnie pokazując złożoność zdobywanej wiedzy. Tym samym program ma prowadzić do zebrania spójnej wiedzy dzięki

usuwaniu sztucznych podziałów między dziedzinami kształcenia, a także wykształcenia umiejętności łączenia zebranych fragmentów wiedzy.

Na poziomie proponowanych w programie nauczania zadań, interdyscyplinarność przejawia się poprzez łączenie przynajmniej treści dwóch rodzajów edukacji. Ważne jest przy tym, aby realizowane zadania nie były „nienaturalne” w swojej interdyscyplinarności, zwłaszcza, że jej główne znaczenie wynika z realizacji celu uświadomienia zależności między różnymi treściami kształcenia.

Stosowanie interdyscyplinarnych rozwiązań pozwala jednocześnie zmotywować uczniów do pracy nad mniej lubianymi dziedzinami wiedzy.

Interdyscyplinarność realizowana w programie nauczania realizowana metodą projektu wpłynie na aktywizowanie różnych sfer inteligencji. Pracując programem należy pamiętać o rozwijaniu krytycznego spojrzenia na zdobywaną wiedzę (Inteligencja przyrodnicza, logiczna i matematyczna, lingwistyczna). Uczniowie powinni zadawać pytania, dociekać, zastanawiać się nad rozwiązywanymi zagadnieniami. Pracując z programem zachęca się do korzystania z rozwiązań twórczych w zapoznawaniu i utrwalaniu wiedzy. Rozwijanie sfery twórczej stanowi element wpływu na postawę empatyczną i aktywną (inteligencja wizualna i przestrzenna, muzyczna). W programie nauczania szczególną uwagę zwraca się na emocje, które stanowią element przekazywanych treści. Dzieci mają rozmawiać o swoich uczuciach oraz wrażeniach z lekcji, opowiadać o tym, jak im się współpracowało przy różnych zadaniach z innymi, np. w części podsumowującej dzień pracy.

Program przewiduje zajęcia integracyjne, nastawione na budowanie przyjaznej atmosfery. Wykonywanie takich zadań przez dzieci pozwala na:

- ujawnienie i rozwiązanie konfliktów wewnątrz grupy,
- budowanie więzi przez dzieci z innymi dziećmi, z którymi na co dzień mają mniejszy kontakt, co zapobiega podziałom w klasie lub je łagodzi.

W ten sposób poszczególne zadania pomagają i dają okazję dzieciom na nazwanie tego, co się dzieje i na wypracowanie adekwatnych rozwiązań.

Metody nauczania – uczenia się polecane w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu”

Przez metodę nauczania rozumie się celowo i systematycznie stosowany sposób pracy nauczyciela z uczniem umożliwiający opanowanie określonych wiadomości i umiejętności, a także rozwijanie zdolności i zainteresowań poznawczych.¹⁰ W programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu” zakłada się, że uczniowie będą zdobywać wiadomości i umiejętności przede wszystkim przez własne działania, doświadczanie, eksperymentowanie. Dobór metod będzie wpływał na rozwój różnych typów inteligencji co jest szczególnie korzystne w przypadku dzieci, które nie przyswajają wiedzy w zwykły sposób. Dlatego preferowane są metody i techniki aktywizujące, które umożliwiają realizację założonych celów w programie nauczania.

Proponowane metody:

Mapa skojarzeń – zwana też mapą pojęciową, mapą myśli. Metoda ta wspiera rozwój umiejętności planowania, organizowania i oceniania własnej nauki. Uczy poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł oraz efektywnego posługiwania się technologią informacyjną. Rozwija sprawności umysłowe oraz osobiste zainteresowania. Metoda służy wizualnemu opracowaniu z wykorzystaniem rysunków, symboli, zwrotów, haseł. Za jej pomocą można definiować pojęcia, rozwiązywać problemy, planować działania, wspomagać uczenie się.¹¹

Metoda projektów edukacyjnych – metoda służy planowaniu, organizowaniu i ocenianiu własnej nauki, efektywnemu porozumiewaniu się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia, przygotowywanie się do publiczny wystąpień. Pomaga zastosować zdobytą wiedzę w praktyce. Można ją wykorzystywać zarówno w pracy dydaktycznej jak i wychowawczej. Jej istota polega na tym, że uczniowie samodzielnie realizują zadanie, nauczyciel określa jedynie ramy projektu. Mogą one być realizowane indywidualnie lub zespołowo. Celem tej metody jest

¹⁰ Wincenty Okoń, 1998, *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa, s. 246.

¹¹ Edyta Brudnik, Anna Moszyńska, Beata Owczarska, 2010, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Wydawnictwo Jedność, Kielce, s. 180.

uksztaltowanie umiejętności planowanie i organizowania pracy własnej uczniów oraz zbieranie i selekcjonowanie informacji, rozwiązywania problemów, pracy w grupie. Podejmowania decyzji, oceniania, komunikowania się.¹²

Dywanik pomysłów – metoda poszukująca, polega na prowadzeniu w grupach dyskusji połączonej z techniką wizualizacji wg pięciu etapów: rozpoznanie problemu, propozycja rozwiązań problemu, deklaracja intencji, ewaluacja, podsumowanie. Efekty dyskusji są spisywane na paskach papieru. Paski ułożone w dywanik ukazują wielość rozwiązań.¹³

Promyckowe uszeregowanie – metoda polegająca na układaniu priorytetów w promycku dookoła hasła, myśli przewodniej.¹⁴

Kula śniegowa – technika polegająca na rozwiązywaniu określonego problemu najpierw samodzielnie, następnie w parach, czwórkach, ósemkach itd.; daje szansę na sprecyzowanie własnego zdania na podany temat, umożliwia nabywanie doświadczenia i śledzenie procesu uzgadniania stanowisk oraz zaprezentowania wspólnie wypracowanych ustaleń.¹⁵

Burza mózgów – rozwija umiejętności rozwiązywania problemów w twórczy sposób i rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań. Jest to metoda twórczego rozwiązywania problemów. Rozwija sprawność umysłową, kreatywność, przełamuje opory przed przedstawieniem własnych pomysłów, pobudza wyobraźnię.¹⁶

¹² Tamże, s. 307

¹³ Jadwiga Krzyżewska, Aktywizujące metody i techniki w edukacji, cz. II, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 2000r., s. 63.

¹⁴ Jadwiga Krzyżewska, Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej, cz I Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 1988r., ss. 63-64.

¹⁵ Tamże, s. 56.

¹⁶ Edyta Brudnik, Anna Moszyńska, Beata Owczarska, Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2010r., s. 43.

Nasze miejsce na mapie - metoda służy efektywnemu współdziałaniu w zespole, skutecznemu porozumiewaniu się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia, poszukiwaniu, porządkowaniu i wykorzystywaniu informacji z różnych źródeł. Twórcze wykorzystanie mapy na lekcji pozwoli na "oswojenie się" z tym źródłem informacji.

Praca z mapą na lekcji ma służyć:

- wspólnemu poszukiwaniu zależności, związków, wyciąganiu wniosków na podstawie odczytanych informacji;
- rozwijaniu umiejętności prawidłowego odczytywania wizualnych zapisów informacji.

Dzięki pracy zespołowej uczniowie dostrzegają, że np. bardzo trudno jest narysować samemu kontury jakiegoś kraju lub przyporządkować kraje do danego kontynentu. To jest często spotykane zadanie domowe (np. w zeszytach ćwiczeń). Praca taka może być także ekscytującym ćwiczeniem dla grup na lekcji.¹⁷

Inscenizacja - to metoda rozwiązywania problemów w twórczy sposób. Ma ona zastosowanie wszędzie tam, gdzie poszukujemy rozwiązania problemów w twórczy sposób. Istota tej metody polega na przygotowaniu i przeprowadzeniu inscenizacji danego zdarzenia, tekstu, scenariusza. Uczeń poznaje samego siebie, rozwija umiejętności ruchowe i teatralne, uczy się obserwowania różnych sytuacji, wnioskowania, rozwija umiejętności pracy w grupie, uczy się kultury dyskusji.¹⁸

Odgrywanie ról – jest charakterystyczne dla dziecięcych zabaw „na niby”. Dzieci są niezwykle dobrymi obserwatorami a także mistrzami w wiernym naśladowaniu i udawaniu. Odgrywanie ról z własnego życia pozwala lepiej zrozumieć własne zachowanie, intencje i wartości. Umożliwia uczenie się przez udział w sytuacjach wyobrażonych. Może pomóc w uświadamianiu sobie, że są sytuacje, w których warto zmienić swoje zachowanie. Uczeń odgrywa np. dziecko swoich rodziców

¹⁷ Tamże, s. 211.

¹⁸ Tamże, s. 119.

albo rolę siebie – ucznia w rozmowie z nauczycielem. Gra ta umożliwia badanie własnego doświadczenia, samowiedzy poprzez obejrzenie siebie w sytuacji życiowej.¹⁹

Drama – pomaga w rozwijaniu sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań uczniów. Służy rozumieniu i interpretacji tekstów literackich, wydarzeń historycznych i życiowych. Metoda ma zastosowanie w praktycznym ćwiczeniu umiejętności społecznych, takich jak: negocjowanie, podejmowanie decyzji, komunikowanie się. Uczniowie uczą się przez doświadczenie i przeżywanie. Metoda przygotowuje do pełnienia ról życiowych, pomaga odkryć siebie, uczy p[przestrzegania pracy w grupie].²⁰

Metody nauki czytania polecane w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu”

Szczególnie ważne dla dzieci rozpoczynających naukę szkolną jest zdobycie umiejętności czytania ze zrozumieniem. Dzięki dobrze opanowanej umiejętności czytania ze zrozumieniem dziecko ma szansę na szybki rozwój pozostałych umiejętności szkolnych oraz umiejętności kluczowych. Łatwiej osiąga sukcesy szkolne, podejmuje próby samodzielnego zdobywania wiedzy, jest chętne do pracy i samodoskonalenia. Autorki programu nauczania „Droga ucznia do sukcesu” proponują następujące metody nauki czytania:

Metoda Dobrego Startu (MDS) – założeniem metody jest jednoczesne rozwijanie funkcji wzrokowych, słuchowo-językowych, dotykowo-kinestetycznych i motorycznych oraz ich korelacja nazywana także integracją sensoryczno-motoryczną. Skorelowane funkcje uczestniczą w złożonych czynnościach nauki czytania i pisania. Metoda ta kształtuje też lateralizację oraz orientację w schemacie ciała i przestrzeni. Rozwijanie wymienionych funkcji jest istotne na etapie rozpoczynania nauki czytania i pisania, a niezbędne gdy dziecko wykazuje cechy nieharmonijnego

¹⁹ Jadwiga Krzyżewska, Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej, cz I Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 1998, s. 120.

²⁰ Edyta Brudnik, Anna Moszyńska, Beata Owczarska, 2010, Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie, Wydawnictwo Jedność, Kielce, s. 68.

rozwoju. Szczególnie metoda sprawdza się u dzieci z specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Odpowiedni rozwój tych funkcji warunkuje szybkie nabywanie umiejętności: porozumiewanie się za pomocą pisma, kodowanie mowy podczas pisania i jej dekodowania podczas czytania.²¹

Metoda 18 struktur wyrazowych – przeznaczona jest dla uczniów mających trudności w nauce czytania i pisania. Metoda ta opiera się na analizie sylabowo - głoskowej wyrazów w powiązaniu z ich budową literową. Nie uwzględnia struktury gramatycznej lub słowotwórczej wyrazów. Celem metody jest nauczenie automatycznego nazywania kształtów fonogramów (kombinacji liter) oraz rozwijanie zdolności umieszczania ich w słowie w odpowiedniej kolejności. Plan graficzny (obraz, schemat), zgodny z zapisem ortograficznym, a nie dźwiękowy stanowi podstawę doboru wyrazów do ćwiczeń.

Elementem różnicującym wyrazy zamieszczone w ćwiczeniach poświęconych słowom o określonej strukturze są sylaby. W kolejnych etapach pracy zmienia się zarówno ich budowa, jak i liczby. Wyróżnienie sylaby stanowi podstawę proponowanej metody, tak samo ważną przy czytaniu i pisaniu. Sylabizowanie przy czytaniu prowadzi do jego płynności, eliminuje głoskowanie, gwarantuje poprawne czytanie całościowe. Wypowiadanie sylab w trakcie pisania zmniejsza prawdopodobieństwo popełniania błędów (w tym "gubienia" liter w wyrazach).

Aby dziecko miało jasny obraz tego, jak zbudowane są konkretne wyrazy, posługujemy się kolorami powszechnie stosowanymi nie tylko w terapii pedagogicznej:

- kolor czerwony - przypisujemy literom odpowiadającym samogłoskom;
- kolor czarny - spółgłoskom;
- kolor zielony - sylabie.

Tymi trzema kolorami konsekwentnie posługujemy się przez cały czas ćwiczeń. Wprowadzenie koloru w celu wyodrębnienia kolejnych sylab w wyrazie, ułatwia zarówno czytanie, jak i pisanie.

²¹ Anna Klim-Klimaszewska, 2010, *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*, Instytut Wydawniczy Erica, Warszawa, s.16.

Kolor ogranicza pewną całość, którą należy przeczytać, zapamiętać i napisać. Kolejne części metody zawierają podobne zestawy ćwiczeń, a dobór materiału zawartego w każdej strukturze jest podporządkowany zasadzie stopniowania trudności²².

Wybrane metody pracy na lekcjach matematyki polecane w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu”

„Kto lekceważy osiągnięcia matematyki przynosi szkodę całej nauce, ponieważ ten, kto nie zna matematyki, nie może poznać innych nauk ścisłych i nie może poznać świata”.

Autor: Roger Bacon

Jak ważna jest wiedza i umiejętności matematyczne, nie trzeba nikogo przekonywać. Czynnikiem kształtującym stosunek ucznia do przedmiotu jest zaciekawienie, rozbudzenie motywacji, pobudzenie do twórczej pracy. W związku z tym w klasach I – III dominować powinna aktywność ucznia. Chodzi o to, aby aktywność umysłowa (wewnętrzna) była pobudzana i wspomagana formami aktywności ruchowej (zewnętrznej). Postawa ucznia, który dziś przestał być biernym odbiorcą wiedzy proponowanej przez szkołę, skłania do poszukiwania takich metod, które zwiększają czynny udział ucznia w zajęciach dydaktycznych. Sprzyjać temu będzie organizowanie przestrzeni edukacyjnej uczniów z wykorzystaniem metod aktywizujących. Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” proponuje następujące metody pracy na lekcjach matematyki, które wpływają na aktywną postawę ucznia w trakcie procesu uczenia się:

Gry i zabawy dydaktyczne – to forma pracy, która wspomaga wysiłek intelektualny, rozwój myślenia i działania oraz uatrakcyjnia zajęcia. Dzieci nie są znudzone, a poprzez własne działanie szybciej opanują treści, pokonają trudności i wyrównają braki. Można ją stosować w czasie realizowania nowego materiału, a także przy powtarzaniu wcześniej poznanych pojęć.²³

²² Anna Klim-Klimaszewska, *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*, Instytut Wydawniczy Erica, Warszawa 2010r., s. 16.

²³ Iwona Fechner-Sędzicka, Barbara Ochmańska, Wiesława Odrobina, *Rozwijanie zainteresowań i zdolności matematycznych uczniów klas I – III szkoły podstawowej. Poradnik dla nauczyciela*, ORE, Warszawa 2012r., s. 5.

Gry planszowe - oprócz dobrej zabawy niosą ze sobą treści dydaktyczne i wychowawcze. Uczą też ścisłego przestrzegania reguł. Tworzenie gier planszowych można zlecić uczniom jako niekonwencjonalny sposób na doskonalenie umiejętności: czytania, pisania, planowania, twórczego myślenia, redagowania poleceń, rysowania, rozwiązywania zadań tekstowych itp. Nie ma w szkole podstawowej dziedziny wiedzy, do której nie można by utworzyć tego typu gier. Można tworzyć gry ortograficzne, matematyczne, przyrodnicze, a także z zakresu edukacji polonistycznej czy ruchu drogowego. Przy tworzeniu gier planszowych należy przestrzegać pewnych zasad. Gra powinna:

- być wizualnie atrakcyjna;
- mieć jasno sprecyzowane reguły;
- być nośnikiem treści dydaktycznych, tj. uczyć czegoś przy okazji zabawy;
- być zgodna z zasadami wychowania.

Złe postępowanie powinno być karane, a dobre nagradzane np. w rachunku pamięciowym: dobrze obliczyłeś - posuwasz się do przodu, pomyliłeś się – zostajesz na miejscu, nie obliczyłeś – cofasz się.

Gry planszowe typu „ściganki” – w czasie zajęć można korzystać z gotowych plansz, ale atrakcyjniejsze dla dzieci będą plansze „własne” – wspólnie skonstruowane, z ułożonymi „własnymi” przepisami (np. o rozwiniętej fabule). Zastosowanie w grach, np. kilku kostek doskonale ćwiczy i utrwala sprawność rachunkową, a dziecko, żeby wygrać musi sprawnie liczyć (dodawac, odejmować, mnożyć, dzielić).²⁴

Karty matematyczne – gry z wykorzystaniem kart matematycznych mogą być dobrym sposobem kształtowania umiejętności matematycznych uczniów. Wykorzystuje się talie kart 77 w czasie ćwiczeń doskonalenia pojęć liczbowych oraz sprawności rachunkowych.²⁵

Karty matematyczne „Tabliczka mnożenia” – „zabawy i gry z tymi kartami dzielimy na dwie grupy: zabawy, w trakcie których dzieci zapoznają się z kartami oraz gry, których celem jest opanowanie tabliczki mnożenia. Składają się ze 110 kart: 55 kart czarnych i 55 kart czerwonych. Na czarnych

²⁴ Edyta Gruszczyk-Kolczyńska, 1994, *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, WSiP, Warszawa, s. 228-232.

²⁵ Andrzej Grabowski, *Gry karciane rozwijające u dzieci umiejętność dodawania i odejmowania liczb*, WKM Rachmistrz, Szczecinek 1999r., s. 7

kartach zaprezentowane jest mnożenie dwóch liczb, a na czerwonych wynik mnożenia. Na każdej karcie znajdują się kafelki, ułożone w rzędach i kolumnach. Kafelki umieszczone na środku kart stanowią konkretyzację symbolicznych zapisów. Jeżeli dziecko nie potrafi jeszcze podać wyniku mnożenia, może po prostu policzyć kafelki i uczestniczyć w zabawie lub grze. Tak jest na początku, przy zapoznawaniu dzieci z kartami oraz podczas pierwszych gier i zabaw. Potem dzieci starają się podawać wyniki z pamięci, dzięki motywacji: „chcę wygrać i dlatego muszę zapamiętać”. W trakcie gier i zabaw kartami odbywają się tak intensywne ćwiczenia, że nawet dzieci o słabej pamięci i te ze specyficznymi zaburzeniami zdolności matematycznych są w stanie opanować tabliczkę mnożenia. Karty można z powodzeniem wprowadzić na zajęciach wyrównawczych i w pracy indywidualnej. To również sposób efektywnej pomocy dzieciom z dyskalkulią. Taka forma zajęć dba o kojarzenie matematyki z przyjemnymi emocjami”.²⁶

Metoda „kruszenia” to znana metoda rozwiązywania zadań tekstowych. Jej podstawy opracowali A. Kaufmann, M. Fustier i A. Drevet. Zakładali oni, że tworzenie nowych obiektów jest możliwe dzięki „kruszeniu” już istniejących.²⁷ Dla uczniów metoda ta jest bardzo atrakcyjna i ciekawa. Polega na modyfikowaniu zadania, czyli zmniejszaniu lub zwiększaniu liczby danych i ich wartości, zastępowaniu danych innymi, rezygnacji z niektórych danych, a także przekształcaniu zadania, jego odwracaniu, wprowadzaniu nowych związków i zależności. Można ją stosować zarówno przy wprowadzaniu nowego materiału, jak i przy sprawdzaniu nabytych wiadomości. Proces „kruszenia” rozpoczyna się zawsze od tzw. zadania bazowego, które jest najczęściej złożone, otwarte, niestandardowe i nigdy nie zawiera pytania. Jadwiga Hanisz proponuje następujące wersje metody „kruszenia”:

Wersja I – Uczniowie układają jak największą liczbę pytań szczegółowych, później działania do tych pytań na podstawie zadania bazowego.

Wersja II – Ta wersja jest odwrotnością wersji pierwszej. Na podstawie zadania bazowego uczniowie układają jak największą liczbę działań, a potem pytania do tych działań.

²⁶ Andrzej Grabowski, *Gry, zabawy i ćwiczenia z tabliczką mnożenia*, cz. I, WKM Rachmistrz, Szczecinek 1999r., s.1.

²⁷ Jadwiga Hanisz, *Układanie i rozwiązywanie zadań metodą „kruszenia”*, „Życie Szkoły” nr 8/1990, ss. 387- 391.

Wersja III – Uczniowie na podstawie zadania bazowego wymyślają nowe zadania tekstowe szczegółowe i przedstawiają je w formie zakodowanej (na grafie, oś liczbowa, drzewka itp.), później słownie je określają.

Nauczyciel wdrażający program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” planując efekty dydaktyczne wykorzystuje narzędzia kształcenia Inteligencji Wielorakich i dzięki temu stwarza wszystkim uczniom szansę na sukces edukacyjny.

Poniższy tabela przedstawia narzędzia Inteligencji Wielorakich.

<p>Ciało ruch:</p> <p>Taniec Gry i zabawy Odtwarzanie ról Sztuki teatralne Ćwiczenia fizyczne Sporty</p>	<p>Rozumienie samego siebie:</p> <p>Metody cichej refleksji Wymyślanie strategii Ćwiczenia koncentracji Analiza porządkowania przyczyn Planowanie</p>	<p>Rozumienie innych:</p> <p>Analizowanie Współdziałanie Wzajemna pomoc Podział czynności Grupowe projekty Rozumienie motywów działania innych Komunikowanie się z innymi</p>
<p>Zdolności językowe</p> <p>Czytanie Słownictwo Rozmowy Praca twórcza Poezja Dyskusje Opowiadanie historyjek</p>	<p>Narzędzia kształcenia Inteligencji Wielorakich</p>	<p>Myślenie logiczno –matematyczne</p> <p>Symbole Abstrakcje Formularze Liczby Kalkulacje Spisy Szkice Kody Związki przyczynowo-skutkowe Rozwiązywanie problemów Gry logiczne Praca z komputerem</p>
<p>Zdolności przyrodnicze</p> <p>Gromadzenie okazów Wycieczki Obserwacje Doświadczenia Atlasy Mikroskopy</p>	<p>Zdolności muzyczne</p> <p>Ćwiczenia rytmiczne Dźwięki, tony Śpiewanie Kompozycje muzyczne Własne śpiewanie Gra na instrumentach Muzyczne przedstawienia Koncerty Dźwięki z otaczającego świata</p>	<p>Zdolności przestrzenne</p> <p>Gazetki ścienne Tabele Wykresy Plakaty Rzeźby Obrazy Albumy Scenki rodzajowe</p>

Opracowanie mgr E. Toczyńska na podstawie Lazaer David G.1992 "Teaching for Multiple Intelligences" "Applying Multiple Intelligences Theory" by Mary Ann Christison Jun 1998 English Teaching Forum.

Proces nauczania matematyki

Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” odpowiada między innymi na pytanie – jak uczyć? Jak uczyć – by realizacja celów nauczania edukacji matematycznej zakończyła się sukcesem? Chodzi tu o sukces każdego ucznia, a nie tylko tych, którzy są zainteresowani nauką matematyki.

Jakość i sposób wprowadzania pojęć matematycznych oraz ich kształtowanie są bardzo ważne. Uczeń musi posiadać pewną świadomość matematyczną, którą rozwija poprzez poznawanie i rozumienie pojęć matematycznych. Aby można było mówić o zdolności matematycznego myślenia, uczeń powinien rozumieć pojęcia, którymi operuje na zajęciach. Odpowiednie zrozumienie pojęć odgrywa kluczową rolę w rozumieniu matematyki w ogóle. Umiejętność prowadzenia rozumowania matematycznego ma ogromne znaczenie dla ogólnego wykształcenia matematycznego ucznia, dla rozwijania logicznego myślenia oraz jasnego i przejrzystego wyrażania swoich myśli. Osiągnięcie tych umiejętności nie jest jednak proste. W nauczaniu matematyki jest to złożony i skomplikowany proces. Trudności te stają się jeszcze bardziej widoczne, gdy uświadomimy sobie na czym polega rozumowanie matematyczne oraz gdzie w praktyce szkolnej uczymy tych zagadnień. Współczesna dydaktyka matematyki wyróżnia trzy typy rozumowań matematycznych na poziomie nauczania szkolnego:

- wnioskowanie empiryczne;
- rozumowanie intuicyjne;
- rozumowanie formalne.²⁸

Kształcenie wszystkich typów rozumowań powinno odbywać się poprzez wdrażanie dzieci do rozwiązywania różnorodnych zadań matematycznych. Istnieje wiele typów zadań, a każde z nich obejmować może wiele aspektów kształtowania pojęć i spełniać wiele celów nauczania, niezbędnych do przechodzenia do kolejnych etapów edukacji. Niemal każde zadanie można rozwiązać na więcej niż jeden sposób. Nauczyciel powinien o tym pamiętać i mieć na uwadze twórcze umysły uczniów, które często postrzegają problem inaczej, z innego punktu widzenia, z innej perspektywy. Może i wiedzą mniej (merytorycznie), ale nie umniejsza im to bycia bystrym,

²⁸ Zofia Krygowska, *Zarys dydaktyki matematyki*, Kraków 1984r., s. 75.

spostrzegawczym i odkrywczym. Rolą nauczyciela jest dobór takich typów zadań, aby każdy uczeń (w tym uczniowie o specyficznych potrzebach edukacyjnych oraz uczniowie wykazujący uzdolnienia matematyczne) miał możliwość indywidualnego rozwoju umiejętności matematycznych. Proponuje się stosowanie zadań matematycznych, które wyróżniła Zofia Krygowska:

Zadania metodologiczne	Do zadań tego typu zaliczamy zadania na „definiowanie”. Zadania metodologiczne pojawiają się w sytuacjach kiedy uczeń uświadomił sobie już intuicyjnie jakiś matematyczny obiekt i ma za zadanie sformułować jego definicję w ramach pewnej teorii. Zadaniem metodologicznym mogą być w pewnych sytuacjach zadania, których rozwiązanie polega na wyszukaniu przez ucznia błędu lub luki w rozumowaniu.
Zadania ćwiczeniowe (ćwiczenia)	To zadania wymagające aktywności odtwórczych, zastosowania znanych schematów, wzorów, wykonania typowych działań, powtarzania rozwiązania w analogicznej sytuacji. Rozwiązując te zadania uczeń w znikomym stopniu wykorzystuje teorie oraz nie jest zaangażowany twórczo. Aktywność ucznia ogranicza się do wyboru odpowiedniego gotowego wzoru i wykonaniu dalszych czynności według tego wzoru. Zadania te służą utrwaleniu i zmechanizowaniu określonych operacji algorytmów i schematów rozwiązania.
Zadania zwykłe zastosowania teorii	To zadania wymagającej zróżnicowanej aktywności i samodzielności. Niejednokrotnie sprowadzają się do matematycznych sytuacji opisanej w treści zadania, nasuwającej się w sposób naturalny, bez potrzeby sięgania do szczególnych pomysłów, i ile oczywiście uczeń rozporządza wiadomościami, które umożliwiają mu bezpośrednie rozwiązanie zadania. Uczniowie postępują w trakcie rozwiązywania zgodnie z pewnymi sposobami znanymi z rozwiązywania zadań podobnych.
Zadania problemy	To zadania, których rozwiązania nie uzyska się na danym poziomie bez pewnej pomysłowości, bez choćby drobnej matematycznej wyobraźni, bo na ich rozwiązanie nie wystarcza ani wiedza, ani sprawność techniczna, ani nawet doświadczenie w rozwiązywaniu typowych zadań ²⁹ . Aby rozwiązać takie zadania należy myśleć kreatywnie i twórczo, spojrzeć z dystansu i nie szablonowo na problem. Umiejętność rozwiązywania problemów matematycznych ma przełożenie na rozwiązywanie problemów w życiu codziennym. To zwykle zadania otwarte, jeśli chodzi o metodę, których nie da się natychmiast

²⁹ Tamże, s.79

	rozwiązać za pomocą poznanego wzoru czy schematu, zawierające trudności o charakterze teoretycznym lub praktycznym, prowokujące do poszukiwań, aktywności badawczej, tworzenia nowych konstrukcji, nowej wiedzy, do wypracowania racjonalnej metody itd., która może przybliżyć lub umożliwić ostateczne rozwiązanie problemu. Tego typu zadania powinny być stawiane przed uczniami przeciętnymi, nie rezerwowane tylko dla uczniów uzdolnionych. Każdy uczeń powinien przeżyć przygodę matematyczną na swoją miarę. Oczywiście realizacja tego postulatu wymaga ogromnego taktu pedagogicznego, znajomości uczniów, indywidualizacji nauczania. Szczególnie polecany typ zadań dla uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych.
Zadania gry i zabawy	Ogromna jest rola gier i zabaw w procesie nauczania i uczenia się matematyki, w szczególności w edukacji wczesnoszkolnej. Zabawy i gry mogą zawierać treść matematyczną, zasady gry mogą być oparte na niebanalnej strukturze, a poszukiwanie sposobów wygrania może być związane z odkrywaniem własności tej struktury, rozwiązywaniem matematycznych zadań i stosowaniem wiadomości matematycznych poprzednio poznanych. Gra sprzyja rozbudzeniu aktywności intelektualnej a chęć wygranej stanowi często motywację, której transfer na inne zagadnienia, już poza grą, w procesie uczenia się matematyki obserwuje się bardzo często.
Zadania matematyczne niespodzianki	Do zadań niespodzianek należą znane z podręczników tak zwane pozorne paradoksy, polegające na tym, że sformułowanie zadania, towarzyszący mu rysunek lub jedno i drugie prowokują ucznia do popełnienia błędu w rozumowaniu. Otrzymany wniosek zaskakuje ucznia swą wyraźną fałszywością, a sugestia tematu i rysunku jest tak silna, że uczeń nie wątpi w poprawność swego rozumowania. Sprzeczność zostaje wyjaśniona, gdy uczeń odkryje błąd.
Zadania zastosowania matematyki	Stosowanie matematyki, to rozwiązywanie problemów poza matematycznych środkami matematyki. Uczeń, stosując przyswojony teoretycznie aparat matematyczny, nabywa sprawności w jego użytkowaniu. Uczy się racjonalnego wyboru odpowiednich środków matematycznych w celu rozwiązania zagadnień poza matematycznych i konstruowania matematycznych modeli do tych sytuacji. Uświadamia sobie role matematyczne w świecie.

Stwarzanie uczniom możliwości do rozwiązywania różnych typów zadań na zajęciach edukacji matematycznej wpłynie na ich otwartość, zmotywuje do aktywności i poszukiwania, wzmocni poczucie własnej wartości, wpłynie na wynik samooceny dziecka. Matematyka nie będzie budzić leku i niechęci przed podejmowanie prób samodzielnego poszukiwania rozwiązania. Stosowanie zadań różnego typu z zastosowaniem różnych metod aktywizujących stwarza szanse każdemu uczniowi na odniesienie sukcesu na miarę indywidualnych możliwości. „Zainteresowanie wiąże się z ufnością we własne siły. Nikt nie lubi okazać się niedołągą, dlatego unikamy dziedziny, w której spotyka nas jakiegokolwiek niepowodzenie lub udajemy, że nam na niej nie zależy”.³⁰

³⁰ Walter Warwick Sawyer „*Matematyka nauką przyjemną*” Warszawa Wiedza Powszechna 1988r., s. 39.

Praca z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu”

Praca z uczniem wykazującym trudności w nauce

Trudności dzieci w uczeniu się, a w szczególności w uczeniu się matematyki, mogą być spowodowane różnymi czynnikami: np. nieprawidłowym rozwojem psychosomatycznym, somatycznym, narządów zmysłów, narządów ruchu oraz negatywnym wpływem środowiska, w którym dziecko wzrasta. Uczeń z trudnościami w nauce charakteryzuje się brakiem zainteresowania nauką, niechęcią do wykonywania poleceń nauczyciela, kłamię, reaguje agresją słowną, jest bierny na zajęciach, rezygnuje z pokonywania najmniejszych problemów, ma problemy z zapamiętywaniem, spostrzeganiem, kojarzeniem, skupieniem uwagi.

Zdarza się, że dziecko mimo sprawności intelektualnej, a czasem nawet wysokiej inteligencji ma problemy z nauką matematyki, nauką pisania i czytania. Należy wtedy dostosować wymagania edukacyjne w obszarze sprawdzania wiedzy, treści, metod i form stosowanych podczas zajęć. W programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu” priorytetem jest kształcenie różnych typów inteligencji, co staje się szczególnie przydatne w przypadku uczniów mających kłopoty w nauce, i tych którzy uczą się w nietypowy sposób.

Problemy w nauce matematyki mogą wynikać ze zdiagnozowanych dysfunkcji np. dyskalkulii, dysgrafii, dysortografii, dysleksji.

Program proponuje sposoby postępowania z uczniem z określonym problemem.

Nauczyciel pracujący z uczniem, u którego stwierdzono dyskalkulię (trudności w liczeniu) ocenia tylko tok rozumowania, a nie techniczną stronę liczenia. Uczniowie z tym deficytem często przedstawiają kolejność cyfr w liczbie i stąd wynikają błędy w jej zapisie, a w konsekwencji błędy w liczeniu. Błędny końcowy wynik w zadaniu nie świadczy o tym, że dziecko nie rozumie danego zagadnienia. Dostosowane wymagań dotyczy formy sprawdzania wiedzy. Należy śledzić tok rozumowania dziecka. Jeśli tok rozumowania jest poprawny należy ucznia ocenić pozytywnie.

Nauczyciel pracujący z uczniem, u którego zdiagnozowano dysgrafię (trudności z opanowaniem techniki pisania) powinien dostosować wymagania w obszarze sprawdzanie wiedzy, a nie treści. Należy ustalić z uczniem nietypowy sposób sprawdzania prac pisemnych. Zależy to od pomysłowości nauczyciela. Można poprosić ucznia o odpowiedź ustną, zamiast kazać mu pisać tekst, którego nikt nie jest w stanie przeczytać. Można pozwolić na napisanie pracy na komputerze, o ile uczeń radzi sobie z umiejętnością pisania na klawiaturze.

Nauczyciel pracujący z uczniem, u którego zdiagnozowano dysortografię (trudności ze stosowaniem zasad pisowni) dostrzega liczne błędy ortograficzne, fonetyczne i interpunkcyjne w pisaniu. Należy wtedy oceniać ucznia za treść, zaangażowanie, pomysłowość, a nie za błędy. Mimo trudności, uczeń musi jednak uczyć się zasad ortografii i gramatyki i ćwiczyć.

Nauczyciel pracujący z uczniem, u którego zdiagnozowano dysleksję (trudności w czytaniu), która przekłada się na problemy ze zrozumieniem treści. Dostosowanie wymagań w zakresie formy powinno nastąpić jak najwcześniej. Nauczyciel powinien odpytywać ucznia z czytania na zajęciach indywidualnych (wyrównawczych). Należy unikać stawiania ucznia w kłopotliwych dla niego sytuacjach (zawstydzanie, ośmieszanie, krytykowanie), nie należy ponaglać takie działania mogą jedynie pogłębić istniejący deficyt i wpłyną zapewne na obniżenie motywacji do nauki. Zaleca się ćwiczenie i odpytywanie czytania na krótkich fragmentach wybranego przez nauczyciela lub ucznia tekstu.

Przyczyny opisanych trudności mogą mieć różne podłoże np. wady wrodzone, nadmierna pobudliwość, nerwowość, słaby stan zdrowia, warunki środowiskowe, kłopoty rodzinne, szkolne.

Praca z uczniem zdolnym

W ujęciu psychologicznym „uczeń zdolny to taki, który ma wysoki iloraz inteligencji, duże osiągnięcia, wysoki poziom twórczy, to znaczy, że charakteryzuje go niepokój poznawczy, umie oderwać się od utartych schematów, potrafi znaleźć się w nowej sytuacji, ma pomysły nowych rozwiązań starych problemów, nie boi się nowych rzeczy”.³¹

Pod względem intelektu uczniowie zdolni odznaczają się:

- łatwością rozumienia złożonych i skomplikowanych treści,
- zdolnością do logicznego i abstrakcyjnego myślenia,
- dużym zakresem uwagi, wnikliwością obserwacji,
- trafnością formułowanych sugestii, ocen i sądów,
- szybkim tempem pracy;
- długotrwałą pamięcią.

Na lekcjach uczniowie zdolni stawiają nauczycielowi mnóstwo różnorodnych pytań, łatwo przyswajają nowe pojęcia, szybko nimi operują, lubią prowadzić rozmowy na tematy naukowe, posiadają wiedzę ponadprogramową, mają szerokie zainteresowania a także orientację w zagadnieniach współczesnego świata. Wypracowania ich charakteryzują się oryginalnym ujęciem tematu, bogatym zasobem leksykalnym, z łatwością rozwiązują zadania o wyższym poziomie trudności nauczania danej klasy.

Pod względem charakteru uczniowie zdolni wyróżniają się:

- poczuciem obowiązku i pracowitością;
- silną motywacją i zapałem do nauki;
- wewnętrznym zdyscyplinowaniem;
- wytrwałością intelektualną;
- rezygnacją z przyjemnych propozycji na rzecz obowiązku.

³¹ Mirosława Partyka *Zdolni, utalentowani, twórczy*, CM PPP Warszawa 1999, s. 29.

Ponadto wykazują się:

- silną determinacją, ambicją i uporem w dążeniu do osiągnięcia postawionego celu;
- zgodą na wykonywanie zadań, które nie przynoszą od razu oczekiwanych wyników czy też wymiernych rezultatów w postaci gratyfikacji;
- mają też skłonność do przeceniania swojej wiedzy;
- odznaczają się dużą wrażliwością emocjonalną;
- twórczą postawą w kierowaniu własnym rozwojem poznawczym i moralnym.

Metodami pomocnymi w rozpoznaniu uczniów zdolnych są:

- wyniki sprawdzianów wiadomości;
- iloraz inteligencji;
- zwycięstwo w konkursach;
- nominacja przyznana przez eksperta z danej dziedziny;
- nominacja przyznana przez rodziców i nauczycieli;
- nominacja przyznana przez grupę rówieśników.

Niektóre dzieci zdolne wykazują negatywne cechy, które hamują ich rozwój intelektualny i emocjonalny. Należą do nich:

- zarozumiałość, lekceważenie kolegów i nauczycieli;
- trudności w przystosowaniu do grupy, np. postawa rywalizacji, chęć stałego dominowania lub imponowania;
- demonstrowanie wiedzy encyklopedycznej, trudności w przechodzeniu od wiadomości do umiejętności;
- egocentryzm, koncentracja na sobie, „zamęczanie nauczyciela”;
- chwiejność emocjonalna, nieśmiałość, nadpobudliwość, agresja, stany lękowe.

Ogromną rolę do spełnienia mają nauczyciele, którzy szczególną opieką powinni otoczyć dzieci zdolne. Wymagają one specjalnych metod nauczania i wychowania.

Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” zakłada stosowanie następujących typów działań:

- nauczania wielopoziomowego;
- przyspieszenie rozwoju uczniów zdolnych – indywidualizacja nauczania;
- wyposażenie ich w większy zasób wiedzy;
- kształtowanie myślenia twórczego i rozwijanie oryginalności.

W pracy z uczniem zdolnym dobrze sprawdza się nauczanie wielopoziomowe, które wpływa na kształcenie różnych typów inteligencji. Różnicowanie poziomu trudności polega na takim kształtowaniu procesu nauczania, aby był on szybki, a zarazem wzbogacony o dodatkowe treści. Należy tak organizować sytuacje zadaniowe, aby stopień trudności był nieznacznie wyższy od aktualnego poziomu możliwości intelektualnych ucznia. Będzie to stanowiło bodziec do aktywizacji uczącego się.

Przyspieszenie tempa nauki uczniów zdolnych można osiągnąć poprzez indywidualizację nauczania polegającą na łączeniu różnicowania tempa uczenia się i różnicowaniu treści. Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” zakłada indywidualną pracę nauczyciela z uczniem zdolnym realizowaną głównie na lekcjach. Proponuje się realizację takich działań poprzez:

- krótkie, kilkuminutowe rozmowy nauczyciela z uczniem, zwykle komentujące w sposób rozszerzający bieżący materiał lub kończące się sformułowaniem problemu, a potem rozwiązaniem go;
- korygowanie błędów kolegów (szukanie błędów w rozumowaniu);
- prowadzenie przez uczniów fragmentów lekcji (czasami przygotowanie całej lekcji);
- zachęcanie do czytania fachowych czasopism;
- zwiększanie wymagań, co do ścisłości i precyzji ich wypowiedzi;
- stworzenie uczniom najzdolniejszym okazji do swobodnego wyboru zadań trudniejszych, swobodnej decyzji w podejmowaniu dodatkowych zadań;
- organizowanie konkursów w rozwiązywaniu zadań trudniejszych;
- utworzenie w klasie systemu popularyzacji dorobku dzieci zdolnych poprzez propagandę wizualną oraz imprezy, spotkania, podziękowania, dyplomy;

- samodzielna praca ucznia nad zagadnieniami wykraczającymi poza program nauczania, wskazanymi przez nauczyciela. Uczeń pracuje w oparciu o specjalnie dla niego przygotowane listy zadań, karty prac, źródła itd. sporadycznie konsultując się z nauczycielem;
- samodzielnie i w grupie realizuje zadania metodą projektu edukacyjnego;
- indywidualizacja nauki na lekcjach bez istotnego wykraczania poza nauczane treści, poprzez: asystenturę, rozwiązywanie trudniejszych problemów w ramach omawianego zagadnienia, dodatkowe prace domowe lub prace długoterminowe;
- samodzielne opracowywanie zagadnień i prezentowanie ich na szerszym forum (koło, klasa, szkoła);
- indywidualizacja nauczania poprzez realizację zadań o charakterze interdyscyplinarnym, np. wykonywanie prezentacji multimedialnych, tłumaczeń lub słowniczków przedmiotowych, prac z historii danej dziedziny wiedzy, prac literackich.

Uczniowie utalentowani, szczególnie zdolni, są poddawani szybszemu kształceniu, a uczniowie o wysokim poziomie zdolności kształceni są głównie przez wzbogacenie treści programowych. Samodoskonalenie uczniów sprzyja rozwojowi ich osobowości, wpływa na zwiększenie aktywności poznawczej, inwencji badawczej, oryginalności i niezależności.

Inspirowanie uczniów zdolnych do aktywności twórczej i oryginalności myślenia to nauczanie problemowe. Ten sposób nauczania rozwija operacje myślowe jak analiza, synteza, porównywanie i uogólnianie.

Formy pracy z uczniem zdolnym:

- przydzielanie dodatkowych zadań do rozwiązania w czasie lekcji;
- różnicowanie zadań klasowych, kontrolnych i domowych, zadawanie pewnych problemów do rozwiązania na okres ferii lub wakacji, układać systematycznie, na przykład raz w miesiącu, zestawy zadań z uwzględnieniem zasady stopniowania trudności;

- stwarzanie sytuacji problemowych, zachęcających uczniów do usuwania problemów i oceniania każdego pomysłu, samodzielne układanie równań, rebusów, łamigłówek oraz zagadek;
- zlecenie opracowania nowego materiału z podręcznika uczniom i referowanie go ich kolegom, opracowanie materiału spoza podręcznika szkolnego przy użyciu np. teksów programowych;
 - przekazanie uczniów słabych uczniom zdolnym pod opiekę stałą lub doraźną, powierzanie przewodnictwo w grupach lekcyjnych oraz wdrażanie uczniów do roli asystenta;
 - organizowanie konkursów zadaniowych, zachęcanie do udziału w olimpiadach.

Indywidualizacja nauczania polecana w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu”

Podnoszenie efektywności kształcenia uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi to jeden z głównych celów programu. Program zakłada, że jednym z najważniejszych zadań, które stoi przed nauczycielem jest wskazywanie dróg zaspokajania potrzeb edukacyjnych wszystkich uczniów w klasie. Konieczne staje się zatem indywidualne spojrzenie na każdego ucznia, stwarzanie mu warunków do rozwoju różnych typów inteligencji, odkrycie jego talentów, zainteresowań, a także na dostrzeganie trudności i problemów, z którymi dziecko sobie nie radzi. Udzielenie mu wsparcia dostosowanego do jego potrzeb, możliwości edukacyjnych i rozwojowych. Realizacja programu wpływa na zwiększenie możliwości uczniów słabo radzących sobie z nauką szkolną, pomoc dzieciom zdolnym i przeciętnym.

Najlepsze efekty indywidualnego podejścia do ucznia nie wymagają indywidualnych zajęć, lecz angażowania dzieci podczas zwykłych zajęć w pracę w małych grupach, obserwowania sposobu ich uczestniczenia w tej pracy oraz ujawniających się mocnych i słabych stron dziecka.

Szczególne rolę odgrywa interdyscyplinarne nauczanie, indywidualizacja kształcenia w ramach tzw. „pracy zindywidualizowanej”. Uczniowie mogą wtedy rozwijać wybrane obszary, które je najbardziej interesują albo, z którymi mają szczególne problemy. Jednocześnie jest to okazja dla nauczyciela do zaproponowania różnych zadań wyrównujących lub rozszerzających realizowane treści nauczania. Pracując programem nauczania „Droga ucznia do sukcesu” należy pamiętać

przede wszystkim o uwzględnianiu zainteresowań i możliwości uczniów. Filarem programu jest Teoria Inteligencji Wielorakich, której zasady są ogromnie przydatne w przypadku dzieci, które nie przyswajają wiedzy w zwykły sposób. Aktywizowanie różnych typów inteligencji sprzyja procesowi indywidualizacji pracy.

Budowanie relacji nauczyciel – rodzic w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu”

Praca nad relacjami nauczyciel – rodzic nie należy do najłatwiejszych. Cechuje ją przerzucanie odpowiedzialności za trudności szkolne ucznia. Brak efektywnej współpracy, wpływa na porażki edukacyjne ucznia. Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” zakłada budowanie dobrych relacji między nauczycielem a rodzicami. Będą to relacje oparte na partnerstwie, gdzie obie strony tj. nauczyciel i rodzic muszą nauczyć się kompromisu, tolerancji i aktywnego słuchania oraz do częściowej rezygnacji ze swoich potrzeb na korzyść dialogu. Rodzice często bardzo zapracowani oczekują od nauczycieli, że ich dziecko będzie dobrze przygotowane przez szkołę do dorosłego życia. Tymczasem nauczyciel bez współpracy i porozumienia z rodzicami ma niewielki wpływ wychowawczy na dziecko. Nawiązanie kontraktu między wszystkimi zainteresowanymi stronami, a następnie konsekwentne przestrzeganie zapisów w kontrakcie to jedyny sposób na osiągnięcie założonych celów wychowawczych i dydaktycznych.

W programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu” planuje się włączenie rodziców do wybranych zadań realizowanych metodą projektu edukacyjnego, ponieważ część z nich będzie realizowana poza szkołą min. w domu ucznia. Dzieci będą pracować w małych grupach pod opieką rodziców. Dzięki takim rozwiązaniom budować się będzie więź między szkołą a domem. Dzieci będą kształciły umiejętności współpracy w grupie, będą samodzielnie podejmowały decyzje i ponosiły odpowiedzialność. Będą mogły korzystać z różnych źródeł informacji oraz uczyć się od siebie nawzajem. Współpraca rodziców z nauczycielem, przy realizacji projektów edukacyjnych pozwala na lepsze rozumienie dziecka przez obie strony. Dziecko będzie zdobywało przekonanie o autentycznym i trwałym zainteresowaniu jego osobą i postępami – zarówno ze strony nauczyciela, jak i rodziców. Będzie miało świadomość, że nie jest to zainteresowanie okazjonalne i chwilowe. Współpraca taka da poczucie bezpieczeństwa i zniweluje poczucie zagrożenia

u dziecka. Ma ona ogromne znaczenie, gdyż zwiększa możliwość indywidualizowania wymagań stawianych dziecku i okazywania wyrozumiałości dla niektórych jego potknięć i słabości.

Kolejnym rezultatem współpracy nauczyciela i rodziców jest uzgadnianie działań wychowawczych, których celem jest stwarzanie właściwej atmosfery wychowawczej w szkole i w domu. Atmosfera wychowawcza zależy od postępów dziecka w nauce i zachowaniu oraz jego samopoczucia. Samopoczucie zaś w dużej mierze zależy od nastawienia do niego nauczyciela i rodziców i jest tym lepsze, im bardziej są oni wyrozumiali i serdeczni dla dziecka, a zarazem zgodni w stawianych wymaganiach. Tak obopólne działanie nauczyciela i rodziców rozwija zainteresowania, pobudza do działania uczniów, którzy czują poparcie zarówno domu jak i szkoły. Wtedy uczeń łatwiej dostrzega co jest dobre, częściej włącza się w różnego typu działalność społeczną, uczy się pomagać innym, a tym samym dowartościowuje samego siebie, czuje się sprawczy i potrzebny.

Nauczyciel wdrażający program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” będzie nawiązywał współpracę z rodzicami poprzez:

- budowanie poczucia ważności;
- traktowanie rodzica podmiotowo;
- podkreślenie znaczenia otwartej dyskusji;
- nie podawanie gotowych rozwiązań, wspólne dochodzenie do rozwiązania;
- budowanie poczucia wsparcia;
- wspólne eliminowanie poczucia bezradności;
- szukanie przyczyn wewnątrz problemu, a nie przypisywanie winy czynnikom zewnętrznym.

Nauczyciel podczas spotkań z rodzicami, szczególnie podczas spotkań indywidualnych będzie opierał się na:

- podkreślaniu mocnych stron dziecka;
- podawaniu faktów, nie uogólnień, nie ocenianie, nie wracanie do rzeczy z przeszłości
koncentrowanie się na aktualnej sprawie;
- krytyce konkretnego zachowania, a nie dziecka jako osoby;
- przedstawianiu własnego zdania w kontekście konkretnej sytuacji;
- nie podawaniu gotowych rozwiązań, określ oczekiwaniami wobec rodzica;

- pozwalaniu rodzicom wypowiedzieć swoją opinię;
- okazywaniu zrozumienia dla obaw, niepokoju, zmartwienia i bezradności rodzica;
- mówieniu o tym, co należałoby zrobić, a nie ograniczaniu się do wymieniaania przewinień;
- świadomym stosowaniu komunikacji niewerbalnej.

Tylko dobra, partnerska serdeczna relacja nauczyciel-rodzi-uczeń pozwoli na nawiązanie efektywnej współpracy, dzięki której wspólnie będzie można rozwiązywać konflikty i problemy oraz zapobiegać trudnościom. Takie działanie przyczyni się do sukcesów edukacyjnych uczniów.

Kryteria oceny i metody sprawdzania osiągnięć uczniów

Inspiracją dla autorek do uwzględnienia w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu” oceniania kształtującego stały się słowa prekursorki tego sposobu oceniania: „Od czasu, gdy zaczęłam pracować w szkole, poszukiwałam sposobów efektywnego nauczania. Martwiło mnie to, że moich uczniów często nie interesuje wiedza, którą chce im przekazać, że nie są zadowoleni z tego, co szkoła im oferuje. Próbowałam to zmienić (...)”³²

Ocenianie jest ważnym elementem nauczania i wychowania, który wbrew pozorom jest trudny merytorycznie i emocjonalnie dla nauczyciela i uczniów. Może budować lub niszczyć poczucie własnej wartości uczniów, wpływa na kształtowanie samooceny, kreuje wizerunek dziecka w oczach kolegów i koleżanek. Najważniejszym przesłaniem oceniania w programie nauczania „Droga ucznia do sukcesu” jest stworzenie atmosfery pozbawionej lęku i strachu. Ważne jest aby ocenianie nie stało się sposobem reagowania na trudne sytuacje emocjonalne, które pojawiają się w procesie nauczania i wychowania.

Autorki programu nauczania „Droga ucznia do sukcesu” wybrały ocenianie kształtujące za priorytetowe działanie nauczyciela wdrażającego program, które realizuje wymagania wynikające z zasad oceniania w klasach I-III zgodnie z rozporządzeniem Ministerstwa Edukacji Narodowej, wpływa na realizację celów programu oraz jest najlepszym sposobem motywującym uczniów do nauki.

³² Danuta Sterna, „Ocenianie kształtujące w praktyce”, Biblioteka Akademii SUS, Warszawa 2006r. s. 19.

Ocenianie kształtujące

Ocenianie kształtujące to system logicznie powiązanych ze sobą działań. To takie ocenianie, które pomaga się uczyć, jest sposobem myślenia, prawie filozofią nauczania.³³

Ocenianie kształtujące to działania dydaktyczne i wychowawcze stosowane przez nauczyciela, które rozwijają i podnoszą osiągnięcia uczniów. Polega ono na ciągłej wymianie między nauczycielem

a dziećmi, mającej na celu diagnozowanie postępów w nauce i dostosowywanie nauczania do indywidualnych potrzeb ucznia lub uczennicy. Pomaga również nauczycielom i dzieciom określić kolejne kroki w procesie uczenia się.³⁴

Do działań składających się na ocenianie kształtujące należą przede wszystkim działania nauczyciela wpływające na kształtowanie atmosfery sprzyjającej uczeniu się, przedstawianie celów lekcji oraz jasnych kryteriów oceniania w języku zrozumiałym dla dziecka, dawanie konkretnych informacji zwrotnych opartych na przedstawionych wcześniej kryteriach oceniania, wprowadzenie samooceny

i oceny koleżeńskiej oraz podejmowanie współpracy z rodzicami. Każde z tych działań ma swój własny zestaw wskazówek praktycznych.

³³ Paul Black, Christine Harrison, Clare Lee, Bethan Marshall, Dylan Wiliam, *Jak oceniać, aby uczyć?*, CEO, Warszawa 2006, s. 49.

³⁴ Najważniejsze dla stworzenia koncepcji oceniania kształtującego było postawienie pytania o formy udzielania informacji zwrotnej, wspomagającej procesy uczenia się. Podstawowym impulsem w tej kwestii była praca badawcza profesorów Paula Blacka i Dylana Williama z końca lat 90. XX wieku. Od czasu publikacji ich pierwszego zbiorczego raportu o ocenianiu w szkołach („Wewnątrz czarnej skrzynki”, 1998 r.), ich koncepcja została poddana wielu próbom praktycznym.

Elementy oceniania kształtującego³⁵

Formułowanie celów lekcji w języku zrozumiałym dla ucznia. Nauczyciel przed przystąpieniem do planowania lekcji zastanawia się, jakie cele chce zrealizować z uczniami podczas lekcji. Określa też, co chce, aby uczniowie osiągnęli. Często cel, który stawia sobie nauczyciel, może być dla ucznia niejasny. Dlatego nauczyciel musi go tak sformułować, aby stał się on zrozumiały dla każdego ucznia. Pod koniec lekcji wraz z uczniami nauczyciel sprawdza, czy cel został osiągnięty. Przy formułowaniu celów lekcji należy pamiętać o następujących zasadach:

- cele lekcji muszą być zrozumiałe dla dziecka;
- cele lekcji nie są tożsame z podaniem tematu lekcji (temat to nie cel);
- cele lekcji powinny być konkretne i wskazywać, jak dziecko może wykorzystać tę wiedzę w życiu;
- liczba celów musi być ograniczona (im więcej celów tym mniej prawdopodobne, że uczniowie i uczennice będą na koniec zajęć wiedzieli czego się nauczyli);
- po przygotowaniu scenariusza lekcji warto sprawdzić, które aktywności i ćwiczenia realizują założone cele.

Ustalenie wraz z uczniami kryteriów oceniania, czyli to, co będzie brane pod uwagę przy ocenie pracy ucznia. Uczeń musi wiedzieć, co dokładnie będzie podlegało ocenie. Nauczyciel sam lub wraz z uczniami ustala kryteria oceniania - co będzie brane pod uwagę przy ocenianiu („NaCoBeZu”, – czyli na co będę zwracać uwagę). Czyli, co będzie dowodem na to, że cele zostały osiągnięte. Kryteria pomagają uczniom wykonać pracę tak, aby postawiony przez nauczyciela cel został zrealizowany. Nauczyciel konsekwentnie ocenia tylko to, co wcześniej zapowiedział, np. jeśli w „NaCoBeZu” brak jest zapisu o poprawności ortograficznej, to jej nie ocenia – jednak wskazuje wszystkie błędy. Należy pamiętać, że dla uczniów „NaCoBeZu” nie musi w sposób oczywisty wynikać z celów lekcji. Zawsze należy jednak kryteria „NaCoBeZu” formułować niezależnie i otwarcie o nich mówić. Aby uniknąć błędnych celów i „NaCoBeZu”, należy przy ich formułowaniu zadawać sobie następujące pytania:

³⁵ Danuta Sterna, „Ocenianie kształtujące w praktyce”, Biblioteka Akademii SUS, Warszawa 2006r. s. 19.

- Pytanie o cele: Po co chcę tego uczyć? Po co mamy się tego uczyć? Po co chcę przekazać tę wiedzę?;
- Pytania o „NaCoBeZu”, Co będzie sprawdzane? O co zapytam? To inaczej droga do celu!

Stosowanie efektywnej informacji zwrotnej. Nauczyciel zamiast stawiać ocenę sumującą przekazuje uczniowi komentarz do jego pracy (ocena opisowa). Dobra informacja zwrotna jest sztuką, zaczyna się zawsze od podania imienia dziecka i powinna zawierać cztery elementy:

- wyszczególnienie i docenienie dobrych elementów pracy ucznia;
- odnotowanie tego, co wymaga poprawienia lub dodatkowej pracy ze strony ucznia;
- wskazówki, w jaki sposób uczeń powinien poprawić tę konkretną pracę;
- wskazówki, w jakim kierunku uczeń powinien pracować dalej.

Informacja zwrotna musi być ściśle związana z kryteriami oceniania określonymi przed wykonaniem zadania (czyli z „NaCoBeZu”). Nie w każdej informacji zwrotnej muszą koniecznie pojawiać się wszystkie jej elementy, np. w pracy bardzo dobrej rozbudowana będzie część ostatnia.

Budowanie atmosfery uczenia się, pracując z uczniami i rodzicami. Warto poświęcić czas na dyskusję o tym, jak uczniowie się uczą i co pomaga im się uczyć. Atmosfera sprzyjająca uczeniu się przejawia się większym poczuciem własnej wartości uczniów, zaangażowaniem w proces uczenia się, samodzielnością, umiejętnością współpracy oraz świadomym i odpowiedzialnym uczeniem się. Rodzice są partnerami i pomocnikami nauczyciela w nauczaniu swoich dzieci.

Formułowanie pytań kluczowych. Pytania kluczowe to pytania, które skłaniają uczniów do myślenia. Takie pytania ukazują uczniom szerszy kontekst omawianego zagadnienia, zachęcają do poszukiwania odpowiedzi i silniej angażują w naukę.

Zadawanie pytań angażujących ucznia w lekcję. Zadawanie pytań w ocenianiu kształtującym polega na włączaniu wszystkich uczniów w myślenie nad rozwiązywaniem problemu postawionego przez nauczyciela. Ma temu służyć m.in.:

- wydłużenie czasu oczekiwania na odpowiedź ucznia;
- kierowanie przez nauczyciela pytania do wszystkich uczniów, a nie tylko do zgłaszających się;
- poszukiwanie w parach odpowiedzi na pytania nauczyciela;
- niekaranie za błędne odpowiedzi;
- zadawanie uczniom pytań „otwartych”.

Samocena i ocena koleżeńska. Uczniowie – na podstawie podanych kryteriów oceniania – wzajemnie recenzują swoje prace, dają sobie wzajemnie wskazówki, jak je poprawić. Ma to dwojaki sens: z jednej strony dobrze rozumieją kolegę, którego pracę sprawdzają, gdyż przed chwilą wykonywali to samo zadanie, a z drugiej – uczą się od swojego kolegi: ustalania kryteriów oceniania (co oceniam?) i umiejętności dawania informacji zwrotnej (jak to komunikuję?). Jeśli uczeń sam potrafi ocenić, ile się nauczył i co jeszcze musi zrobić, aby osiągnąć wyznaczony cel, to pomaga mu to w procesie uczenia się i czyni z niego aktywnego i odpowiedzialnego uczestnika tego procesu.

W edukacji wczesnoszkolnej jest ważna szczególnie atmosfera sprzyjająca uczeniu się. Jest to jeden z najistotniejszych czynników efektywności funkcjonowania człowieka w każdym wymiarze, tym bardziej w sytuacjach edukacyjnych. Skuteczność procesu nauczania – uczenia się zależy w dużej mierze od pozytywnego, uczuciowego stosunku dziecka do wykonywanych zadań. Atmosfera panująca w klasie wpływa na samopoczucie dzieci, ich aktywność w szkole oraz budowanie bliskich relacji interpersonalnych. Wzmacnia również w dzieciach ich zaangażowanie i motywację do nauki,

a także zmniejsza ryzyko występowania różnych dolegliwości psychofizycznych. Atmosfera sprzyjająca uczeniu się jest oparta na zaufaniu i akceptacji.

Przez atmosferę sprzyjającą uczeniu się należy rozumieć taką organizację środowiska szkolnego, w którym występują następujące czynniki:

- poczucie bezpieczeństwa;
- poczucie sensu i celowości realizowanych zadań;
- znane uczniom kryteria wymagań;
- budowanie poczucia własnej wartości;
- umiejętność współpracy;
- zwiększenie zaangażowania dzieci w naukę;
- stopniowe przejmowanie odpowiedzialności za własną naukę;
- świadomość, na czym polega uczenie się;
- brak autorytarnych zachowań nauczyciela;

Pozytywna atmosfera wokół nauki wpływa na wzrost motywacji dziecka do pracy. Jeśli uczeń nie będzie zmotywowany do nauki, to mimo dużych wysiłków nauczyciela, nie opanuje planowanej wiedzy i umiejętności. Motywację do nauki można wzmocnić jedynie wtedy, kiedy uczniowie przejmą odpowiedzialność za swoją naukę. Aby uczeń stał się podmiotem procesu swojego uczenia się, trzeba go do tego przygotować już od pierwszego etapu edukacji. Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” zaleca stosowanie oceniania kształtującego motywującego ucznia do nauki.

W celu efektywnego gromadzenia informacji o uczniu, jego postępach i brakach edukacyjnych autorki programu zalecają stosowanie metod i narzędzi, które przyczynią się do pozyskania i zbierania takich informacji. Takim narzędziem jest karta indywidualnych obserwacji ucznia, którą nauczyciel wypełnia gromadząc tym samym informację z różnych źródeł np. z obserwacji dzieci podczas pracy na lekcjach, zabawy na przerwach, współpracy w grupie, pracy indywidualnej. Analizuje wytwory pracy dzieci. Dobrym źródłem informacji o uczniu jest prowadzenie rozmów i wywiadów.

Bardzo istotne w edukacji wczesnoszkolnej jest odpowiednie reagowanie na błędy, które popełniają dzieci. Najlepszym rozwiązaniem jest zauważenie tego błędu, poprawienie go innym kolorem długopisu i pozostawienie bez komentarza – pamiętać należy, że nie zaleca się podkreślania błędów. Konsekwentne stosowanie tej zasady, dzięki swej przewidywalności, daje dzieciom oraz rodzicom poczucie bezpieczeństwa, a jednocześnie jest motywujące do dalszej pracy.

Edukacja wczesnoszkolna jest okresem w życiu dziecka, gdy przechodzi ono mnóstwo istotnych zmian, z małego dziecka staje się istotą coraz bardziej samodzielną. Jeśli w tym okresie nie będzie czuło prawa do eksperymentowania i ćwiczenia nowopoznanych umiejętności, które łączą się nierozzerwalnie z popełnianiem błędów, z wiekiem może nabierać nieufności i niechęci do systemu edukacyjnego. Program nauczania „Droga ucznia do sukcesu” za jeden ze swoich głównych celów stawia kształcenie umiejętności eksperymentowania, doświadczania, stawiania hipotez. Są to umiejętności, które niosą nierozzerwalnie ze sobą konieczność popełniania błędów, podejmowania wielu prób rozwiązania tego samego zadania. Większości rzeczy człowiek uczy się metodą prób i błędów. To rozpoznanie błędu, jego zauważenie i poprawa dają satysfakcję z doprowadzenia zadania do końca oraz wiedzę, jak dane zadanie należy wykonywać. Tradycyjna ocena wyrażona stopniem w edukacji wczesnoszkolnej niesie ze sobą ryzyko karania dziecka za błędy wynikające z faktu, że powoli nabiera ono wprawy w opanowywaniu poszczególnych osiągnięć. Co więcej, ocena, nawet słowna reprimenda, stanowi rodzaj poniżenia. Odbiera ona dziecku wiarę we własne siły; dziecko traci zapał potrzebny do poznawania nowej wiedzy. Zmiana funkcji oceny z karzącej na informacyjną, pomaga dziecku w uczeniu się przez dostrzeganie, analizę i poprawę własnych błędów. Świadomość błędów pozwala na ich unikanie. Kiedy dajemy dziecku prawo do popełniania błędów stwarzamy atmosferę sprzyjającą uczeniu się i samodzielnemu dochodzeniu do wiedzy.

Autorki programu nauczania „Droga ucznia do sukcesu” proponują pracę metodą projektu edukacyjnego, która sprzyja ocenianiu kształtującemu. Wszystkie elementy takiego oceniania wpisują się w etapy pracy nad projektem. Uczniowie kształcą umiejętność pracy w grupach, uczą

się przez samodzielne dochodzenie do wiedzy, dokonują samooceny i oceniają innych, uczą się prezentować wytwory własnej pracy, konfrontują własne działania i osiągnięcia z pracą innych dzieci. Budują wiarę we własne możliwości, stają się ufne, zaangażowane w naukę, a także nie boją się popełniać błędów.

Ocenianie kształtujące a podstawa prawna

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 kwietnia 2007 r. w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych (Dz. U. Nr 83, poz. 562, z późn. zm.), szkoły w zakresie oceniania bieżącego i śródrocznego mogą ustalać oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych według skali określonej w statucie szkoły (§ 13 ust. 1). Należy jednak pamiętać, że równocześnie w klasach I-III szkoły podstawowej śródroczne i roczne oceny klasyfikacyjne z zajęć edukacyjnych **muszą być ocenami opisowymi** (§ 13 ust. 3). Zgodnie z §11 ust. 4, klasyfikacja roczna w klasach I-III szkoły podstawowej polega na podsumowaniu osiągnięć edukacyjnych z zajęć edukacyjnych i zachowania ucznia lub uczennicy w danym roku szkolnym oraz ustaleniu jednej rocznej oceny klasyfikacyjnej z zajęć edukacyjnych i rocznej oceny klasyfikacyjnej zachowania - rozumianych, jako oceny opisowe.

Najlepszym rozwiązaniem jest korzystanie z ocen opisowych również w ramach bieżącego oceniania, aby na koniec roku było możliwe zbudowanie rzetelnej oceny rocznej. Zwłaszcza, że (zgodnie z ust. 3a § 13) roczna opisowa ocena klasyfikacyjna z zajęć edukacyjnych uwzględnia poziom opanowania przez uczniów wiadomości i umiejętności z zakresu wymagań określonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla I etapu edukacyjnego oraz wskazuje potrzeby rozwojowe i edukacyjne uczniów związane z przewyżnianiem trudności w nauce lub rozwijaniem uzdolnień.

W formułowaniu takich ocen, praktyki oceniania kształtującego są bardzo pomocne.

BIBLIOGRAFIA:

1. Bereźnicki Franciszek; *Dydaktyka kształcenia ogólnego*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2007.
2. Black Paul, Harrison Christine, Lee Clare, Marshall Bethan; Wiliam Dylan, *Jak oceniać, aby uczyć?*, CEO, Warszawa 2006.
3. Brudnik Edyta, Moszyńska Anna, Owczarska Beata; *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2010.
4. Fechner-Sędzicka Iwona, Ochmańska Barbara, Odrobina Wiesława; *Rozwijanie zainteresowań i zdolności matematycznych uczniów klas I – III szkoły podstawowej. Poradnik dla nauczyciela*, ORE, Warszawa 2012.
5. Gardner Howard; *Inteligencje wielorakie. Nowe Horyzonty w teorii i praktyce*, Laurum, Warszawa 2009.
6. Gardner Howard; *Inteligencje wielorakie. Teoria w praktyce*, Media Rodzina, Poznań 2002.
7. Gardner Howard; *Pięć umysłów przyszłości*, Laurum, Kielce 2009.
8. Goleman Daniel; *Inteligencja emocjonalna*, Media Rodzina of Poznań, Poznań 1997.
9. Grabowski Andrzej; *Gry karciane rozwijające u dzieci umiejętność dodawania i odejmowania liczb*, WKM Rachmistrz, Szczecinek 1999.
10. Grabowski Andrzej; *Gry, zabawy i ćwiczenia z tabliczką mnożenia, cz. I*, WKM Rachmistrz, Szczecinek 1999.
11. Gruszczyk-Kolczyńska Edyta; *Dzieci ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się matematyki*, WSiP, Warszawa 1994.
12. Gruszczyk-Kolczyńska Edyta; *Podstawa programowa z komentarzami, Edukacja przedszkolna i wczesnoszkolna, tom 1*, MEN, Warszawa 2008.
13. Hanisz Jadwiga; *Układanie i rozwiązywanie zadań metodą „kruszenia”*, „Życie Szkoły” nr 8/1990.
14. Klim-Klimaszewska Anna; *Pedagogika przedszkolna. Nowa podstawa programowa*, Instytut Wydawniczy Erica, Warszawa 2000.
15. Krygowska Zofia; *Zarys dydaktyki matematyki*, Kraków 1984.

16. Krzyżewska Jadwiga; *Aktywizujące metody i techniki w edukacji wczesnoszkolnej, cz. I*, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 1988.
17. Krzyżewska Jadwiga; *Aktywizujące metody i techniki w edukacji, cz. II*, Wydawnictwo AU OMEGA, Suwałki 2000.
18. Okoń Wincenty; *Wprowadzenie do dydaktyki ogólnej*, Wydawnictwo Akademickie Żak, Warszawa 1998.
19. Partyka Mirosława; *Zdolni, utalentowani, twórczy*, CM PPP, Warszawa 1999.
20. Sawyer Walter Warwick; *Matematyka nauką przyjemną*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1988.
21. Sterna Danuta; *Ocenianie kształtujące w praktyce*, Biblioteka Akademii SUS, Warszawa 2006.

Materiały źródłowe

1. *Edukacja we współczesnym społeczeństwie*, Raport dla UNESCO Międzynarodowej Komisji do spraw Edukacji dla XXI wieku.
2. Rozporządzenie MEN z dnia 27 sierpnia 2012 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U z 2012 roku, poz. 977).